

TAMPEREEN YLIOPISTO

YHTEISKUNTA- JA KULTTUURITIEIDEN YKSIKKÖ

SOSIAALITYÖN OPETUS- JA TUTKIMUSKLINIKKA

Alueklinikat verkostona – Opetus- ja tutkimuslinikkaverkoston kehittäminen Tampereen yliopiston sosiaalityön opetuksessa

Tuula Kostiainen, Jenni Ketonen, Maija-Liisa Pajula & Anne Saarijärvi

Tampere 2013

TIIVISTELMÄ

”Alueklinikat verkostona – sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkayhteistyön kehittäminen osana Tampereen yliopiston sosiaalityön opetusta” –ESR-hankkeen tavoitteena oli kehittää verkostomaisesti toimivat sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikat, joiden päätoiminta sijaitsee Porin ja Seinäjoen kaupungeissa. Klinikayhteistyön tarkoituksena on vahvistaa yliopisto-opetuksen, tutkimuksen ja työelämän vuorovaikutusta. Toiminnalla tehostetaan sosiaalityön tiedontuotantoa ja vaikuttavuuden arviointia sekä sitä kautta lisätään valmiuksia julkisen hyvinvointipalvelutuotannon laadun arvioimiseksi ja sosiaalityön osaamisen vahvistumiseksi.

Hankkeella tavoiteltiin myös alan vetovoimaisuuden lisääntymistä ja työvoiman saatavuutta. Projektissa arvioitiin sosiaalisen median soveltuvuutta verkoston työvälineenä, tulevassa klinikkatoiminnassa ja sosiaalityön työvälineenä. Projektin kumppanit olivat Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelma, Porin ja Seinäjoen kaupungit ja Sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA. Klinikkamallien suunnittelusta vastasivat hankeryhmät Porissa ja Seinäjoella. Aluepaikkakunnilla toimintaa koordinoivat määräaikaiset alueklinikkasuunnittelijat.

Keskeinen kehittämiskohde oli sosiaalityön opetuksen ja tutkimuksen laatua lisäävä opetus- ja tutkimusyhteistyö. Seinäjoella tavoitteena oli tutkimustoiminnan vahvistaminen osana sosiaalityön ammattia ja palveluja sekä sosiaalityön asemointi osana palvelukokonaisuutta. Kehittäminen käynnistettiin päivittämällä tietoa ja refleктоimalla työkäytänteitä Tutkivan työotteen tietopajoissa. Porissa tarkoitus oli vahvistaa sosiaali-, terveys- ja koulutussektorin moniosaajuutta, tukea hyvinvointipalvelujen kehittämistä ylittäen hallinnolliset ja ammatilliset rajat. Ratkaisuksi muodostui asiakastilanteen kokonaisuutta tarkastelevan refleктоivan tilan kehittäminen "sosiaalisen auttamistoiminnan ja asiakastapausanalyysin" avulla aikuissosiaalityön ja lastensuojelutyön työpajoissa. Seinäjoella käynnistyi kaksi Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkimushanketta, joissa vahvistetaan työntekijöiden osallisuutta tutkimuksen tekemisessä. Seinäjoella luotiin kaupungin sosiaalityön tutkimusohjelma. Porissa valmistui tutkimus koulun tiedontarpeista.

Klinikayhteistyöhön sisältyy oppimisympäristön kehittäminen sosiaalityön käytännön opetusta, harjoittelua ja kehittämistyön ohjannan jaksoa varten. Porissa perusopiskelijat suorittivat kehittämistyön jakson lukuvuonna 2012–13 selvittämällä perusturvan työntekijöiden ja johdon käsityksiä klinikkatyön kehittämisestä ja odotuksista. Pori ja Seinäjoki osallistuivat sosiaalityön tutkinto-ohjelman käytännön opetuksen ja harjoittelun informaatiotilaisuuksiin Tampereella. Uuden oppimisympäristön on tarkoitus toimia myös foorumina, joka mahdollistaa opiskelijoiden tutkielmien tekemisen. Klinikkaapaikkakuntien tutkimustarpeita esiteltiin Tampereen yliopiston sosiaalityön perusopiskelijoille tutkielmaa valmistavissa opinnoissa.

Hankkeessa selvitettiin sosiaalisen median käyttöä ja soveltuvuutta klinikkavalmistelussa ja tulevaisuuden sosiaalityön työkaluna. Käyttöä kohtaan on kiinnostusta mm. viestinnän ja yleisohjannan välineenä. Käytännön toteutuksia selvitetään hankkeen jälkeen kaupunkien

viestintäosastojen kanssa. Kiinnostuneille sosiaalialan työntekijöille järjestettiin sosiaalisen median peruskoulutus ja selvitettiin tietoturvakysymyksiä. Koulutuksessa korostettiin sosiaalisen median suunnitelman tekemistä sen sijaan, että sattumanvaraisesti tartuttaisiin sosiaalisen median välineisiin. Seinäjoella selvitettiin laajasti tietoturvallisia, suljettuja, tietylle kohderyhmälle tarkoitettuja verkkokeskustelualustoja. Tarvetta suljetuille keskustelu- ja neuvontafoorumeille nähdään olevan jonkin verran. Alustojen hankinta on kaupunkien tehtävä. Hankkeen aikana sosiaalialan henkilöstössä tapahtui merkittävää asennemuutosta sosiaalisen median mahdollisuuksia kohtaan kasvokkain tapahtuvan asiakastyön rinnalla. Klinikan mallintamisen työvaiheeseen sosiaalinen media ei soveltunut. Sen sijaan vakinaisluontoisen toiminnan käynnistyttyä Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelma on rakentanut toiminnalle www-sivut ja blogin osoitteessa <http://www.uta.fi/yky/sty/praksis/index.html>

Klinikkatoiminnan vakiinnuttamiseksi on tärkeää, että toimintapaikkakunnilla ja yliopistolla on toiminnalle rakenne ja vastuuhenkilöt. Hankkeen tuloksena kehittyi Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskus, joka aloitti toimintansa 1.4.2013. Toiminta päätettiin vakiinnuttaa osaksi kaupungin kehittämispalveluiden kokonaisuutta. Toiminnan suunnittelu tapahtuu yhteistyössä sosiaalityön kanssa ja toiminta linkittyy kehittämispalveluyksikön kautta kaupungin toimintoihin ja strategioihin. Toimintaa ohjaa ohjausryhmä. Keskeisenä opetuksen ja tutkimuksen yhteistyöfoorumina monipuolistetaan tietopajatoimintaa sen mukaan mitä sovitaan Tampereen yliopiston ja kaupungin välillä. Porissa klinikkatoiminta jatkuu syksyllä 2013 Porin yliopistokeskuksen ja perusturvan keskinä ns. jatkuvina työpajoina. Toiminnan vakiinnuttamista ja laajentamista osaksi Porin kaupungin moniammatillisen työn kehittämistä selvitetään.

Sisältö

TIIVISTELMÄ.....	1
1. Alueklinitat verkostona -hankkeen kokonaistarkastelu (Tuula Kostiainen)	5
1.1. Hankkeen tausta, tavoitteet ja avaintoimijat	5
1.2. Hanke tilastolukuina.....	7
1.3. Hankerakenne, keskeiset toimintamuodot ja tulokset hankkeessa	10
1.3.1. Hankehallinnointi.....	10
1.3.2. Toimintamuodot ja tulokset	11
1.4. Hankkeen arviointi	12
2. Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan hankkeen tausta ja toimintaympäristö	17
(Jenni Ketonen)	17
2.2. Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinitka –hankkeen tavoitteet	19
2.3. Hankkeessa toteutetut koulutukset ja kehittämistyöt	20
2.3.1. Aikuissosiaalityön työpajat.....	20
2.3.2. Kehittämistehtävät aikuissosiaalityössä	21
2.3.3. Lastensuojelun työpajat	21
2.3.4. Tapausanalyysi punaisena lankana	22
2.3.5. Koulujen tietotarpeet paikallisen tiedontuotannon lähtökohtana. Ohjannan kvantitatiiviset työkalut –pilotin suunnittelu.....	23
2.3.6. Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön Porin yksikön sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistyöt.....	24
2.4. Sosiaalisen median hyödyntäminen sosiaalisessa auttamistyössä	25
2.5. Sosiaalityön perusopetuksen käytännön harjoittelut ja kehittämistyöt	27
2.6. Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinitka Porissa hankkeen jälkeen.....	29
2.6.1. Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan toimintamalli.....	30
2.6.2. Tähtäimessä sosiaalityön reflektoinnin tila	30
2.6.3. Alueklinitkasuunnittelijan ehdotus klinitkamalliksi	32
2.7. Lopuksi Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinitkatoinnasta	34
3. Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen mallintaminen (Maija-Liisa Pajula) ...	35
3.2. Opetuksen, tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutuksellisuus	37
3.2.1. Sosiaalityön opetuksen käytäntöjaksojen kehittäminen työelämäyhteistyönä.....	37
3.2.2. Oman työn tutkiminen ja kehittäminen	37

3.2.3. Tutkivan työotteen tietopajat.....	38
3.3. Tutkimusperustainen sosiaalityö ja Sosiaalityön tutkimusohjelma	40
3.4. Sosiaalisen median hyödyntäminen sosiaalityössä	42
3.5. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskusverkosto ja toiminta 1.4.2013 alkaen	44
3.6. Tulevaisuuden näkymiä	47
4. SONet BOTNIA osatoteuttajana (Anne Saarijärvi)	49
5. Jännitteitä sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatyöskentelyssä (Tuula Kostiainen).....	51
5.1. Jännite 1: Odotusten kirjo ja moniulokkeinen ameba	52
5.2. Jännite 2: Tutkiminen ja kehittäminen klinikkayhteistyössä	54
5.3. Jännite 3: Tietoon ja tutkimukseen perustuva osaaminen, käytäntö ja päätöksenteko	57
5.4. Lopuksi.....	59
Liite 1. Porin yliopistokeskuksen sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistyöt alueklinikkasuunnittelija Jenni Ketosen tiivistelminä.....	62
Liite 2. Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen tutkimustoiminta 2013.....	75

1. Alueklinikat verkostona -hankkeen kokonaistarkastelu (Tuula Kostiainen)

1.1. Hankkeen tausta, tavoitteet ja avaintoimijat

Alueklinikat verkostona –Opetus- ja tutkimusklinikkaverkoston kehittäminen Tampereen yliopiston sosiaalityön opetuksessa –hankkeessa kehitettiin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkaverkostoa ja klinikkamallia Tampereen yliopiston sosiaalityön opetuksessa ja sen alueellisessa toimintakentässä Etelä-Pohjanmaalla ja Satakunnassa. Yhteistyöpaikkakuntia olivat Porin ja Seinäjoen kaupungit. Tarkoituksena oli mallintaa ja käynnistää toiminta, joka tukee sosiaalityön opetuksen, työelämän ja tutkimustiedon aiempaa kehittyneempää vuorovaikutusta. Toiminnasta käytettiin käsitettä sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikka, jonka idean opetusministeriön työryhmä esitti ratkaisuksi sosiaalialan korkeakoulutuksen kehittämiseksi (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007).

Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta -työryhmämuistiossa todetaan sosiaalialan olevan kasvava yhteiskunnallinen ala, jolloin sosiaalialan korkeakoulutuksen riittävyys ja laatu suhteessa yhteiskunnan ja työelämän muutoksiin samoin kuin alan kehittämistä tukeva tutkimus ja tiedonmuodostus ovat keskeisiä sosiaalialan tulevaisuuden haasteita. Ratkaisuna laajoihin sosiaalialan osaamistarpeisiin on tarve kehittää sosiaalialan korkeakoulutusta duaalimallin pohjalta niin, että ammattikorkeakoulujen sosionomikoulutus ja ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon sisältö ja työelämävastaavuus eroavat yliopistoissa annettavasta sosiaalityön koulutuksesta. Työryhmä esitti, että sosiaalialan korkeakoulutus edellyttää yliopistokoulutuksen yhteyteen perustettavia opetus- ja tutkimusklinikoita. Käytäntöön kiinnittyvien klinikoiden tarkoituksena on toimia koulutuksen, tutkimuksen ja alan työikäntöjen kehittämisen areenoina, ja niillä on myös jatko- ja täydennyskoulutustehtäviä. Niiden toivotaan toimivan vahvan osaamisen, kehittämisen ja innovaation keskuksina. Toiminta-ajatuksen mukaan klinikat kokoavat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita ja opettajia käytännön opetukseen ja harjoitteluun. Lisäksi ne toimivat käytäntötutkimuksen yksiköinä ja tekevät sosiaalityön sisältöön, menetelmien uudistamiseen ja arviointiin liittyvää perustutkimusta. Työryhmän arvion mukaan opetus- ja tutkimusklinikoiden toiminta edellyttää erityisvaltionosuutta, jota myönnetään terveydenhuollon vastaavaan toimintaan. Työryhmä myös totesi, että ammattikorkeakoulujen perustamia ja perusteilla olevia hyvinvointialan kehittämisyksiköitä ja työelämän oppimisympäristöjä on tarpeen edistää. (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007.)

Klinikat organisoidaan paikallisten tarpeiden mukaisesti. Työryhmä lähti siitä, että klinikalla tehdään asiakastyötä ja vaativaa asiantuntijatyötä. Klinikan työntekijöiden tulee olla vahvoja ammattilaisia, joiden työn kuva on kehittävä, arvioiva ja tutkiva. Tulevaisuudessa klinikalla työskentelee myös tutkijoita. Henkilökunnalla on välitön suhde yliopistoon ja yksiköiden tulee toimia yliopisto-opettajien toimintaympäristönä. Hyvinvointiteknologia arvioitiin uudistumisen keskeiseksi osa-alueeksi ja oletettiin, että se voisi olla klinikkojen tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhdistävä aihe. (Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta 2007:43.)

Ylimaakunnallinen ESR-hankerahoitus 2012–2013 mahdollisti sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatoiminnan käynnistämisen Tampereen yliopiston sosiaalityöopetuksessa ja sen yhteistyöalueilla Porissa ja Seinäjoella. Tavoitteena oli lisätä yliopistokoulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta, tutkimusyhteistyötä ja yhteistä tiedontuotantoa ja sitä kautta tehostaa sosiaalityön tutkimuksen ja opetuksen vaikuttavuutta ja laatua sekä vahvistaa julkisen hyvinvointipalvelutuotannon ja sosiaalityön osaamista. Klinikatoiminnalla on tarkoitus myös lisätä alan vetovoimaisuutta ja tukea työvoiman saatavuutta. Kehittyvän alan toivotaan kiinnostavan myös miehiä aiempaa enemmän.

Alueklinikoiden kehittämistyössä huomioidaan alueiden resurssit ja tarpeet. Myös Tampereen yliopiston sosiaalityöopetuksen tehtävä ja resurssit paikkakunnilla ovat lähtökohdissaan erilaiset. Kuitenkin jo alusta lähtien klinikatoiminnan tavoitteeksi asetettiin ESR-hankkeen jälkeen pysyvä, ja systemaattinen yhteistyö koulutuksen, tutkimuksen ja käytännön kehittämisen välillä. Hankeinformoinnissa haluttiin irrottautua ja erottautua sosiaalialalla jo pitkään vallinneesta projektikulttuurista. Klinikatoiminta ei ole projekti, koska toiminnalle halutaan pysyvät rakenteet.

Muualla maassa oli jo käynnistynyt opetusta, tutkimusta ja käytäntöä yhdistäviä kokeiluja projektirahoituksella, kun Tampereen yliopisto oli resurssien puutteen vuoksi joutunut vielä lykkäämään klinikatyön käytännön kokeilua kuntien kanssa. Laajinta toiminta oli ollut pääkaupunkiseudulla Klaus Waris- ja Matilda Wrede -instituuteissa sekä Praksiksessa, joiden yhteistyökumppanina oli Helsingin yliopisto. Myös Turun yliopistossa toimi moniammatillinen opetus- ja tutkimusklina. Jyväskylässä SARANA-hanke (Manner-Suomen ESR-ohjelma 2010–2013, JAMK) rakensi moniammatillista oppimis- ja kehittämisareenaa yhteistyökumppanina Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius oli vuonna 2009 aloittanut klinikan kehittämisen osana STM:n Kaste-ohjelmaa. Käynnissä oli Itä-Suomen yliopiston ESR-hankkeena 2010–11 opetussosiaalikeskus. Myös Lapin yliopistossa oli alkamassa 2011 sosiaalityön ja sosiaalialan opetus- ja tutkimuskeskus ESR-hankkeena. Alueklinikat verkostona -hankevalmistelussa hyödynnettiin aiempia kokemuksia perehtymällä suunnitelmiin, raportteihin ja esittelymateriaaleihin sekä haastateltiin mallien kehittäjiä.

Tampereen yliopisto oli kuitenkin ollut mukana eräissä työelämään liittyvissä hankkeissa. Yliopistolla oli Tampereen ammattikorkeakoulun kanssa Unipoli/SosUtopia-hanke käytännön opetuksen ja harjoittelun kehittämisestä 2008–2009. Yliopisto oli mukana Lapin yliopiston koordinoimassa valtakunnallisessa Sosiaalityön koulutuksen työelämlähtöisyys käytännön opetuksessa ja harjoittelussa –hankkeessa 2008–2012 (Manner-Suomen ESR-ohjelma). Uskottavuutta uuden toiminnan kestävyydelle loi kuitenkin se, että Tampereen yliopistolla oli ollut Tampereen yliopistollisen sairaalan kanssa sosiaalityön koulutuksen, tutkimuksen ja käytännön yhteistyötä koskeva yhteistyösopimus vuodesta 1998. Käytännön opetuksen, harjoittelun, pro gradu -töiden ja tutkimusyhteistyön osalta voitiin sen todeta toteuttaneen sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatoimintaa systemaattisesti jo vuosia.

Alueklinikat verkostona –hankkeen kannalta merkittävää oli myös Tampere Praksiksen käynnistyminen ESR-projektina syksyllä 2011. Myös Hämeenlinnan kaupungin kanssa

käynnistettiin vuonna 2011 Hämeenlinna Praksis. Ne ovat toimineet tärkeänä vertaisarviointipohjana.

Seinäjoella tavoitteena oli tutkimustoiminnan vahvistaminen osana sosiaalityön ammattia ja palveluja sekä sosiaalityön asemointiin osana palvelukokonaisuutta. Toiminta käynnistettiin päivittämällä tietoja Tutkivan työotteen tietopajoissa. Porissa tarkoitus oli vahvistaa sosiaali-, terveys- ja koulutussektorin moniosaajuutta. Samalla tarkoitus oli tukea hyvinvointipalvelujen kehittämistä ylittäen hallinnolliset ja ammatilliset sektorirajat. Ratkaisuksi muodostui sosiaalityön refleктоivan tilan kehittäminen sosiaalisen auttamistoiminnan ja asiakastapausanalyysin avulla aikuissosiaalityön ja lastensuojelutyön työpajoissa. Molemmissa kaupungeissa kehittämistyöhön oli tarkoitus yhdistyä sosiaalityön opetuksen käytäntöön liittyvien opetusjaksojen kehittäminen työelämäyhteistyönä.

Hankkeessa oli tarkoitus selvittää ja arvioida sosiaalisen median käytettävyyttä ja soveltuvuutta klinikkaverkostossa ja sosiaalityön työvälineenä.

Avaintoimijat hankkeessa olivat Porin ja Seinäjoen kaupungit, sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA sekä Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaineen opetus- ja tutkimushenkilöstö.

Hankkeen päättyessä muodostettu klinikkaverkosto kokoa kehittämistyön ja pilotoitien kokemukset ja tulokset sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan mallinnustyön tueksi. Tässä raportissa projektijohtaja Tuula Kostainen esittelee toteutuneen hankkeen tilastotietojen avulla, selvittää hankkeen rakenteen ja keskeiset toimenpiteet sekä esittelee kohderyhmän palautteen hankkeesta. Tämän jälkeen Porin ma. alueklinikkasuunnittelija Jenni Ketonen esittelee hankkeen Porin kaupungin, yhden osatoteuttajan, näkökulmasta ja kertoo toiminta- ja jatkosuunnitelmasta ”Jatkuvat työpajat ja asiakastilanneanalyysi”, jota toteutetaan jatkossa Tampereen yliopiston Porin yliopistokeskuksen sosiaalityön tutkinto-ohjelman kanssa. Sen jälkeen Seinäjoen ma. alueklinikkasuunnittelija Maija-Liisa Pajula esittelee Seinäjoen kaupungin, toisen osatoteuttajan, näkökulmasta hankkeen toteutuksen ja mallintaa 1.4.2013 perustetun Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen toiminnan. Hankkeen kolmannen osatoteuttajan Sosiaalialan osaamiskeskus SONetBOTNIAn näkökulman esittelee kehittämissuunnittelija Anne Saarijärvi. Lopuksi Tuula Kostainen nostaa esiin kolme jännitettä, jotka liittyvät sosiaalityön tietoperustaiseen kehittämiseen ja sitä kautta klinikkatyön kehittämiseen. Jännitteet ovat laajempia kuin käynnissä ollut hanke. Jännitteiden ratkaisu tai lieveneminen vaatii vuosien lisätyötä ja kertyvien kokemusten analysointia sosiaalityölle suotuisissa olosuhteissa.

1.2. Hanke tilastolukuina

Hankesuunnitelman mukaan projektissa kehitetään opetus- ja tutkimusklinikkaverkostoa ja klinikkamallia. Verkoston jäsenet ovat hankkeen varsinainen kohderyhmä ja siihen kuuluvat Etelä-Pohjanmaalla Seinäjoen kaupungin sosiaalitoimen henkilöstö, Seinäjoen yliopistokeskuksessa toimivat koulutuksen ja tutkimuksen asiantuntijat, Sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIAn kehittäjäasiantuntijat Seinäjoella ja Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin terveysosiaalityön asiantuntijat. Pirkanmaalla verkostoon kuuluvat Tampereen yliopisto ja erityisesti sosiaalityön

tutkinto-ohjelman opetus- ja tutkimushenkilöstö. Satakunnassa verkostoon kuuluvat Porin kaupungin sosiaalitoimen henkilöstö, Tampereen yliopiston sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön opetus- ja tutkimushenkilöstö Porin yliopistokeskuksessa ja Satakunnan korkeakoululaitos. Verkoston ydinkehittäjäryhmän kooksi arvioitiin hankesuunnitelmassa noin 15 henkilöä. Toteutuneessa toiminnassa ydinkehittäjäryhmäksi muodostui kaksi hankeryhmää, jotka kokoontuivat Porissa ja Seinäjoella. Niihin kuului yhteensä 17 henkilöä, josta Porissa 8 ja Seinäjoella 9. Lisäksi projektijohtaja osallistui kokouksiin joko esittelijä-sihteerinä tai jäsenenä.

Hanketta valvovaan ohjausryhmään kuului 11 henkilöä, lisäksi rahoittajan edustaja ja esittelijä-sihteerinä projektijohtaja.

Projektissa aloittavien henkilöiden määrä oli hankehakemuksessa arvioitu 25:ksi, josta naisia olisi 10. Hanke kuitenkin toteutettiin paljon laajempaan ja käytännöllisempään kuin suunniteltiin. Alun perin ydinryhmän tarkoituksena oli vahvistaa osapuolten välistä verkostoyhteistyötä ja mallintaa klinikoita sekä opiskella ja selvittää sosiaalisen median välineiden soveltuvuutta ja käytettävyyttä. Kuitenkin jo heti hankkeen alussa toiminta suuntautui alueilla tapahtuvaan käytännön toteutukseen. Hankeryhmillä oli näkemykset klinikkatoiminnan toteuttamiseksi. Myös alan työntekijöidenkin odotukset kohdistuivat siihen, mitä uutta ja konkreettista klinikkatoiminta tuo työympäristöön. Toiminta oli pääsääntöisesti kasvokkaista ja sosiaalisen median käyttömahdollisuudet jäivät selvitettäväksi hankkeen loppupäähän. Verkoston sisäisessä työssä tärkeää oli tutustua henkilökohtaisesti osatoteuttajiin.

Hankkeessa aloitti kaikkiaan 88 henkilöä, josta naisia oli 79. Lyhytkestoisin, alle 7 tuntia kestäviin tilaisuuksiin osallistui lisäksi 180 henkilöä. Osallistujat on tilastoitu ESR-tilastoinnin edellyttämiin ikäryhmiin taulukossa 1.

Taulukko 1. Osallistujien määrä ikäryhmittäin

15–24 vuotta	4
25–44 vuotta	44
45–54 vuotta	25
55–64 vuotta	15

Enin osa osallistujista oli 25–44-vuotiaita, mutta yli 45-vuotiaitakin oli osallistujamäärästä lähes puolet.

Tiedotustilaisuuksiin osallistui lisäksi 66 henkilöä. Opetus- ja tutkimusklinikkasuunnitelmasta kerrottiin sosiaalityön perusopiskelijoille ja sosiaalityön käytännön opetuksen ohjaajakoulutukseen osallistuville sosiaalityöntekijöille (Lapin yliopiston Työelämälähtöisyys-ESR-hankerahoitus, Pirkanmaan ELY-keskus). Perusopiskelijoille esiteltiin klinikkasuunnitelman lisäksi mahdollisuuksia tehdä opinnäytetyöt klinikkaoppimisympäristössä.

Osallistujat olivat koulutukseltaan pääsääntöisesti sosiaalityöntekijöitä tai AMK-sosionomeja taulukon 2 mukaisesti.

Taulukko 2. Osallistujien peruskoulutus

keskiaste	1
keskiasteen jälkeinen, mutta ei korkea-aste	20
korkea-aste	67

Osallistujista enemmistöllä oli joko yliopisto- tai ammattikorkeakoulututkinto. Keskiasteen jälkeisellä, mutta ei-korkea-asteen tutkinnolla tarkoitetaan opistoasteen tutkintoa.

Hankesuunnitelmassa henkilöstökoulutus- ja henkilötyöpäiviä arvioitiin toteutuvan yhteensä 125. Niitä toteutui kaikkiaan 173, jotka jakautuivat siten, että

- lähipäiviä oli 158,
- etäpäiviä 7 ja
- ohjaus- ja konsultointipäiviä 8.

Lisäksi lyhytkestoisin, alle 7 tunnin tilaisuuksiin käytettiin 82 henkilötyöpäivää. Lyhytkestoisia tilaisuuksia kertyi hankeryhmien kehittämiskokouksista ja Seinäjoen Tutkivista tietopajoista.

Varsinaisen hankeajan jälkeen Porin aikuissosiaalityön työntekijät kokoontuivat 25.9.2013 professori Ilmari Rostilan ja suunnittelija Tuula Kostiaisen johdolla päättämään hankkeen aikaiset kehittämistehtävät. Osallistujia oli 26. Tilaisuutta ei ole laskettu hankkeen seurantaraporttiin.

Varsinaisen kohderyhmän lisäksi toiminta on kohdistunut välillisesti moniin muihin toimijoihin. Monet toimijat osoittivat kiinnostusta verkostotoimintaa kohtaan. Ajoittain keskustelussa oli, minkä tahojen tulisi kuulua sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen verkostoon ja millä tavalla vaikuttaen. Paikkakunnasta riippuen keskustelua on käyty terveydenhuollon, ammattikorkeakoulun, muiden kuntien, muun yliopistoyksikön, asiakkaan ja sosiaalialan osaamiskeskuksen osallisuudesta toimintaan. Eniten Alueklinit-hankkeessa on jaettu kokemuksia Tampere Praksis –ESR-hankkeen ja Hämeenlinna Praksiksen kanssa. Yhteinen vertaisarviointipäivä järjestettiin Tampereella 3.12.2012. Tampere Praksiksen ja Hämeenlinna Praksiksen ohjaus- ja kehittämisryhmän jäsenet kutsuttiin päätösseminaariin 23.8.2013. Klinikkaan liittyvissä tutkimushankkeissa ja elokuussa 2013 pidetyissä Pohjoismaiden sosiaalityön korkeakoulujen päivillä Tampereella on esitelty Alueklinit-hanketta. Lehtijutuissa viestinnän kohderyhmänä ovat olleet laajat kansalaispiirit, kuten asiakkaat, kaupungin ja lähikuntien organisaatiot sekä hyvinvointipalvelujen tuottajat ja asiantuntijat. Klinikatoiminnasta ovat kertoneet kaupunkien sisäisten lehtien lisäksi maakuntalehdet Satakunnan Kansa (22.9.2012) ja Ilkka (13.6.2012, 28.4.2013 <http://www.ilkka.fi/arki-ja-el%C3%A4m%C3%A4/i ihmisella-tarve-tulla-kuulluksi-1.1380003>)

Sosiaalityön käytännön opetuksen ohjaajakoulutukseen osallistuvia sosiaalityöntekijöitä informoitiin syksyllä 2012 klinikkahankkeesta ja sen tavoitteista. Ohjaajakoulutuksen rahoitti Lapin yliopiston Työelämälähtöisyys ESR-hanke (Pirkanmaan ELY-keskus). Lisäksi sosiaalityön

perusopiskelijoille kerrottiin syksyllä 2012 sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikasta pro gradutyön oppimisympäristönä.

1.3. Hankerakenne, keskeiset toimintamuodot ja tulokset hankkeessa

1.3.1. Hankehallinnointi

Alueklinikat –hanke toteutettiin ESR-ohjeiston mukaisesti. Hanketta hallinnoi Tampereen yliopisto ja sen vastuuhenkilönä oli Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön (YKY) johtaja Risto Kunelius. Hän asetti 14.6.2012 hanketta valvovan ohjausryhmän, jonka jäsenet olivat:

kehittämispäällikkö Timo Aro, Porin kaupunki
 perusturvajohtaja Terttu Nordman, Porin kaupunki
 sosiaali- ja perhepalvelujen palvelujohtaja Mari Levonen, Porin kaupunki
 apulaiskaupunginjohtaja Harri Jokiranta, Seinäjoen kaupunki
 sosiaalityön päällikkö Päivi Saukko, Seinäjoen kaupunki
 kehitysjohtaja Arto Rautajoki, SONet BOTNIA
 kehitysjohtaja Teemu Puolijoki, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
 sosiaalityön professori Ilmari Rostila, Porin yliopistokeskus
 sosiaalityön professori Irene Roivainen, Tampereen yliopisto
 Puheenjohtajaksi nimettiin Ilmari Rostila ja varapuheenjohtajaksi Päivi Saukko.

Hankeryhmää täydennettiin lisäpäätoksella 30.1.2013, jolloin ryhmään nimettiin projektipäällikkö Jukka Sysilampi Tampereen yliopiston Yliopistopalveluista. Hän edusti Seinäjoen yliopistokeskusta, joka rahoitti hanketta omavastuuosuudella. Toisena lisäjäsenenä ryhmään nimitettiin suunnittelija Maritta Harjunpää Tampereen yliopiston Informaatitieteiden yksiköstä. Hän toimi hankkeen hallintokoordinaattorina. Pirkanmaan ELY-keskuksen ja rahoittajan edustajana kokouksiin osallistui EU-koordinaattori Pirkko Mäntysalo. Ohjausryhmä kokoontui kolme kertaa. Esittelijäsihteerinä toimi projektijohtaja Tuula Kostiainen.

Toteutuspaikkakunnille muodostettiin kehittämisryhmät. Seinäjoella ryhmään osallistuivat:

apulaiskaupunginjohtaja Harri Jokiranta, Seinäjoen kaupunki, puheenjohtaja
 kehittämisjohtaja Erkki Välimäki, Seinäjoen kaupunki
 sosiaalityön päällikkö Päivi Saukko, Seinäjoen kaupunki
 johtava sosiaalityöntekijä Riitta Suojanen, Seinäjoen kaupunki
 kehitysjohtaja Arto Rautajoki, SONet BOTNIA
 kehittämissuunnittelija Anne Saarijärvi, SONet BOTNIA
 projektipäällikkö Jukka Sysilampi, TaY, Seinäjoen yliopistokeskus
 yliopistonlehtori Satu Ylinen, Tampereen yliopisto
 sosiaalityöntekijä Eila Tuohimäki, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri
 kehittämispäällikkö Lea Porola, Seinäjoen kaupunki

Asioiden valmistelijoina ja sihteereinä toimivat projektijohtaja Tuula Kostiainen, alueklinikkasuunnittelija Maija-Liisa Pajula ja kehittämispäällikkö Lea Porola. Kehittämisryhmä

kokoontui hankeaikana kuusi kertaa ja hankkeen päätyttyä vielä yhden kerran asioiden siirtämiseksi Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen ohjausryhmälle.

Porissa ryhmään osallistuivat:

professori Ilmari Rostila, Tay, Porin yliopistokeskus
 sosiaali- ja perhepalvelujen palvelujohtaja Mari Levonen, Porin kaupunki
 johtava sosiaalityöntekijä Lea Auvinen, Porin kaupunki
 johtava sosiaalityöntekijä Leila Linnainmaa, Porin kaupunki
 ylihoitaja Raija Kaalikoski, Porin kaupunki
 hallintojohtaja Esa Kohtamäki, Porin kaupunki, koulutoimi
 kehittämispäällikkö Sirkka-Liisa Varjus, Porin kaupunki
 alueklinikkasuunnittelija Anita Mattila, Porin kaupunki

Asioiden valmistelijana ja sihteerinä toimi projektijohtaja Tuula Kostiainen viimeistä kokousta lukuun ottamatta, jonka valmistelu- ja sihteeritehtävät hoiti alueklinikkasuunnittelija Jenni Ketonen. Kehittämisyhmä kokoontui neljä kertaa.

1.3.2. Toimintamuodot ja tulokset

Alueklinikat-hankkeen toiminnassa painottuivat oman työn kehittämiseen ja tutkimiseen liittyvät työpajat. Ne toteutettiin eri tavoin Porissa ja Seinäjoella. Seinäjoella esiteltiin käytäntöön liittyviä sosiaalityön tutkimuksia. Toiminta aloitettiin tutustumalla pääsääntöisesti Tampereen yliopistossa tehtyyn tutkimukseen tutkijan itsensä esittämänä. Tietopajassa keskusteltiin tutkimustiedon yhteydestä käytännön työhön. Työpajoihin varattiin aikaa kaksi tuntia kuukaudessa. Tilaisuuden puheenjohtajana toimi sosiaalityön yliopistonlehtori tai projektijohtaja. Konkreettista oman työn tutkimiseen tai kehittämiseen liittyvää projektityöskentelyä ei käynnistetty. Seinäjoen sosiaalialan työntekijöistä moni opiskelee sosiaalityötä ja siihen yhteyteen kuuluu laajahkojakin oppimistehtäviä, kuten kandi- tai pro gradu –tutkielmat. Projektijohtaja esitti Tutkivissa työpajoissa toiveen, että tietopajojen keskustelu jatkuisi ja konkretisoituisi kehittämiseksi osana normaalia työtä työyhteisöissä. Porissa järjestettiin sosiaalityön reflektoinnin tilana neljä vähintään puolen päivän työpajaa aikuissosiaalityön työntekijöille ja lastensuojelun työntekijöille kaksi puolikasta päivää. Teemana oli sosiaalinen auttamistoiminta ja asiakastilanteen analyysi. Käytännön asiakastyötä tarkasteltiin kokonaisvaltaisen asiakasanalyysin näkökulmasta asiakkaan elämänotteen vahvistamiseksi. Aikuissosiaalityössä teema yhdistettiin konkreettiseen tiimi- tai ryhmäkohtaiseen kehittämistyöhön, joka raportoitiin 25.9.2013.

Käytännön opetus ja harjoittelu jäivät hanketyönä Porissa ja Seinäjoella taustalle ja toivelistalle. Varsinkin kolmen kuukauden syventävien opintojen harjoittelijoita toivottiin paikkakunnille. Harjoittelijoiden ohjaukseen valmistauduttiin osallistumalla Tampereen yliopiston järjestämään Lapin yliopiston Työelämälähtöisyys –ESR-hankerahoituksen tukemaan ohjaajakoulutukseen ja yliopiston järjestämiin opiskelijoiden infotilaisuuksiin.

Porissa sosiaalityön perusopiskelijat haastattelivat osana kehittämisen ohjanta -jakson opintojaan perusturvan sosiaalityöntekijöitä odotuksista opetus- ja tutkimuslinikkaa kohtaan. Tarkoituksena

oli, että haastatteluilla saadaan suuntaa klinikan jatkotoiminnaksi. Professori Ilmari Rostila ja alueklinikkasuunnittelija Jenni Ketonen koostivat klinikan jatkosuunnitelmamallin opiskelijoiden kehittämistehtävien pohjalta.

Seinäjoella asetettiin tavoitteeksi pitkäjänteinen tutkimusyhteistyö Tampereen yliopiston kanssa. Yhteistyötä vahvistetaan ensin sosiaalityön oppiaineen kanssa. Hankeaikana käynnistettiin vanhuusköyhyyteen ja lastensuojeluun liittyvää tutkimusta. Myös naisköyhyystudkimus on suunnitteilla. Ulkopuolista tutkimusrahoitusta on myös haettu Tampereen yliopiston sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatoiminnan tutkimukseen, sosiaalityön tiedonmuodostukseen ja osaamisen kehittämiseen siinä vielä onnistumatta.

Hanketyöskentelyn oli tarkoitus tuottaa klinikkamallit Seinäjoella ja Poriin. Seinäjoen kaupunki perusti 1.4.2013 Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen kehittämisosastonsa hallinnolliseen yhteyteen. Toiminnasta vastaa kehittämispäällikkö Lea Porola klinikan ohjausryhmän kanssa. Klinikayhteistyötä toteuttavat jatkossa Tutkivan työotteen tietopajat. Ne toimivat työntekijöille tutkimustiedon ja tutkimustulosten päivitysfoorumina, mutta tavoitteena on koko tutkimusprosessin syvempi ymmärtäminen ja siihen osallistuminen käytäntöihin kiinnittyvän tutkimuksen edistämiseksi. Mahdollista voisi olla, että avoimen yliopiston opiskelijat ja perustutkintoa suorittavat opiskelijat suorittavat osan opinnoistaan opetus- ja tutkimuskeskuksen tietopajoissa. Porissa toiminta jatkuu Porin yliopistokeskuksen vetämänä ”jatkuvana työpajoina”. Porissa toiminta tähtää sosiaalityön refleктоivan tilan ylläpitämiseen ja se liittyy käytännön opetukseen, kehittämisjaksoon, tutkimukseen ja tiedonmuodostukseen. Toiminnassa yhdistyvät sosiaalityön taitojen opetus ja jatkuvat työpajat. Porin kaupungin intressi liittyy pitkällä tähtäyksellä moniammatillisen työssäoppimiskeskuksen perustamiseen.

1.4. Hankkeen arviointi

Tampereen yliopistolle on tärkeä opetusta ja tutkimusta tukeva oppimisympäristö. Yliopisto hyödyntää klinikkaverkostoa opetussuunnitelmansa kehittämisessä ja modifioi sitä työelämäyhteyden kehittämiseksi. Klinikat toimivat käytännön opetuksen ja harjoittelun toteutuspaikkoina. Sosiaalityön taito-opetus ja tulevaisuudessa asiakasmenetelmien opetus toteutuvat vuorovaikutteisesti klinikkapaikkakuntien sosiaalityöntekijöiden ja yliopistonlehtorien yhteistyönä. Mahdollista voisi olla myös Tampereen yliopiston klinikkapaikkakuntien yhdessä toteuttama opetus perusopiskelijoille kunnan perussosiaalityöstä. Myös opintoihin liittyvät kandi- ja pro gradu –tutkielmat on mahdollista suorittaa ohjatusti klinikkakontekstissa. Tampere Praksiksessa on havaittu lukuvuonna 2012–2013, että käytännön työpaikkojen tuki, keskustelu ja valmistuvaan työhön liittyvät odotukset ovat vauhdittaneet opinnäytteiden valmistumista. Klinikatoiminnan merkityksestä opetukselle kertoo se, että opettajien työsuunnitelmiin voidaan vahvistaa tunteja klinikayhteistyöhön. Kysymyksessä on isohko muutos yliopiston opetuksen rakenteessa.

Klinikkatoiminta on tehokkaasti hyödynnettävissä, kun osapuolet tuntevat toisensa osaamisalueet ja ovat säännöllisessä vuorovaikutuksessa. Alueklinikat-hankkeessa on myös nähtävissä, ettei

kaikkiin odotuksiin pystytä vastaamaan. Käytännön toimipaikat haluaisivat käytännön opetuksen suorittajia (aineopinnot) ja harjoittelijoita (syventävät opinnot) enemmän kuin oli hankeaikana tulossa. Erilaisia näkemyksiä oli myös siitä, mitä klinikkatoiminta pitäisi olla: täydennyskoulutusta, kehittämistä vai oman työn tutkimusta vai näiden kombinaatioita. On myös eri näkemyksiä siitä, mitä ja miten pitäisi kehittää. Korkeiden tavoitteiden saavuttaminen monitoimijaisena ja niukkaresurssisena järjestelmänä on myös ristiriidassa niiden odotusten kanssa, jotka vaativat nopeasti tuloksia, kuten uutta, suoraan käytäntöä palvelevaa tutkimusta.

Seinäjoella järjestettiin sosiaalityön tutkimusta käsittelevät Tutkivat tietopajat kerran kuukaudessa kahden tunnin jaksoina. Matkan varrella kuultu suullinen palaute kertoi, että tutkimuksen esittelyyn ja yhteiskeskusteluun oltiin tyytyväisiä, mutta keskustelua olisi voinut olla enemmän haluten rajoittaa kuitenkin käytettävissä olevaan kahden tunnin aikaan. Tietopajojen formaatiksi muodostui tutkijan tunnin puheenvuoro ja sitä käsittelevä tunnin pienryhmä- ja yhteiskeskustelu. Ajatus, että tutkimustulosten herättämiä ajatuksia systemaattisesti vietäisiin keskusteluiksi ja kokeiluiksi työpaikoilla, ei laajassa mitassa toteutunut. Tietopajojen hyöty oli parhaimmillaan uutta tietoa ja yksittäisen osallistujan oman toiminnan analysointia. Kesäkuussa 2013 lähetettiin kaikille osallistuneille henkilöille (64) sähköinen e-lomake hanketoiminnan kokonaisarviointia varten. Lomakkeen palautti 6.8. mennessä vain 7 henkilöä, joista 3 oli sosiaalityöntekijän tehtävissä. Uusintakyselyä ei tehty, koska useiden henkilöiden sähköpostiosoite oli muuttunut tietopajan järjestämisaikasta ja palautettu aineisto tuki aiemmin alueklinikkasuunnittelija Maija-Liisa Pajulan välittämää palautetta. Palaute perustui keskusteluihin osallistuneiden henkilöiden kanssa. Vastanneista henkilöistä puolet oli työntekijäasemassa ja puolet johtavassa asemassa.

Kokonaisuuden sisältö ja järjestelyt arvioitiin vähintään hyviksi. Arvioinneissa todettiin toiminnan vahvistaneen kentällä toimivien sosiaalityön identiteettiä, antaneen merkityksellisyyttä arkiseen työhön ja sitoneen yhteen käytännön ja tutkimuksen vuorovaikutusta. Oli tärkeää, että ”kiireen ja ahdistuksen valittamisesta” mennään askel eteenpäin ja nähdään työllä olevan vaikutusta ja merkitystä. Onnistunut, hyvä luento oli antanut lisäpotkua työhön ja keskustelujen avulla oli voinut analysoida omaa työtä.

Tietoa on voinut soveltaa omaan työhön tai opintoihin. Palautekyselyssä kysyttiin oppimisen esteistä tai edellytyksistä. Huolimatta toiveesta osallistua kaikkiin tietopajoihin se ei ollut mahdollista työtehtävien tai työmatkojen takia. Ajan puute on estänyt toiminnan soveltamista omassa työssä: ”kiire johtaa helposti siihen, että kehittäminen jää”. Tietopajat ovat antaneet oivaltavaa, uutta ja käyttökelpoista tietoa monesta aiheesta, muun muassa dokumentoinnin tärkeydestä, dialogisuudesta, osallisuudesta ja syrjäyttämisestä. ”Olen oppinut näkemään järjestelmän ja yksilön välisiä eroja ja esteitä, kun sitä verrataan palvelun vaikuttavuuteen ja kokemukseen saatavuudesta.” Mielenkiintoista on ollut kuulla palvelujen käyttäjien mielipiteitä.

Kun klinikkatoiminta käynnistyi olemassa olevan sosiaalityön tutkimustiedon esittelyllä, odotuksia onkin jatkossa siihen, että yliopiston ja kentän vuorovaikutuksessa ”oppimisen tulisi olla kaksisuuntaista, työelämä opettaa ja oppii, samoin kuin yliopisto”. Työelämässä uuteen yritetään suhtautua ”avoimin mielin”. Kunnassa nähdään kuitenkin, että sosiaalityön oppialana ja palveluna

pitäisi käydä sisäisen keskustelun lisäksi monialaista keskustelua muiden toimijoiden kanssa: ”Sosiaalityö ja sosiaalinen kuitenkin määrittyy työvoimapolitiikkana, kasvatus, hoito ja terveydenhoito, päihde yms. politiikkana.”

Porissa järjestettiin tutkivia työpajoja aikuissosiaalityöhön ja lastensuojeluun. Keskeisenä teemana oli sosiaalinen auttamistoiminta ja kokonaisvaltainen tilannearvio asiakastyössä. Sosiaalityöntekijän työskentelytapaa pyrittiin vahvistamaan nostamalla esiin identiteetti ja yhteiskunnallinen perustehtävä. Toisin kuin monien muiden ammattiryhmien tehtäänä sosiaalityön tehtävä on analysoida asiakkaan tilanne kokonaisvaltaisesti ja sitä kautta pyrkiä vahvistamaan asiakkaan elämänotetta. Lähtökohta soveltuu pohjaksi myös moniammatillisen työn kehittämiseksi. Lähtökohtana se oli haastava, koska samaan aikaan sosiaalityöntekijät välittivät tietoa sosiaalityön suurista asiakasmääristä ja entistä vaikeammista elämäntilanteista. Työpajoissa oli luentoja, pienryhmä- ja yhteiskeskusteluja sekä aikuissosiaalityössä konkreettinen tiimi/työryhmäkohtainen kehittämistehtävä. Matkan varrella kuultu suullinen palaute oli kyselevää ja kyseenalaistavaa ja sen vahvistaa saatu kirjallinen palaute. Sähköinen e-lomake lähetettiin kesäkuussa 69 henkilölle, joista 16 palautti sen 6.8.2013 mennessä. Sosiaalityöntekijätehtävissä toimivia oli vastaajissa vain 6. Uusintakyselyä ei tehty. Vastanneista yli 70 %:lla vastaajista oli työkokemusta yli 6 vuotta.

Yleisarvosanaksi muodostui hyvä, erään vastaajan termin: ”ei huippu, ei huono”. Tapahtunutta toimintaa tulkittiin positiivisessa suunnassa siten, että ”prosessi on vielä alussa ja varmasti kehittyä ajan kuluessa”. Kriittistä palautetta annettiin tasapuolisesti järjestäjille, omalle työyhteisölle ja työorganisaatiolle. Työpajojen arvioitiin kehittyneen matkan edetessä. Usea vastaaja totesi, että hankkeen alussa olisi pitänyt pystyä antamaan tarkempaa tietoa siitä, mistä oli kysymys. Olisi voinut valmistella enemmän. Osallistujille ei muodostunut selkeää kuvaa siitä, mihin pyritään. Esitettiin, että tarvittaisiin enemmän aikaa toteutukselle. Yksi palautteenantaja kertoi aistineensa, etteivät kaikki osallistujat olleet täysillä mukana ja keskustelu oli välillä yksipuolista. Klinikatoiminnan onnistumiseksi vetäjiltä odotetaan myönteistä kannustusta käytännön työhön, opiskeluun ja yhdessä tekemiseen. Palautteessa todetaan osallistujilla olevan isoin rooli, mutta nyt ”tuntuu, ettei kaikki pääse ajatukseen tai omaan rooliinsa kehittämistyössä”. Myös ajan löytäminen työpajalle on ollut haastavaa työtilanteessa, kun ”asiakkaita on liikaa ja ajankäyttö jo perustyön toteuttamiseen on jatkuvaa tasapainoilua”. Myös haastavat asiakkaat tuovat omat paineensa. Kerrotaan, että kaikki ylimääräinen, joka ei ole perustyötä, tuntuu painolastilta huolimatta siitä, että kehittämisen kuuluisi sisältyä arkityöhön. Ihmeteltiin myös sitä, miksi omaan toimenkuvaansa ja työhönsä ei saa olla tyytyväinen: ”silloin (syyskuussa 2012) oltiin oikeasti tyytyväisiä, nyt asiat toisin”.

Yksi palautteenantaja kirjoittaa, että ”Porin Perusturvan Aikuissosiaalityön työntekijät ovat sen verran vähäsanaista porukkaa ettei keskustelua synny, vaikka sitä yritettäisiin elvyttää miten”. Kirjoittaja jatkaa, että ”yliopistokeskuksen ja työelämän yhteistyön luominen on molempia osapuolia kehittävä projekti”. Kehittämistyöskentelyn aikana on tapahtunut ainakin yksi ryhmäkohtainen mielensä pahoittaminen. Kehittämistehtävämäärityksestä käyty keskusteltu

tulkittiin, että ”yhteisesti moitittiin sitä, ettemme halua kehittää työtämme, mutta toimistollamme ei ole paljon muuta ehditty tekemäänkään neljään viimeiseen vuoteen”. Ryhmästä tuntui, että kehittämistä tehdään hankkeessa kehittämisen vuoksi ottamatta huomioon, mitä aiemmin on työssä tapahtunut. Ryhmän vastustus kehittämistehtävää kohtaan saattoi samaisen arvion mukaan johtua ”osin jo kehittämistämyksestäkin”.

Vastaajat arvioivat, että käsiteltyä aihetta voi vähintään hyvin soveltaa omaan työhön, kaksi henkilöä arvioi soveltuvuutta huonoksi. Palautteessa pyydettiin tarkastelemaan oppimisen esteitä ja edellytyksiä. Yksi vastaaja toteaa, että hänelle uutta on ollut havaita, kuinka kankea perustuvan järjestelmä on ja kuinka edistyminen tapahtuu pienin askelin. Klinikkatyö on herättänyt kiinnostuksen teorian ja käytännön yhteyden luomiseen. Arvioidaan, että teorian ja käytännön yhdistäminen lisää ammatillista kehittymistä ja pitää yllä motivaatiota työnteossa. Yksi vastaajista pohtii, että on aina ollut avoin uudelle ja valmis kokeilemaan, mutta ”useimmiten muutos tuo mukanaan vastustusta ja se tuntuu nyt olevan suurin haaste murtaa. Vanhat tavat ovat juurtuneet liiankin hyvin”. Työpajojen työskentelytapa ei ole tuonut uusia näkökulmia työhön, on käsitelty ”vanhaa asiaa”. Uutta on tullut vain vierailevilta luennoijilta, joista erityisesti kiitettiin kouluttaja, työnohjaaja Antti Särkelää. Luento oli ”havahduttava ja ajatuksia herättävä”.

Antti Särkelän ”loistava” luento vei pohtimaan aitoa asiakkaan kohtaamista ja Särkelän kokemustietoutta olisi voinut kuunnella palautteen mukaan enemmänkin. ”Monet asiat unohtuvat helposti työnteossa” ja ”vuosien varrella juuttuukin”. Särkelän asiakastilanteen analyysi herätti pohtimaan ja arvioimaan omaa työtä ja omia työtapoja. Tampere Praksiksessa toteutettava jalkautuva sosiaalityö ma. kehittäjäsosiaalityöntekijä Elina Perkiön esityksenä herätti ajatuksia ja kiinnostuksen, että ”työtä voisi tehdä uudella asenteella ja tavalla”. Sosiaalisen median koulutus todettiin hyväksi. Lastensuojelun kesäkuun päivään olisi toivonut enemmän osallistujia ja osallistavaa työskentelytapaa luennoinnin sijasta.

Käsitykset yksittäisten työpajojen pedagogisesta toimivuudesta vaihtelivat. Osan mielestä työpajat toimivat hyvin, osan mielestä ryhmien tuotosten purku isossa ryhmässä ei ollut tarkoituksenmukaista konkreettisesti asiakasanalyysikäsitteilyssä. Oli vaikea päästä kärryille toisten ryhmien käsittelemistä asiakastilanteista.

Raportissa on seuraavana osatoteuttajien raportit, jotka kuvaavat yksityiskohtaisesti paikkakunnilla tapahtunutta toimintaa. Porin toiminnasta raportoi alueklinikkasuunnittelijana työskennellyt Jenni Ketonen, Seinäjoen toiminnasta alueklinikkasuunnittelijana toiminut Maija-Liisa Pajula ja sosiaalialan osaamiskeskusyhteistyöstä Seinäjoella kehittämissuunnittelija Anne Saarijärvi SONetBOTNIAsta. Lopuksi Tuula Kostiainen kuvaa sosiaalityön tietopohjaan ja sitä kautta sosiaalityön klinikkatyön kehittämiseen liittyviä jännitteitä.

2. Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan hankkeen tausta ja toimintaympäristö (Jenni Ketonen)

Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkaidea sosiaalialan korkeakoulutuksen kehittämiseksi esitettiin OKM:n työryhmässä vuonna 2007. Työryhmän esittämien linjausten pohjalta Tampereen yliopisto aloitti tunnustelun Porin kaupungin kanssa systemaattisen yhteistyön käynnistämiseksi. Varsinaisesti hanke käynnistyi vuonna 2012 Euroopan sosiaalirahaston (ESR) rahoittamana. Hankeaika oli 1.9.2012–31.8.2013. Porin hanke oli osa ylimaakunnallista Alueklinikat verkostona – Opetus- ja tutkimusklinikkamallin kehittäminen Tampereen yliopiston sosiaalityön opetuksessa - projektia.

Porissa opetus- ja tutkimusklinikkatoiminta sijoittui kaupungin organisaatiossa Porin perusturvaan ja Tampereen yliopiston Porin yksikön sosiaalityön oppiaineeseen. Hankeryhmän puheenjohtajana toimi sosiaalityön koulutusalaista vastaava professori Ilmari Rostila Porin yliopistokeskuksesta. Ryhmään kuuluivat lisäksi perusturvasta sosiaali- ja perhepalveluiden johtaja Mari Levonen, lastensuojelun päällikkö Leila Linnainmaa, lastensuojelun johtava sosiaalityöntekijä Lea Auvinen, ylihoitaja Raija Kaalikoski, kehittämisspäällikkö Sirkka-Liisa Varjus, koulutoimen hallintopäällikkö Esa Kohtamäki ja projektijohtaja Tuula Kostiainen.

Alueklinikasuunnittelijana Porissa toimi ajalla 1.9.–31.10.2012 Anita Mattila ja ajalla 1.1.–31.8.2013 Jenni Ketonen. Alueklinikasuunnittelijat työskentelivät 50 %:lla työajalla (lisäksi Ketonen 1 kk 100 % työaika) ja työskentelivät tiiviisti yhdessä Ilmari Rostilan ja Tuula Kostiaisen kanssa. Työnkuvaan kuului suunnitella klinikan toiminta- ja yhteistyörakennetta, raportoida hankkeesta sekä järjestää klinikan koulutus- ja neuvottelutilaisuuksia.

Satakunnassa kohderyhmään kuuluivat Porin perusturvan henkilöstö ja Tampereen yliopiston sosiaalityön opetus- ja tutkimushenkilöstö Porin yliopistokeskuksessa. Välillisiä kohderyhmiä olivat Porissa kaupungin muut hallintokunnat ja lähialueiden kunnat, sekä myös julkisten hyvinvointipalvelujen tuottajat, toimijat ja asiantuntijat eri aloilla ja organisaatioissa, yrityksissä ja kolmannella sektorilla, ammattikorkeakoulut ja muut alan koulutus-, kehittämis- ja tutkimusorganisaatiot ja muut yliopistot, sosiaalityön opiskelijat ja asiakkaat.

Perusturvan osalta kohderyhmään kuuluivat sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat sekä heidän esimiehensä. Jatkossa puhutaankin laajemmin sosiaalista auttamistyötä tekevistä työntekijöistä. Porin perusturva on jaettu neljään vastuualueeseen ja niissä kaikissa on edellä mainittua työtä tekeviä työntekijöitä. Valtaosa sosiaalityöntekijöistä ja -ohjaajista työskentelee sosiaali- ja perhepalveluiden vastuualueella ja he olivatkin klinikka-hankkeen pääasiallinen kohderyhmä.

Porin perusturvan palvelualueet ja sosiaalityöntekijät ja –ohjaajat:

Sosiaali- ja perhepalvelut

Aikuissosiaalityö

- nuorten tiimi: 3 sosiaalityöntekijää, 1 sosiaaliohjaaja
- aikuistiimi: 3 sosiaalityöntekijää, 0,5 sosiaaliohjaaja
- lapsiperhe- ja maahanmuuttajatiimi: 3 sosiaalityöntekijää
- ennaltaehkäisevä perhetyö: 0,5 sosiaaliohjaaja
- asukastuvat (3): 3 sosiaaliohjaajaa/lähiötyöntekijää
- kuntouttava työtoiminta: 3 sosiaaliohjaajaa/kuntouttavan työtoiminnanohjaajaa
- lähipalvelupisteet: 2 sosiaalityöntekijää, 2 sosiaaliohjaajaa
- sosiaalinen luototus: 1 sosiaaliohjaaja
- maahanmuuttajatyö: 1 maahanmuuttajakoordinaattori
- työvoiman palvelukeskus: 5 sosiaaliohjaajaa, 1 sosiaalityöntekijä, 1 suunnittelija
- aikuissosiaalityön päällikkö, johtava sosiaalityöntekijä

Lastensuojelu

- avohuollon palvelut: 2 johtavaa sosiaalityöntekijää, 14 sosiaalityöntekijää, 9 sosiaaliohjaajaa
- sijais- ja jälkihuollon palvelut: 1 johtava sosiaalityöntekijä, 7 sosiaalityöntekijää, 4 sosiaaliohjaajaa
- sosiaalipäivystys: 5 sosiaalityöntekijää
- perheoikeudelliset asiat: 5 sosiaalityöntekijää, 1 sosiaaliohjaaja
- Satakunnan sovittelutoimisto: 1 johtava sovittelun ohjaaja, 4 sovitteluohjaajaa
- Satakunnan lastensuojelun kehittämissyksikkö: 1 johtava sosiaalityöntekijä, 2 sosiaalityöntekijää, 1 sosiaaliohjaaja.

Vammaispalvelut

- avopalvelut: 1 johtava sosiaalityöntekijä, 2 sosiaalityöntekijää, 6 sosiaaliohjaajaa
- päivä- ja työtoimintapalvelut ja asumispalvelut: ei sosiaaliohjaajia tai –työntekijöitä

Terveys- ja hyvinvointipalvelut

Psykososiaaliset palvelut

- päihdehuolto: 4 sosiaalityöntekijää/sosiaaliterapeuttia
- aikuisten vastaanotto: 1 sosiaaliohjaaja
- nuorten vastaanotto: 1 sosiaalityöntekijä

Vanhuspalvelut

- 1 sosiaalityöntekijä, 3 ohjaajaa

Kuntoutus- ja sairaalapalvelut

- sairaalapalvelut: 3 sosiaalityöntekijää

2.2. Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklินิกka –hankkeen tavoitteet

Hankkeen tärkeimpänä tavoitteena oli mallintaa alueen tarpeisiin ja erityispiirteisiin sopiva sosiaalityön opetus- ja tutkimusklินิกka. Kehittämiskohteet olivat sosiaalityön käytännön opetus ja harjoittelu, oman työn tutkimus ja kehittäminen sosiaalityössä sekä henkilöstön osaamista kehittävä tutkimuksen, opetuksen ja käytännön vuoropuhelu. Toiminnan on tarkoitus rakentua vahvalle perustutkimusyhteistyölle, joka palvelee sosiaalityön osaamisen ja julkisen hyvinvointipalvelutuotannon kehittämistä.

Klินิกka-hankkeen ensimmäinen osa koski sosiaalityön käytäntöjen kehittämistä ja tähän kytkeytyvää sosiaalityön opetusta. Hankkeen tausta-ajattelussa korostettiin, että kehittämistyötä ei pidä ulkoistaa konsulteille ja projektityöntekijöille, vaan auttaa yliopistokoulutettuja sosiaalityöntekijöitä päivittämään ja ylläpitämään kehittämis- ja tutkimustaitojaan osana ammatillista työtään. Klínikkatyön konkreettisenä hyötynä on saada kokeneiden sosiaalityöntekijöiden hiljainen tieto näkyviin ja tältä pohjalta uudistaa sosiaalityön menetelmiä ja sisältöjä. Porissa kehittämistyön keskiöön nousi paluu sosiaalityön asiakastyön perusajatuksiin tapausanalyysin käytön avulla. Yliopisto kytki klínikkatoimintaan sosiaalityön asiakastyön taitojen ja kehittämistyön taitojen opetuksen niin, että opiskelijat pääsivät osallistumaan ajankohtaiseen ja realistiseen työn uudistamiseen ja tiedonmuodostukseen.

Toinen hankkeen osa oli alueellinen tietotuotanto, työssä ja päätöksenteossa tarvittavan asiakkaiden ja alueiden asukkaita palvelevan tiedon tuottaminen. Tavoitteena oli käynnistää asiakasryhmäkohtaista tutkimusta, jossa kartoitetaan ja seurataan asiakkaiden palvelupolkuja, palveluista saamia hyötyjä sekä asiakasvaikuttavuutta.

Sosiaalisen median osalta hankkeessa oli tarkoitus keskittyä yhteisöpalveluiden käytön ja käytettävyyden arviointiin klínikkaverkostossa, klínikkatoiminnassa ja sosiaalityön asiakastyössä. Hankkeessa tutustuttiin sosiaalisen median välineisiin ja käyttötapoihin sekä arvioitiin niiden soveltuvuutta mm. sosiaalityön ammatillisessa konsultoinnissa ja asiakastyössä osallistavina ja arjen yhteisöllisyyttä rakentavina välineinä.

Porissa klínikan toiminnan oli tarkoitus myös keskittyä sosiaali-, terveys- ja koulutussektorin moniosaajuuden vahvistamiseen ja ammatilliset sektorirajat ylittäen hyvinvointipalvelujen kehittämiseen. Tavoitteena oli, että Porin kaupunki käyttää klínikkaa hyvinvointipalvelujen, alueyhteistyön ja yliopistoyhteistyön sekä oman henkilöstönsä osaamisen kehittämiseen, työtapojen uudistamiseen ja työvoiman rekrytointin edistämiseen.

Hankkeen tiedotustilaisuus järjestettiin 6.9.2012 koko perusturvan johtoryhmälle ja esimiehille.

2.3. Hankkeessa toteutetut koulutukset ja kehittämistyöt

2.3.1. Aikuissosiaalityön työpajat

Työpajatyöskentely kokosi aikuissosiaalityön osalta 20–30 henkilöä kerrallaan yhteen. Osallistujat koostuivat lähinnä aikuissosiaalityön toimiston ja työvoiman palvelukeskuksen työntekijöistä, mutta satunnaisemmin mukana oli myös työntekijöitä vammaispalveluista sekä psykososiaalisista palveluista (päihde- ja mielenterveystyö). Sen sijaan sairaalapalveluiden ja vanhuspalveluiden alaisuuteen kuuluvat sosiaalityöntekijät ja –ohjaajat eivät osallistuneet työpajoihin. Laitoksissa työskentelevät sosiaaliohjaajat eivät kuuluneet klinikka-hankkeen kohderyhmään.

Työpajatyöskentelyissä painotettiin paljon ryhmätöitä ja keskustelua asiantuntijavetoisten luentojen vastapainoksi. Tuula Kostainen keräsi työskentelystä palautteen. Työntekijät sitoutuivat työskentelyyn ja kiinnostuivat siitä koko ajan enemmän. Aluksi koettiin hämmennystä siitä miksi klinikka-hanke oli syntynyt ja mitkä olivat sen tavoitteet. Kenties oma työ koettiin kyseenalaistetuksi, eikä klinikkatyöskentelyn hyötyjä osattu heti nähdä. Useamman tapaamisen jälkeen oman työn tutkiminen ja kehittäminen koettiin jo antoisammaksi. Työpajatapaamisten lisäksi alueklinikkasuunnittelija kävi kaikissa työyhteisöissä/toimipisteissä esittelemässä hanketta sekä kuulemassa työntekijöiden ja esimiesten toiveita ja tarpeita työn kehittämisen suhteen. Osassa työpajoissa olivat mukana myös yliopistokeskuksen sosiaalityön opiskelijat.

Aikuissosiaalityön työpajat:

1) 25.9.2012 klo 10–16 aikuissosiaalityön työpajojen aloitusseminaari

- Kaupunginjohtaja Aino-Maija Luukkonen avasi seminaarin.
- Miten aikuissosiaalityötä voitaisiin kehittää – viranomaiskontaktista kohti sosiaalista auttamista? Kouluttajana Ilmari Rostila.

2) 13.11.2012 klo 12–16 aikuissosiaalityön työpaja

- Asiakaskohtainen palvelutarve ja asiakkaiden elämäntilanteiden selvittäminen. Johdatus tapausrakenteen tutkimiseen. Kouluttajana Ilmari Rostila.
- Kehittämistehtävän aiheena kokeilu, joka vahvistaa asiakaskohtaista palvelutarpeen arviointia ja asiakkaiden elämäntilanteiden selvittämistä.

3) 1.3.2013 klo 8.30–16 aikuissosiaalityön työpaja

- Aikuissosiaalityön asiakastilanteen analyysi harjoittelua autenttisten asiakastilannekuvauksien avulla.
- Asiakastilanteen analyysi. Kouluttajana Antti Särkelä.

4) 22.5.2013 klo 8.30–12 aikuissosiaalityön työpaja

- Tapausanalyysin anti sosiaalisessa auttamistyössä –pohdintaa ryhmissä.
- Tutustuminen Tampere Praksiksen toimintaan. Kehittäjäsosiaalityöntekijä Elina Perkiö.

5) 25.9.2013 klo 8.30–12.00 aikuissosiaalityön työpaja

- Kehittämistehtävien esittely, kehittämis- ja oppimistulokset
- Sosiaalityön tutkimus- ja opetuslinikka Porissa jatkuu: Jatkuvat työpajat ja tapausanalyysi

2.3.2. Kehittämistehtävät aikuissosiaalityössä

Aikuissosiaalityön alaisuudessa sosiaalista auttamistyötä tekeville työntekijöille annettiin tehtäväksi tehdä kokeilu, joka vahvistaa asiakaskohtaista palvelutarpeen arviointia ja asiakkaiden elämäntilanteen selvittämistä. He saivat kokeilun tekemiseksi noin neljä kuukautta aikaa. Lopullinen aikataulu venyi ja raportointi kokeilusta tehtiin vuosi kokeilun alkamisesta.

Kokeiluiden ja kehittämistöiden aihealueet olivat seuraavanlaisia:

- Työvoiman palvelukeskus: Sosiaalista toimintakykyä arvioivan mittarin kehittäminen ja sen kokeilu asiakkaan palvelutarpeen arvioimiseksi sekä sosiaaliohjauksen vaikuttavuuden mittaamiseksi.
- Lähiötyöntekijät: Perusturvan asumisneuvonnan ja asukastupatyöskentelyn yhdistäminen ja kehittäminen.
- Aikuistiimi: työotteen syventäminen case work–työskentelyn avulla muiden asiantuntijoiden osaamista hyödyntäen.
- Nuorten tiimi: asiakastyön laadullinen kehittäminen ja työnjaolliset kysymykset (toimeentulotukihakemusten siirtäminen etuuskäsittelijöille).
- Lapsiperhe- ja maahanmuuttajatiimi: sosiaalityöntekijät tapaavat tietyllä ajanjaksolla kaikki uudet asiakkaat, eivätkä tee perustoimeentulotukea ko. jaksolla.
- Ulvilan lähipalvelualueen sosiaaliohjaaja: palvelun käyttäjästä aktiiviseksi osallistujaksi.

2.3.3. Lastensuojelun työpajat

Lastensuojelun työntekijöille ehdittiin klinikka-hankkeen aikana järjestää kaksi työpajaa. Työpaja-työskentelyn teemana oli sama kuin aikuissosiaalityössä eli asiakastilanteiden analyysi ja tapaustutkimus. Tavoitteena oli saada työntekijät tarkastelemaan omaa työtään ja tutkivan otteen kautta kehittää työotetta entistä asiakaslähtöisempään ja voimaannuttavampaan suuntaan. Lastensuojelun työntekijät toivoivat näkökulman painottuvan erityisesti onnistuneisiin lastensuojelutapauksiin.

Kuten aikuissosiaalityön työpajoissa myös lastensuojelussa työntekijät valmistivat työpajoihin aitoja asiakastapauksen kuvauksia, joita sitten ryhmätöinä yhteisesti analysoitiin. Varsinaista kehittämistehtävää ei lastensuojelussa toteutettu. Sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistehtävistä kuitenkin kaksi toteutettiin lastensuojelussa ja niihin liittyivät kattavat keskustelut ja kartoitukset työntekijöiden mielipiteistä liittyen asiakkaiden tarpeisiin ja sosiaalisen auttamistyön kehittämiseen lastensuojelussa.

Lastensuojelun työpajat:

1) 1.3.2013 klo 12–16 lastensuojelun ja aikuissosiaalityön yhteinen työpaja

– Asiakastilanteen analyysi. Kouluttaja Antti Särkelä.

2) 4.6.2013 klo 8.30–12 lastensuojelun työpaja

– Oman työn tutkiminen ja tapaustutkimuksen käyttö lastensuojelun sosiaalisessa auttamistyössä. Kouluttajana Ilmari Rostila.

– Sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistöiden esittely.

Klinikkahankkeen tutkimus- ja kehittämistyö

Tutkimusyhteistyöllä tähdätään sosiaalityön työotteen kehittämiseen entistä asiakaslähtöisempään ja voimaannuttavampaan suuntaan, sosiaalityön ja sen ammattilaisuuden vahvistamiseen sosiaalisessa auttamistyössä ja erityisesti tapausanalyysien tekemisessä. Työllä tähdätään sosiaalityön voimavarojen tarkoituksenmukaiseen kohdentamiseen ja henkilöstön osaamistarpeiden ennakointiin.

Klinikka-hankkeen punaisena lankana Porissa oli tapausanalyysien tekeminen ja tätä koskeva tutkimus. Tähän liittyen tulevaisuuden tutkimustoiminta koskee asiakkaiden tarpeita palvelevan, asiakaslähtöisen ja voimaannuttavan sosiaalisen auttamistyön kehittämistä. Tapausanalyysien kautta lähestytään yleisempiä tutkimuksellisia teemoja, kuten ”perheiden auttaminen avohuollon palvelujen avulla”, sijoitetut lapset lastensuojelussa”, ”pienituloiset, toistuvasti sairaat: elämäntilanne ja palvelukokemukset”.

Hankkeen aikana toteutettiin kaksi tutkimus- ja kehittämistyöhön kuuluvaa kokonaisuutta. Sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistyöt on käsitelty erillisessä liitteessä ja tässä osiossa paneudutaan Ohjannan kvantitatiiviset työkalut –pilotin suunnittelun loppuraporttiin. Lisäksi on hyvä huomata aikuissosiaalityön työntekijöiden toteuttamat omaan työhön liittyvät kehittämistehtävät, joita käsitelty työpajojen yhteydessä.

2.3.4. Tapausanalyysi punaisena lankana

Porissa klinikka-työskentelyn keskiössä oli asiakastapausten selvittäminen eli tapausanalyysi ja tapaustutkimus. Tapausanalyysi on Ilmari Rostilan mukaan:

- a. Kokoava näkökulma, josta lähestytään sosiaalityön ammattilaisuutta.
- b. Kokoava näkökulma, josta lähestytään tutkimusta/tutkimuksellisuutta sosiaalityössä.
- c. ”Diagnostiset paradigmat” sosiaalityössä: yksilö – yhteiskunta-dikotomia ja siitä irrottautuminen – miten selitysparadigmat pohjustavat toimintaa ja itseymmärrystä kontrolloivana/kurinpäällisenä toimintana ja miten ne luovat perustaa asiakkaiden tukemiseen tähtäävälle ymmärrykselle ja itseymmärrykselle (Schallberger 2009).
 - i. Sosiaalinen järjestys, joka implikoi yksilön toimintakykyä, muodostuu sitä kautta että sosialisatiossa yhteiskunta harjoittaa yksilöä kohtaan pakkoa upottaessaan näihin yhteiskunnan vallitsevat normit ja arvot (paradigma 1), harjaannuttaessaan näitä sosiaalisesti yhdenmukaiseen toimintaan (paradigma 2) tai neutralisoi lääkkeillä sen, mikä yksilöiden luonnossa ei sovi kulttuuriin (paradigma 3).

- ii. Interaktionistisessa paradigmassa yksilön ja yhteiskunnan suhde voidaan käsittää jatkuvana vastavuoroisena rakentumisen ja uudelleenrakentumisen suhteena.
 - iii. Voidaanko käytäntöjä muuttaa tarjoamalla koulutuksessa toisenlaista, ajanmukaisempaa sosialisatioteoreettista ajattelua ja tietoa – tuskin. teoreettiset opinnot tuskin riittävät tuottamaan tällaista muutosta, koska yksilön ja yhteiskunnan vastakkaisuus on niin piintynyt ja kaikenläpäisevä kulttuurinen tulkintamalli: on ”luontevampaa” etsiä vaikkapa masennuksen syitä asianomaisen aivojen toiminnasta kuin yksilöitymisen prosessista
- d. Ennakkoluuloton, syvenevä kiinnostus erityiseen (tapaukseen) ”professionaalisenä tapaisuutena” (habitus) (Schallberger 2009)
- i. Hyväksytään se, että toimintavarmuuden puutteet eivät perustu ensisijassa tiedon puutteeseen tai tietoperustan riittämättömyyteen, vaan kyse on ”habituksen muodostumisesta”: onko sosiaalityö mahdollista, jos ammattilaisilla ei ole järjen ja tunteet läpäisevää kiinnostusta tapaukseen (”eine Liebe zum Fall”): tavaksi muodostunutta kiinnostusta siihen, mitä asiakaan elämässä on kehittymässä, halua kohdata se mikä on erityistä asiakkaan kehityksessä ja sen perustassa, avoimuutta sille, että tapaus voi saattaa ammattilaisen hämmennyksen valtaan ajatellen tapausta koskevia arviota.
 - ii. Harjaantuminen tapauksien ymmärtämistä koskevaan erittelevään perusasenteeseen. Miten kiinnostus paneutua tapaukseen yksilöitymisenä muuttuu toiseksi luonnoksi? Miten muodostuu ”professionaalinen habitus”, jonka varassa ammattilainen kohtaa ja käsittelee itsestään selvällä ennakkoluulottomuudella asiakkaan tilannetta ja kertomaa. Kyse on harjaantumisesta tapausten ymmärtämistä koskevaan tilanteita erittelevään (rekonstruoivaan) ajatteluun.
 - iii. Liittyy professionaalisen habituksen muihin ulottuvuuksiin, jotka koskevat (1) sosiaalityön käytännön tavoitteita koskevaa ”rutiininomaista” itseymmärrystä ja (2) herkkyyttä tunnistaa tyypilliset asiakassuhteen haasteet ajatellen kumppanuuden saavuttamista ja ylläpitoa.

2.3.5. Koulujen tietotarpeet paikallisen tiedontuotannon lähtökohtana. Ohjannan kvantitatiiviset työkalut –pilotin suunnittelu.

Yliopistokeskuksen sosiaalityön opiskelija Anne Ylikoski (2012) suunnitteli kehittämistyönään Porin kouluvirastolle ”ohjannan kvantitatiiviset työkalut” –pilotin. Työn tavoitteena oli luoda malli kouluvirastolle kvantitatiivisen yksilö- ja ryhmätason datan keräämiseen oppilaiden tuen tarpeesta, toteutuneista tukitoimenpiteistä sekä tilanteiden kehittymisestä ja kustannuksista.

Suunnittelun lähtökohdat paikantuvat yhtäältä koulujen arkeen ja siellä tapahtuneisiin muutoksiin ja toisaalta alueellisen yliopistoyhteistyöhön kytkeytyvään kehittämistoimintaan. Koulujen arjessa muutokset liittyvät paitsi uuteen perusopetuslakiin, niin keskeisesti myös koulun kasvaviin haasteisiin hallita ja puuttua yhä monimuotoisemmiksi muuttuviin koulunkäyntiä haittaaviin ongelmiin.

Pilottiprojektissa tulisi kokeilla tiedonkeruuta noin viiden koulun kanssa, testata suunnitelmassa määriteltyä tietomallia sekä analysoida kerättyä dataa ja tuottaa sen pohjalta uudenlaista paikallistietoa. Pilotin suunnittelun tavoitteena oli kartoittaa koulutusviraston tietojärjestelmissä hyödynnettävissä olevaa dataa sekä eri tahojen tietotarpeita. Näiden pohjalta määriteltiin pilotissa testattava tietomalli.

Varsinaisen pilottiprojektin käynnistäminen edellyttää joitakin teknisiä muutoksia tietojärjestelmiin, joista tietoa kerätään. Lisäksi henkilöstöä tulee informoida ja ohjeistaa riittävästi, jotta osaamisedellytykset täyttyvät. Kolmas pilotin käynnistämisen edellytys on toimijoiden sitoutuneisuus vuoden kestävään projektiin. Lisäksi työn tekemiseen pitää olla resursoitu riittävästi henkilöstöä.

Tietohankkeen yhtenä tavoitteena oli visioda pilotin edellyttämän havaintomatriisin teknisen toteuttamisen mahdollisuuksia tulevaisuudessa. Hankkeella tavoiteltiin paikallistietoa tuottavan mallin luomista, jossa hyödynnetään koulutusviraston käytössä olevaa Multiprimus-järjestelmää. Mikäli tietomalli onnistutaan hioa sellaiseksi, että sillä on mahdollista tuottaa koulun ammattilaisia, hallinnon edustajia tai päättäjiä hyödyttävää tietoa tuen tarpeista, kohdentumisesta tai perusteista, on tiedonkeruu perusteltua automatisoida. Yliopiston tavoitteena on aineiston ryhmätasoinen tiedon kuvailu ja vertailu, mikä edellyttää melko suuria aineistomääriä.

Klinikka-hankkeen aikana ei varsinaista pilotointia Porin koulutusvirastossa vielä pystytty toteuttamaan.

2.3.6. Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön Porin yksikön sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistyöt

Professori Ilmari Rostilan aloitteesta sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistyön harjoittelua käytettiin apuna *sosiaalityön refleksiivisyyttä tukevan yhteistyörakenteen eli klinikkatoiminnan kehittämisessä*. Kehittämistöiden lähtökohtana olivat työkäytäntöjen kuvaaminen työntekijöiden ja asiakkaiden kumppanuuden ja vaikuttavuuden näkökulmista. Opiskelijoista koottiin 5 ryhmää ja he tekivät työn lukuvuoden 2012–13 aikana.

Kehittämistöiden tuli vastata kysymyksiin:

- Millaiset työn reflektoinnin käytännöt ja tietokäytännöt auttaisivat sosiaalityössä?
- Miten tällaisen tiedon tuotantoa voitaisiin viedä eteenpäin sosiaalityön klinikan puitteissa?

Kehittämistöissään opiskelijat selvittivät työntekijöiden näkemyksiä haastatellen ja järjestämällä työpajoja. Lisäksi he toivat opiskelijanäkökulmaa klinikkasuunnitelmiin. Opiskelijat selvittivät myös olemassa olevia toimintatapoja sosiaalityön klinikoihin liittyen sekä tutkimuksen tarvetta ja mahdollisuuksia klinikkatoimintaan liittyen. Tiivistelmät kehittämistöistä on esitelty liitteessä 1.

Perusturvan aikuissosiaalityön, lastensuojelun ja vanhuspalveluiden työntekijöiden toiveet sosiaalityön klinikkatoiminnasta olivat varsin yhteneväisiä. Klinikkanhanke ja alustavat suunnitelmat tunnettiin huonosti ja tämä tietysti vaikutti myös siihen, mitä klinikalta osattiin toivoa ja vaatia. Tärkeimmiksi kokonaisuuksiksi nähtiin työntekijöiden osaamisen kehittäminen, opiskelijoiden harjoittelun kehittäminen sekä tutkimustiedon lisääminen käytännön työn tarpeisiin vastaavaksi.

Toimintamuodoista kannatusta eniten sai ns. jatkuva työpaja –malli. Työpajassa käsiteltävien asioiden suhteen toiveet olivat moninaisia. Osa näki professori Ilmari Rostilan painottaman asiakastapausten analyysin tärkeänä lähtökohtana, mutta osa työntekijöistä kaipasi myös enemmän täydennyskoulutus –tyyppistä täsmäkoulutusta eri aiheista.

Yhteistyön parantuminen käytännön ja oppilaitosten välillä nähtiin tärkeänä tavoitteena. Tämä pitää sisällään lisääntyvää dialogisuutta niin asiakas- kuin hallintotasollakin. Työpajoissa käytännön työntekijät ja opiskelijat pääsisivät kollektiivisesti refleктоimaan asiakastyötä ja jakamaan tietoa. Opiskelijoiden käytännön harjoittelujaksoihin liittyviä kehittämistarpeita löytyi myös. Harjoittelukäytännöt on sovittava tarkemmin ja harjoitteluiden laadulliseen sisältöön kiinnitettävä enemmän huomioita. Opiskelijoiden olisi hyvä päästä entistä enemmän mukaan aitoon asiakastyöhön joko tekijän tai arvioitsijan roolissa. Sosionomien tilanteesta tulisi keskustella ammattikorkeakoulujen kanssa. Opiskelijoita voisi mahdollisesti myös hyödyntää entistä paremmin, mm. työpareina tai opinnäytetöiden suunnitelmallisuuden kehittämisellä.

Klinikka nähdään myös tiedon keräämisen foorumina. Opiskelijoiden opinnäytetyöt voisivat jatkossakin toimia käytännön työn kehittämisen tukena, tiedolla johtamisen tukena sekä oman työn tutkimisen tukena. Käytännön kentältä esitettiin myös toivetta siitä, että opinnäytetöiden aihevalinnoissa voitaisiin vastata entistä paremmin käytännön tarpeisiin.

2.4. Sosiaalisen median hyödyntäminen sosiaalisessa auttamistyössä

Sosiaalinen media määritellään Wikipediassa seuraavasti: Sosiaalinen media (lyhennetään usein some) tarkoittaa verkkoviestintäympäristöjä, joissa jokaisella käyttäjällä tai käyttäjäryhmällä on

mahdollisuus olla aktiivinen viestijä ja sisällöntuottaja tiedon vastaanottajana olon lisäksi. Sosiaalisessa mediassa viestintä tapahtuu siis monelta monelle.

Hankkeen aikana kartoitettiin sosiaalisen median hyödyntämistä Porin perusturvan sosiaalisessa auttamistyössä. Somen käyttö ei ollut vielä kovinkaan yleistä. Ainoastaan Pihlavan asukastuvalla oli Facebook-sivu tiedotuskäytössä. Lisäksi päihdepalvelut ja työvoiman palvelukeskus olivat suunnitelleet sivujen käyttöönottoa.

Alueklinikkasuunnittelija otti some-suunnitelmat esiin keskustellessaan eri työntekijäryhmien kanssa. Asenteet somen käyttöä kohtaan työyhteysissä olivat kahtalaiset. Enemmistö työntekijöistä oli epäluuloisia paitsi tietosuoja-asioiden myös somen hyödyllisyyden suhteen. Somen käyttöä asiakastyössä ei nähty tarpeellisenä. Osa työntekijöistä kuitenkin näki mahdollisuuksia somen käytössä lähinnä tiedotuskanavana. Keskusteluissa ideoitiin myös mahdollisuuksista hyödyntää sosiaalista mediaa työntekijöiden ja opiskelijoiden välisessä yhteydenpidossa ja konsultoinnissa. Some voisi tarjota kanavan myös asiakkaiden palautteille ja kokemusasiantuntijuuden esiin tuomisessa. Tällaiseen tarkoitukseen on mm. Seinäjoen aikuissosiaalityössä ja Etsivässä nuorisotyössä suunniteltu ns. kehittäjäasiakasryhmän perustamista Facebookiin.

Porin kaupungin viestintäosasto suhtautuu kannustavasti sosiaalisen median käyttöön työyhteysissä. Somen käyttöön on myös laadittu ohjeistus:
http://patarumpu.pori.fi/viestinta/Documents/sosiaalisen_median_ohje.pdf.

Porin perusturvalle ollaan luomassa omaa viestintästrategiaa syksyn 2013 aikana ja siinä huomioidaan myös sosiaalisen median käyttö.

Alueklinitkat-hanke järjesti sosiaalisen median koulutuksen 31.5.2013. Koulutukseen osallistui 11 perusturvan työntekijää lastensuojelun ja aikuissosiaalityön vastuualueilta. Koulutuspalvelu ostettiin Satakunnan ammattikorkeakoulusta ja kouluttajana toimi Ann-Christine Wahl. Koulutuksessa käsiteltiin muun muassa somen käyttökokemuksia sosiaalialalla, tietosuojakysymyksiä sekä somen eri muotoja. Koulutus sai työpajamuotoista jatkoa 16.8, kun kiinnostuneiden työntekijöiden ja kaupungin omien kouluttajien kanssa perehdyttiinsomen käyttöön syvällisemmin ja käytännönläheisemmin.

Asiakkaille tiedottamisessa ja yleistason viestinnässä Porin perusturvassakin voitaisiin käyttää esimerkiksi Facebookia ja Twitteriä. Molempien käyttö on varsin suosittua sosiaalityön asiakaskunnassa, etenkin nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla. Sosiaalityön toimipisteen Facebook-sivulla voisi tiedottaa toiminnasta, aukioloajoista ja asiakkaiden oikeuksista. Lisäksi sen kautta voisi rajatusti pitää yhteyttä asiakkaisiin. Mahdollista on myös luoda ns. salainen ryhmä, jossa esimerkiksi valittu asiakasryhmä voi kommentoida saamaansa palvelua. Yhteisölliseen sosiaalityöhön liittyen hedelmällinen sosiaalisen median käyttömuoto voisi olla blogin pitäminen. Joillakin paikkakunnilla esimerkiksi kehittäjäsosiaalityöntekijät pitävät julkista blogia, jossa avataan sosiaalityön moninaisuutta ja pyritään lisäämään myönteistä asennetta sosiaalityön kenttää kohtaan.

Paitsi asiakastyössä, sosiaalista mediaa voitaisiin hyödyntää myös viranomaisten välisessä yhteistyössä. Hankkeen tavoitteissa mainitaan muun muassa, että kehittämisessä arvioidaan yhteisöpalvelujen soveltuvuutta klinikkatoiminnassa. Esimerkiksi Googlen verkkoyhteisöä voisi käyttää keskustelu- ja konsultaatiokäytössä viranomaisten kesken tai käytännön työntekijöiden ja opiskelijoiden kesken. Google drivea voidaan hyödyntää yhteisten tiedostojen tallentamisessa eri toimijoiden välillä. Samantapaisia muistiinpano- ja tallennustilaa on myös Dropboxissa ja Evernotessa. Google drivea käytettiin klinikkahankkeen aikana yliopiston ja kaupungin välisessä tietojen vaihdossa ja tallennuksessa.

Hankkeen aikana ei tehty suunnitelmaa somen käytöstä perusturvan sosiaalisessa auttamistyössä, vaan hankkeessa tehdyt selvitykset annettiin tiedoksi perusturvan tiedottajalle, joka kokoaa laajempaa viestintästrategiaa ja ohjeistusta.

2.5. Sosiaalityön perusopetuksen käytännön harjoittelut ja kehittämistyöt

Klinikoiden tulee tarjota sosiaalityön korkeakouluopiskelijoille harjoitteluympäristö ja hyvä käytännön jaksojen ohjaus sekä olla opetuksen, tutkimustiedon ja työelämän kohtaamispaikka (ks. OPM:n selvitys Sosiaalialankorkeakoulutuksen suunta, 2007). Klinikassa käytännön opetuksen ja harjoittelun toteutuspaikkana taito-opetus tapahtuu työpaikkaohjaajien ja yliopiston lehtorien yhteistyönä. Klinikoiden toimintaan kuuluu lähtökohtaisesti yliopiston tutkimusstrategiaan kytkeytyvä tutkimustoiminta ja tiedontuotanto, joka auttaa julkiseen palvelutuotantoon liittyvän tutkimuksen ja opetuksen kehittämistä yliopistossa.

Opiskelijoiden ohjaus ja kehittämistyöt käytännön kentällä

Klinikan hankeryhmä suhtautui opiskelijoita käytännön työssä ohjaavien työntekijöiden ohjaajakoulutukseen kannustavasti. Hankkeen aikana kolme perusturvan työntekijää osallistui ohjauskoulutukseen Tampereella. Tampereen yliopisto pyrkii järjestämään jatkossa säännöllisesti ohjauskoulutusta ja tavoitteena on koulutus joka toinen vuosi.

Perusturvan esimiesten ja alueklinikkasuunnittelijan toive on, että kehittämistöiden ja muiden opinnäytetöiden aiheista tulisi käydä säännöllistä ja kaksisuuntaista keskustelua, jotta käytännön kentän tarpeet tulisivat kuulluiksi. Tätä keskustelua voisi jatkossa käydä klinikan yhteistyöryhmässä, jossa yliopistokeskuksen ja Porin perusturvan henkilöstö yhdessä suunnittelevat yhteistyön muotoja.

Suunnitelmallisen yhteistyön tekemistä helpottaisi ns. vuosikellon laatiminen. Jos käytännön kentällä olisi tiedossa aikataulut, jolloin opiskelijat tulevat harjoitteluihin tai kartoittavat kehittämistöiden aiheita, voitaisiin niihin valmistautua paremmin. Tällaista vuosikelloa ei hankkeen aikana laadittu, mutta alueklinikkasuunnittelijan ehdotus on, että mahdollisesti perustettava yhteistyöryhmä – ohjausryhmä – jatkaisi aikataulutuksen laatimista siten kuin se on mahdollista.

Alueklinikkasuunnittelija perehtyi muun muassa Tampere Praksiksen opiskelijan ohjaus – ohjeistukseen ja tältä pohjalta laati suosituksia Porin perusturvan ja yliopistokeskuksen välisen opiskelijayhteistyön kehittämiseksi.

Yhteys- ja vastuuhenkilöt

- Kaikissa Porin perusturvan toimipisteissä/vastuualueilla olisi hyvä olla sovitut yhteyshenkilöt, joihin opiskelijat voivat olla yhteydessä harjoittelupaikoista sopiessaan. Yhteyshenkilö osoittaa opiskelijoille vastuuohjaajan ja vie keskitetysti palautetta harjoittelujaksojen onnistuneisuudesta klinikka-työryhmään. Yhteyshenkilöiden nimeäminen voisi olla ohjausryhmän vastuulla.
- Harjoitteluvastaava yliopistokeskuksessa on tällä hetkellä Erna Törmälehto. Syventäviin opintoihin kuuluvista kehittämistöistä vastaa Ilmari Rostila.
- Kaikissa toimipisteissä pitäisi olla yhteisesti sovittu harjoitteluiden vastuuohjaajat. Sosiaalityön opiskelijoiden ohjaajana voi toimia vain pätevä sosiaalityöntekijä.

Mahdolliset harjoittelukorvaukset

- Sopimukset tulevat yliopistokeskuksesta opiskelijoiden kautta vastuuohjaajille.
- ”Opiskelija on työharjoittelujaksonsa ajan määräaikaisessa työ- tai virkasuhteessa harjoittelupaikkaansa. Harjoittelupaikka vastaa opiskelijasta työsopimuslain ja muiden työnantajan velvollisuuksien mukaisesti ja tekee opiskelijan kanssa **työsopimuksen**. Työnantaja maksaa harjoittelijalle työehtosopimuksen mukaista palkkaa ja laskuttaa yliopistokeskukselta harjoittelutuen (2013: 1100e/kk) harjoittelusopimuksen mukaisesti.” Samat ehdot koskevat niin harjoitteluita kuin kaupungille tehtäviä kehittämistöitä, jos ne tehdään kaupungille tai kaupungin toivomalla ja velvoittamalla tavalla.
- Työnantajan täytyy huomata, että opiskelijan palkasta muodostuu nettokustannuksia (lomarajat, sosiaalikulut, tuen mahdollisesti ylittävä palkanosuus) ja näihin pitää olla varattuna rahat budjetissa tai opiskelijalle maksettavan palkan tulee kattaa nettokulut.
- Perusturvan osalta yhteyshenkilönä palkkausasioissa on Leila Lahtinen.

Harjoittelujakson perehdytys ja ohjaus

- Ohjaaja ja opiskelija suunnittelevat jaksolle tavoitteet sekä harjoittelusuunnitelman ja -aikataulun. Suunnitelmassa sovitaan myös säännölliset ohjaus- ja palautekeskustelut.
- Opiskelijoille laaditaan toimipisteessä oma perehdytysohjelma tai käytetään soveltavin osin Porin kaupungin työntekijöiden perehdytysohjelmaa.
- Opiskelijan kanssa on hyvä käydä läpi mm. keskeiset toimintaa ohjaavat lait, asiakasprosessi, perusturvan organisaatio, toimipisteen organisaatio, tärkeimmät yhteistyökumppanit, toimipisteen työntekijöiden toimenkuvat ja palvelun tavoitteet.

- Ohjaajalta odotetaan kokonaisvastuun kantamista harjoittelujakson onnistumisesta sekä opiskelijan arvioinnista. Ohjaaja tutustuttaa opiskelijan käytännön työhön, niin rakenteisiin kuin asiakaskuntaan liittyviin ilmiöihin. Ennen kaikkea ohjaaja auttaa opiskelijaa tutustumaan omiin ajatuksiinsa ja ammatillisuutensa kehittymiseen.
- Opiskelijoiden ohjauksen tarkoituksena on tukea opiskelijan toimijuutta eli kykyä suunnitella, ohjata, toteuttaa ja arvioida omia prosessejaan.
- Opiskelijoilta on hyvä kerätä palautetta jaksosta joko keskustellen tai strukturoidulla lomakkeella. Esimiehen on hyvä saada säännöllisesti myös ohjaajien palaute ja kokemukset harjoittelujaksoista, jotta toimintaa voidaan kehittää. Tätä palautetta pitää viedä myös klinikan ohjausryhmään, joka koordinoi koko klinikkatoimintaa.

2.6. Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklินิกka Porissa hankkeen jälkeen

Noin vuoden kestäneessä hankkeessa tavoitteena oli rakentaa Porin kaupungin ja Tampereen yliopiston alaisen Porin yksikön sosiaalityön laitoksen välille yhteistyömalli ja –rakenne. Tätä yhteisesti sovittua mallia ja työskentelytapaa kutsutaan sosiaalityön opetus- ja tutkimusklินิกaksi. Poriin ei tässä vaiheessa suunnitella klินิกkaa fyysisenä toimintaympäristönä, jossa olisi omat työntekijänsä ja jopa omat asiakkaansa.

Porin perusturvassa on alustavasti suunniteltu myös ns. työssäoppimiskeskuksen perustamista. Työssäoppimiskeskuksen toiminta muistuttaisi klินิกkan toimintamallia sitouttamalla oppilaitokset ja käytännön työelämän entistä tiiviimpään moniammatilliseen yhteistyöhön. Keskuksessa sekä sosiaalialan että terveydenhoidon eri opiskelijat pääsisivät harjoittelemaan työelämässä tarvittavia taitoja aidossa ympäristössä. Klínikkahankkeen kokemuksia tultaneen hyödyntämään työssäoppimiskeskuksen suunnittelemisessa.

Hankkeen aikana keskityttiin yhteistyön kehittämiseen perusturvan ja yliopistokeskuksen sosiaalityön oppiaineen kesken. Tulevaisuudessa on mahdollista laajentaa klínikkatoimintamallia koskemaan myös Porissa sijaitsevia ammattikorkeakouluja. Ensimmäisiä alustavia neuvotteluja asiasta käytiin elokuussa 2013.

Hankkeessa kartoitettiin ennen kaikkea Porin perusturvan työntekijätason toiveita klínikkatoiminnasta. Sosiaalityöntekijät ja –ohjaajat saivat kertoa odotuksistaan ja tarpeistaan alueklínikkasuunnittelijan haastatteluissa, yhteisissä työpajoissa sekä opiskelijoiden suorittamissa haastatteluissa, joista koostettiin kehittämistyöt. Myös johto- ja esimiestaso ovat saaneet kertoa toiveistaan klínikan suhteen. Klínikan toimintamallia on suunniteltu hankeryhmässä sekä työryhmässä, johon ovat kuuluneet professori Ilmari Rostila, projektijohtaja Tuula Kostinen ja alueklínikkasuunnittelija Jenni Ketonen.

2.6.1. Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan toimintamalli

Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinitikka nivoutuu yliopistokeskuksen sosiaalityön syventäviin opintoihin. Syksyllä 2013 on Ilmari Rostilan mukaan tarkoitus jatkaa ns. työpajatyöskentelyä ja sen suunnittelu kuuluu nimenomaan syventävien opintojen opiskelijoiden tehtäviin.

Alueklinikkasuunnittelija näkee, että perusturvan osalta klinikkatoiminta on osa sosiaalityöntekijöiden ja –ohjaajien perustyötä. Lähtökohtana olisi, että jokainen työntekijä on jollakin tavalla mukana klinikan toiminnassa joko osallistumalla työpajoihin, luentoihin ja koulutuksiin tai opiskelijoiden ohjaamiseen. Oman työn kehittäminen asiakaslähtöisesti ja hyvien käytäntöjen jakaminen työyhteisön ja alan opiskelijoiden kesken ovat asioita, jotka kuuluvat työntekijän toimenkuvaan.

Alueklinikkasuunnittelijan hankeryhmässä esittämä ehdotus on, että *sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinitikalle perustetaan ohjausryhmä*, joka koordinoi ja ohjaa toimintaa yleisellä tasolla. Ryhmä käsittelee klinikan toimintaan, yhteistyöhön ja kehittämiseen liittyviä asioita. Ryhmän puheenjohtajana voisi toimia yliopistokeskuksen sosiaalityön opetuksesta vastaava professori. Ohjausryhmän tulee valita keskuudestaan sihteerin, joka pitää pöytäkirjaa kokouksista. Alueklinikkasuunnittelija ehdottaa, että Porin hankeryhmä hyväksyessään loppuraportin se myös omalta osaltaan tukee klinikkatyön ohjausta jatkavan ohjausryhmän perustamista. Ohjausryhmässä olisi hyvä olla edustus yliopistokeskuksesta ja perusturvasta niin esimies- kuin työntekijätasolta.

2.6.2. Tähtäimessä sosiaalityön reflektoinnin tila

Professori Ilmari Rostilan painottamat sosiaalityön reflektointi ja tapaustutkimus ovat olleet kantavia teemoja klinikkakokoontumisissa hankkeen aikana ja tulevat varmasti olemaan sitä jatkossakin. Rostila näkee, että klinikkatoiminta on parhaimmillaan sosiaalityön reflektoinnin tila. Tämä on klinikkatoimintaa yleisesti koskeva yhteinen tavoite, joka Porissa toteutetaan omalla tavalla ja painotuksilla. Porissa kentän kanssa tapahtuvan dialogin puitteissa asiakastyön harjoittelun, kehittämisen, tutkimuksen ja tiedontuottamisen taustalla on sosiaalisen auttamistyön ammattilaisuutta eli professionaalisuutta koskeva teoreettinen näkökulma. Punaisena lankana sosiaalityön tarkastelussa kulkee tapausanalyysi ja –tutkimus teoreettisena viitekehyksenä.

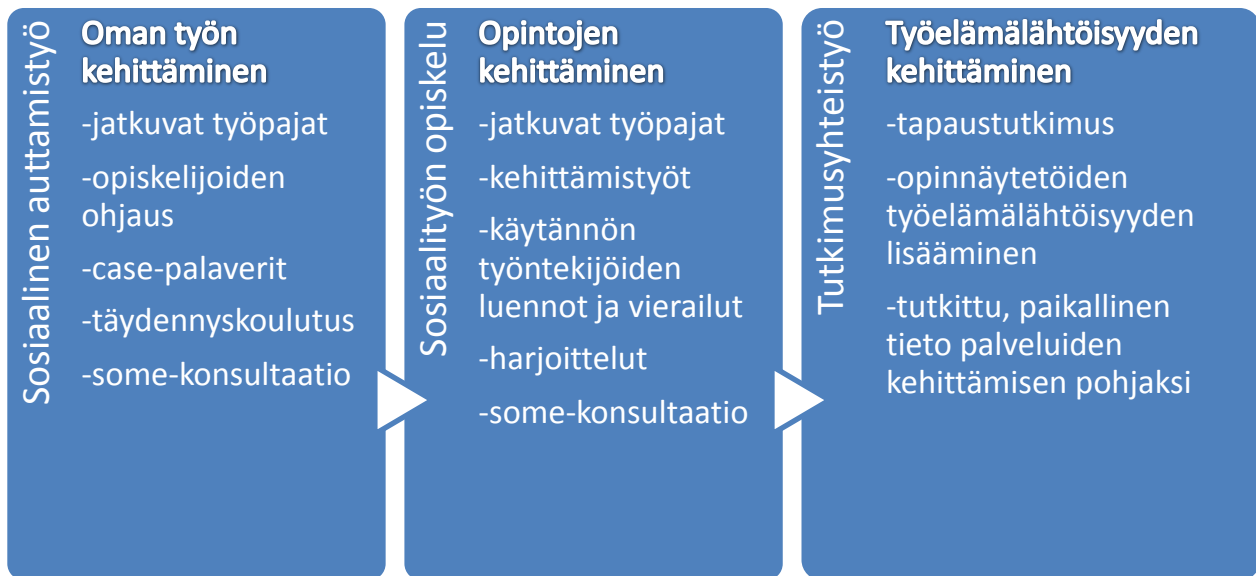
Yliopistokeskuksen osalta klinikkatoiminnan toteuttaminen jatkossa mahdollistuu sosiaalityön taitojen opintojen ja ”jatkuvien työpajojen” yhdistämisellä.

- a. Sosiaalityön kehittämistyön opinnot ja harjoittelu (ammatillisten taitojen syventävät opinnot) kohdennetaan klinikkatoimintaan.
- b. ”Jatkuvat työpajat” sosiaalityöntekijöiden, opiskelijoiden ja yliopiston opettajien yhteisinä reflektoinnin tiloina.

- i. Miten eri osapuolet osallistuvat ”jatkuvien työpajojen” toimintaan – tapausanalyysit ja eri osapuolten panos niiden tekemisessä/työnjako? Miten käytännön työntekijät ja opiskelijat pääsisivät kollektiivisesti refleктоimaan asiakastyötä.
- ii. Mitä muuta? (vrt. työntekijöiden tarpeet, kuten ”täsmäkoulutus”): ”Diagnostiset paradigmat” sosiaalityössä, professionaalisen habituksen muut ulottuvuudet: (1) sosiaalityön käytännön tavoitteita koskeva ”rutiininomainen” itseymmärrys ja tämän pohdinta (2) herkkyys tunnistaa tyypilliset asiakassuhteen haasteet ajatellen kumppanuuden saavuttamista ja ylläpitoa: kohtaamisen etiikka toiminnassa.
- c. Opiskelijan kehittämistyö koskee ”jatkuvia työpajoja”, osallistumista niiden toimintaan ja vastuullista huolehtimista työpajojen toiminnasta.
- d. Opiskelijoiden kehittämistyö voi koskea asiakkaan tilanteen selvittämistä/tilanneanalyysiä (esimerkiksi jälkihuollossa olevan nuoren)
 - i. Esimerkiksi lastensuojelun sijaishuollossa tilannearvioinnin kohdiksi määrittäytyvät asiakassuunnitelmat, huostaanoton lopettaminen ja sijaishuoltopaikan muutospäätökset sekä jälkihuoltoon nuoren sekä sijaishuollossa olevien lasten biologisten vanhempien kanssa tehtävä sosiaalityö.
- e. Asiakastyön taitojen opetus aineopinnoissa.

Lisäksi Rostila nostaa esiin klinikkatoimintaan liittyvän tutkimuksen, jonka tarkoituksena on habituksen käsitteeseen liittyen tuottaa empiiristä tietoa sosiaalityön ammatillisen kehittymisen suunnista ja mahdollisuuksista.

2.6.3. Alueklinikkasuunnittelijan ehdotus klinikkamalliksi

Kuvio 1. Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan mallintaminen

Seuraavassa selvitetään kuvion mukaista sosiaalityöntekijöiden ja –ohjaajien työn kehittämistä, sosiaalityön opiskelijoiden opintojen käytännönläheisyyden lisäämistä ja tutkimusyhteistyön ja tutkimuksen työelämälähtöisyyden kehittämistä.

Sosiaalityöntekijöiden ja –ohjaajien työn kehittäminen

Moniin työntekijöiden klinikkatoiminnalle esittämiin toiveisiin voidaan vastata ns. jatkuvan työpajan –mallilla. Työntekijät näkivät hankkeessa kokeiltujen työpajojen jatkamisen ja kehittämisen klinikan keskeisenä toimintamuotona. Työpajojen tulisi olla säännöllisiä ja avoimia sosiaalityötä ja –ohjausta perusturvan eri toimipisteissä tekeville sekä alaa opiskeleville. Työpajojen jatkuvuus ja suunnitelmallisuus ovat myös tärkeitä elementtejä. Työpajat nähdään yhteisenä keskustelufoorumina, jossa kokeneet ammattilaiset ja sosiaalityötä vasta opiskelevat voivat arvioida ja kehittää omaa työtään, verrata ja peilata kokemuksia ja tukea toinen toistaan.

Työpajojen lähtökohtana on aitojen asiakastapausten tapauskohtainen analyysi. Ohjatusti ja moniammatillisesti käsitellyt asiakastilanteet ovat oiva oppimistilanne opiskelijoille ja auttavat myös ammattilaisia jäsentämään omaa työtään sekä saamaan vertaistukea vaikeiden asiakastilanteiden ratkaisemiseen. Paitsi haasteellisia asiakastapauksia, on pajoissa hyvä käsitellä myös onnistuneita asiakastapauksia ja jakaa hyviä käytäntöjä. Yhdeksi teemaksi työntekijät nostivatkin vaikuttavuuden käsitteen. Esimerkiksi onnistuneiden asiakastapausten kautta voidaan yhteisesti tarkastella onnistuneita interventioita ja vaikuttavia toimenpiteitä. Työntekijöiden

toiveena on myös erilaisten seurantamenetelmien ja vaikuttavuusmittareiden käsittely työpajoissa sekä mahdollisesti myös perusturvan omien seurantamenetelmien kehittäminen.

Porin yliopistokeskuksen alkuperäisissä suunnitelmissa sosiaalityön klinikkaa ei nähty täydennyskoulutuksen foorumina, mutta työntekijöiden toiveissa esiin nousi tarve myös ammattitaitoa vahvistaviin luentosarjoihin ja odotus saada klinikan kautta tuoreinta tutkimustietoa sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan aloilta. Tämä koulutustarve on tärkeä ottaa huomioon klinikkatoiminnassa ja mahdollisuuksien mukaan tarjoamaan avoimia luentoja sosiaalityön ammattilaisille. Työntekijät ilmoittivat olevansa valmiita myös luennoimaan opiskelijoille omaan työhönsä liittyvistä aiheista. Tästä yhteistyömuodosta voidaan tarkemmin sopia klinikan ohjausryhmässä.

Yhtenä mahdollisuutena oman työn kehittämisessä nähtiin myös sosiaalisen median kautta käytävät konsultaatiot ja tiedonjako. Erilaisten kanavien kautta olisi mahdollista käsitellä anonyymeja asiakastapauksia tai sosiaalityön ilmiöitä esim. sosiaalityöntekijöiden ja opiskelijoiden tai opettajien kesken. Joillakin klinikapaikkakunnilla sosiaalista mediaa on hyödynnetty mm. kirjallisuusvinkkien jakamisessa tai ammattilaisille suunnatun blogin kirjoittamisessa. Perusturvan osalta somen käyttöön tullaan palaamaan laajemman viestintästrategian yhteydessä.

Sosiaalityön opiskelijoiden opintojen käytännönläheisyyden lisääminen

Opiskelijat ovat klinikkatoiminnassa sekä tiedon vastaanottajia että tuottajia. Työpajatyöskentelyn kautta opiskelijat saavat kosketuksen aitoihin asiakastapauksiin sekä kontaktin työelämään. He voivat myös toimia ”peileinä” ammattilaisille ja apuna toiminnan analyysissa.

Klinikkatoiminnan puitteissa sosiaalityön ammattilaiset voisivat vierailla luennoimassa opiskelijoille ja vastaavasti opiskelijoiden ja opettajien vierailuja ja tutustumisia käytännön kenttään Porin perusturvassa voitaisiin lisätä. Mm. Helsingissä opiskelijoita on hyödynnetty ulkopuolisina arvioitsijoina asiakastilanteissa (tarkkailu, muistiinpanot, videoinnit). Tämä hyödyntää paitsi opiskelijaa, myös työntekijää oman työn reflektoinnissa. Porin perusturvassakin tämän tyyppistä opiskelijan ohjausta voitaisiin kokeilla asiakkaan suostumuksella.

Sosiaalityön opintoihin kuuluvat kehittämistyöt sekä muut laajemmat opinnäytetyöt ovat tärkeä osa yhteistyötä käytännön työelämän kanssa. Perusturvan esimiehet ja työntekijät toivat esiin, että he toivoisivat töiden olevan työelämälähtöisiä ja suunnitelmallisia siten, että pienimuotoisiin tutkimuksiin syntyisi jatkumoa ja pienemmistä töistä syntyisi laajempi kokonaisuus. Klinikan ohjausryhmän tiivis työskentely on varmasti paras tapa vastata tähän haasteeseen. Ryhmä voisi koota keskitetysti työelämän tarpeet ja opiskelijoiden mielenkiinnon kohteet.

Merkittävin osio oppilaitoksen ja työelämän yhteistyössä on opiskelijoiden käytännön harjoittelut. Näiden käytäntöjen kehittäminen ei ollut Porin hankkeen painopistealueena, mutta sitä on

lyhyesti kuitenkin käsitelty raportin kohdassa 4. Tavoitteena on saada harjoittelujaksot laadultaan paremmiksi ja parantaa harjoitteluihin hakeutumisen käytäntöjen sujuvuutta.

Tutkimusyhteistyön ja tutkimuksen työelämälähtöisyyden kehittäminen

Kolmas merkittävä osa klinikkatoimintaa on tutkimusyhteistyö. Jatkuvat työpajat toimivat yhteisen tiedon keruun ja välittämisen foorumina. Parhaimmillaan työpajassa kohtaavat käytännön työntekijät, opiskelijat, opettajat ja alan tutkijat tasaveroisessa dialogissa tuoden kukin keskusteluun oman erityisosaamisensa ja –tietämyksensä. Klinikatoiminnalla voisi olla merkittävä rooli etenkin paikallisen tiedon keräämisessä ja tutkimisessa. Työskentelyn perustana on asiakastapausten tasolla käytettävä tutkiva työoteja oman työn kehittäminen sen avulla. Tärkeää on saada myös opiskelijoiden opinnäytetöiden sekä laajempienkin tutkimushankkeiden kautta tietoa, joka auttaa palveluiden kehittämisessä, kohdentamisessa ja tuloksellisuudessa.

2.7. Lopuksi Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatoiminnasta

Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkahanke on saavuttanut tavoitteensa ja pystynyt luomaan Poriin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikka-aihion, jota voidaan lähteä syventämään ja konkretisoimaan. Yhteistyö Porin kaupungin ja Tampereen yliopiston Porin yksikön kesken jatkuu sovitusti lukuvuoden 2013–2014.

Hanke mahdollisti uudenlaisten yhteistyömallien kokeilemista sekä sosiaalityön ammattilaisten osaamisen syventämistä. Kokemukset olivat hyviä ja tahtotilaa jatkaa on kaikilla osapuolilla.

Klinikkatoimintaa tukevia tekijöitä Porissa ovat mm. suhteellisen pienet verkostot ja monet valmiit yhteistyömallit. Näitä hyödyntäen klinikkatoiminnalla voidaan saavuttaa merkittävääkin lisäarvoa sosiaalityötä tekevien asiantuntijoiden osaamisen kehittämisessä ja asiakkaiden palveluiden parantamisessa. Erään hankkeessa työskennelleen opiskelijan sanoin tärkeintä on, että klinikasta ei tule paperinmakuista ja byrokraattista, vaan elävä tapa harjoitella ja tehdä sosiaalityötä.

3. Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen mallintaminen (Maija-Liisa Pajula)

Seinäjoella alueklinikan kehittämisen vastuuhenkilöinä olivat apulaiskaupunginjohtaja Harri Jokiranta, sosiaalityön tulosaluejohtaja Päivi Saukko ja johtava sosiaalityöntekijä Riitta Suojanen. Lisäksi alueklinikan kehittämistä varten perustettiin hankeryhmä, jonka puheenjohtajana oli apulaiskaupunginjohtaja Harri Jokiranta, Seinäjoen kaupunki ja jäsenenä kehittämisjohtaja Erkki Välimäki, Seinäjoen kaupunki, sosiaalityön tulosaluejohtaja Päivi Saukko, Seinäjoen kaupunki, johtava sosiaalityöntekijä Riitta Suojanen, Seinäjoen kaupunki, kehitysjohtaja Arto Rautajoki, SONet BOTNIA, kehittämissuunnittelija Anne Saarijärvi, SONet BOTNIA, yliopistonlehtori Satu Ylinen, Tampereen yliopisto, YKY, suunnittelija Jukka Sysilampi, Yliopistokeskus, Seinäjoki, vs. johtava sosiaalityöntekijä Eila Tuohimäki (1.1.–31.3.2013), Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, johtava sosiaalityöntekijä Maija-Liisa Pajula (1.4.–31.8.2013), Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, projektijohtaja, suunnittelija Tuula Kostainen, Tampereen yliopisto, YKY ja sihteerinä alueklinikkasuunnittelija Maija-Liisa Pajula (1.11.2012 – 31.3.2013).

Alueklinikan viiden kuukauden hankeajan (1.11.2012 – 31.3.2013) tavoitteeksi asetettiin rakentaa klinikalle toimintamalli, jossa kehittämiskohteiksi määriteltiin sosiaalityön käytännön opetus- ja harjoittelutoiminta, henkilöstön osaamista kehittävä tutkimuksen, opetuksen ja käytännön vuoropuhelu, oman työn tutkimus ja kehittäminen sosiaalityössä, sosiaalityön tutkimus alueen ja tiedontuotannon kehittämisessä. Hankkeessa oli tarkoitus myös ideoida ja tuottaa käyttökokeiluja sosiaalisen median ja yhteisöpalvelujen käytöstä.

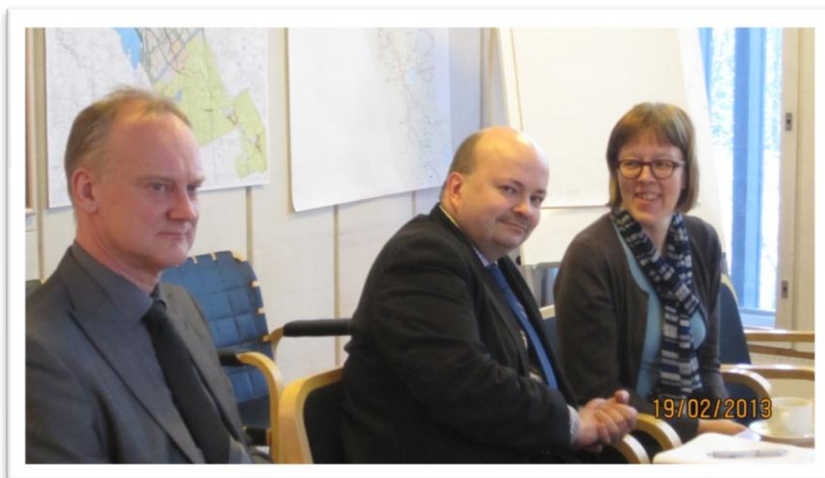
Alueklinikkasuunnittelijana toimi Maija-Liisa Pajula. Hänen tehtävänä oli yhdessä Seinäjoen kaupungin vastuuhenkilöiden kanssa:

- suunnitella alueklinikan toimintarakenne,
- suunnitella yhteistyörakenne,
- jäsentää alueklinikan ja perustyön suhde,
- mallintaa tiedon ja tutkimuksen välittämisen rakenne,
- osallistua tutkimusohjelman rakenteen hahmottamiseen, koota tutkimustarpeet, kartoittaa olemassa olevat ja suunnitteilla olevat tutkimus- ja kehittämishankkeet,
- ideoida sosiaalisen median käyttötapoja,
- koota alustava vuosikello (käytännön opetus ja harjoittelut, tietopajat, tutkimus- ja kehittämistyö) ja

- toimia hankeryhmän sihteerinä ja eri tilaisuuksien kokoonkutsujana.

Seinäjoen alueklinikan kehittämisessä keskityttiin alueklinikkamallin hahmottamiseen ja toiminnan vakiinnuttamiseen kaupungin rakenteeseen, tutkimustoiminnan vahvistamiseen, sosiaalityön opetuksen käytäntöjaksojen kehittämiseen työelämäyhteistyönä ja sosiaalisen median vaihtoehtojen tutkimiseen ja hyödyntämiseen sosiaalityön työvälineenä. Hankeaikana osallistuttiin Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaineen, sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan ja praksiksen vertaisarviointipäivän benchmark -työskentelyyn, kartoitettiin Seinäjoen tutkimus- ja kehittämistarpeet, koottiin sosiaalityön opiskelijoiden opinnäyteaiheet ja välitettiin tutkimusteemoja opiskelijoille, koottiin ja dokumentoitiin sosiaalityön vireillä, käynnistymässä ja suunnitelmissa oleva tutkimus- ja kehittämistoiminta 2013–2015 (Liite 1), täsmennettiin alueklinikan toimintaa ja tutkimustoimintaa vahvistavia tuki- ja ohjausrakenteita, pyrittiin löytämään sosiaalisen median palvelujen käyttötapoja sosiaalityön asiakasryhmille, laadittiin sosiaalisen median suunnitelma ja kartoitettiin toimivia verkkokeskustelualustoja sekä toteutettiin kevään 2013 ja hahmoteltiin syksyn 2013 tutkivan työotteen tietopajatoiminta. Lisäksi tehtiin yhteistyötä Seinäjoen ammattikorkeakoulun, Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaineen ja yliopistokeskuksen koulutuksen, opetuksen ja tutkimuksen kehittäjien ja kehittäjäverkostojen (ml hanketoiminta) kanssa. Kehittämispäällikkö Lea Porola perehdytettiin alueklinikan toimintaan maaliskuussa 2013. Toiminnan vuosikelloa ei rakennettu hankkeen lyhytaikaisuuden vuoksi.

Seinäjoella sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkaverkoston kehittämiseen, toiminnan ja sisältöjen suunnitteluun osallistuivat Seinäjoen kaupungin sosiaalitoimen henkilöstö, Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaineen opetus- ja tutkimushenkilöstö, Seinäjoen yliopistokeskuksen koulutuksen ja tutkimuksen, SONetBOTNIAn ja Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin terveyssosiaalityön asiantuntijat. Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaalialan yksikön asiantuntijoiden kanssa keskusteltiin alueklinikan toiminnasta ja osallisuudesta tutkivan työotteen tietopajatoimintaan.

3.2. Opetuksen, tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutuksellisuus

Klinikamallissa haettiin yhteistyörakennetta ja toimintatapoja, joilla voidaan edistää ja vahvistaa opetuksen, tutkimuksen ja käytännön vuorovaikutusta ja yhteistyötä.

3.2.1. Sosiaalityön opetuksen käytäntöjaksojen kehittäminen työelämäyhteistyönä

Hankkeen aikana luotiin edellytyksiä opetuksen ja käytännön väliselle yhteistyölle sekä opetuksen ja työelämän tarpeiden kohtaamiselle. Opetuksen käytäntöjaksojen kehittämiseksi Seinäjoen kaupungin viisi sosiaalityöntekijää osallistui Tampereen yliopiston käytännön ohjaajina toimivien sosiaalityöntekijöiden ohjauskoulutukseen (koulutuksen rahoittajana Työelämälähtöisyys -ESR-hanke, Sosnet, Pirkanmaan Ely-keskus). Koulutus antoi valmiudet vastata opiskelijan ammatillisen kehittymisen haasteisiin ja oppimisprosessin tukemiseen sekä työn suorittamisen ohjaukseen, joten Seinäjoen kaupungilla on hyvät valmiudet toimia harjoitteluympäristönä. Tampereen yliopiston sosiaalityön syventävien opintojen vuosikello on luettavissa: <http://www.uta.fi/yky/sty/harjoittelu/kaytannonopetus/index/vuosikello.pdf>

Opiskelijaohjauksen lisäksi sovittiin tuotettavan sosiaalityön opetukseen sosiaalityön käytännöistä materiaalia: videotallenteita ja praxis- ja klinikayhteistyössä kunnallisen sosiaalityön luentosarja. Opetusmateriaalin tuottamiseen osallistumalla pyritään lisäämään alan vetovoimaisuutta ja helpottamaan opiskelijoiden työelämään siirtymistä. Lisäksi opiskelijoille välitetään käytännön tutkimus- ja kehittämistarpeisiin liittyviä opinnäytetyöaiheita. Opinnäytetöiden avulla välittyy tietoa käytännön toiminnasta myös opetukseen.

3.2.2. Oman työn tutkiminen ja kehittäminen

Hankkeen aikana kartoitettiin sosiaalityön täydennyskoulutuksessa olevien sosiaalityöntekijöiden tutkimusaiheiden lisäksi työssä olevien sosiaalityön opiskelijoiden opinnäytetyöaiheet. Opiskelijat toimivat joko sosiaalityöntekijöiden sijaisina tai sosiaali-ohjaajina ja työn ohessa opiskelevat hankkiakseen sosiaalityöntekijän pätevyyden. Useimmat opinnäytetyöaiheet on valittu työn sisällöistä ja siten paneuduttu oman työn tutkimiseen ja sen avulla työn kehittämiseen. Vuonna 2013 pro gradu -tutkielmien aihealueina on muun muassa asiakkaiden osallisuus ja lastensuojelu. Lisäksi opiskelijoita tuettiin aihealueen valinnassa antamalla aihealueita ja aineistoja. Opinnäytetyöt mahdollistavat sosiaalityön tutkimustiedon hyödyntämisen paitsi työntekijän myös työyhteisön toiminnan kehittämisessä.

Sosiaalityö on mukana monissa kehittämishankkeissa, joissa tutkitaan ja kehitetään asiakastyötä ja palvelurakenteita, esimerkiksi moniammatillisten ja monialaisten yhteistyörakenteiden vuorovaikutteinen kehittäminen lastensuojelutarpeen arvioinnissa, ammatti- ja tehtävärakenteen sisältöjen uudelleen määrittely, kehittäjäasiakkaiden ja -ryhmien osallisuus ja tiedon tuottaminen. Lisäksi on käynnistymässä sisäisenä kehittämistyönä muun muassa mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittäminen, lapsiperhepalvelujen kehittäminen ja koordinointi, pikkulasten palveluverkoston kehittäminen, asiakasryhmätoiminnan kehittäminen ja sähköisen asioinnin kehittäminen ja sen osana sosiaalisen median hyödyntäminen.

Oman työn tutkimista ja kehittämistä tuettiin tutkivan työotteen tietopajatoiminnalla, joka osoittautui varsin merkittäväksi ja työntekijöiden arvostamaksi toimintamuodoksi.

3.2.3. Tutkivan työotteen tietopajat

Tutkivan työotteen tietopajatoiminnan tarkoituksena on tutkimuksen ja käytännön vuoropuhelu, jossa teoreettiset jäsennykset ja tarkastelukulmat sekä käytännön työstä nousevat havainnot kohtaavat. Tarkoituksena on eri rooleissa toimivien tietojen ja osaamisten kohtaaminen, oman työn ja tutkimushavaintojen yhdistäminen ja tutkivan työotteen kehittäminen ja vahvistaminen osaksi työntekijän työskentelyä. Toiminnan avulla pyritään vahvistamaan sosiaalityöntekijöiden tutkimus- ja kehittämistyön valmiuksia.

Tietopajojen ensisijainen osallistujaryhmä on ollut Seinäjoen kaupungin sosiaalityötä tekevät eli lähinnä sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat. Tietopajojen osallistujakohderyhmää laajennettiin joulukuussa 2013 siten, että mahdollistettiin Seinäjoella perus- ja aineopinnoissa mukana olevien sosiaalityön opiskelijoiden osallistuminen tietopajoihin. Kevään 2013 viimeiseen tietopajaan kutsuttiin mukaan myös Etelä-Pohjanmaan kuntien ja terveydenhuollon päihdetyöntekijät, sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat sekä SeAMK:n opiskelijaryhmä. Myöhemmin tietopajojen kohderyhmää laajennetaan eri organisaatioissa oleviin sosiaalityön tutkijoihin (tutkijapositionsa olevat = opetuksessa, tutkimushankkeissa tai vapaana tutkijana olevat). Hankeajan tietopajojen ohjelma ja aikataulu esitellään seuraavana:

Tutkivan työotteen tietopajat syksy 2012 – kevät 2013

ti 20.11.12 klo 14-16 Asiakkaiden ja asiakirjojen väliset suhteet lastensuojelussa.
Tohtoriopiskelija Tarja Vierula, TaY. Paikka: Apila, Jaaksi-Sali.

ke 19.12.12 klo 14-16 klo 14 Dialogisuutta ja moniasiantuntijuutta.
Tutkimusmatka hyvän kohtaamisen periaatteisiin lastensuojelutyön verkostoissa.
Sosiaalityöntekijä Päivi Märijärvi, Seinäjoki. Paikka: Virastotalo, Ainonkulma.

ma 28.1.13 klo 14-16 Sosiaalityön ura: jatkaminen ja jaksaminen sosiaalityössä.
Tutkija Sinikka Forsman, TaY. Paikka: Apila, Jaaksi-Sali.

ma 18.2.13 klo 14-16 Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden mittaaminen.
Tutkimuspäällikkö Minna Kivipelto, THL. Paikka: Apila, Jaaksi-Sali.

ti 19.3.13 klo 14-16 Asiakas-työntekijäsuhteiden dialoginen arviointi.
Tutkija Minna-Kaisa Järvinen, TaY. Paikka: Apila, Jaaksi-Sali.

to 25.4.13 klo 14-16 Syrjäytyminen, syrjäyttäminen – vai sittenkin osallisuus?
Sosiaalityön lehtori Anna Metteri, TaY. Paikka: Apila, Jaaksi-Sali.

to 23.5.13 klo 14-16 Kaksi projektia päihdehoidosta: yhteistyösuhde, työntekijä ja odotukset.

Tutkitun työotteen tietopajatoimintaan katsottiin sisältyvän sosiaalityön meetingit, joten niitä ei järjestetty erillisenä toimintana.

Syksyn 2013 tietopajojen ohjelmaan on tarkoitus sisällyttää Seinäjoella sosiaalityön aineopiskelijoiden kandidoiden esittely, sosiaalityön julkisuuskuvaa (pro gradu) sekä marginalisaatiota ja asiakaslähtöisyyttä koskeva tutkimus. Tietopajoja tullaan järjestämään hankkeen jälkeen 6 kertaa vuodessa (3 keväällä ja 3 syksyllä). Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelma osallistuu tietopajojen sisällön suunnitteluun. Yliopisto selvittää mahdollisuudet integroida tietopajat sosiaalityön tutkinto-ohjelman opetukseen osaksi opetussuunnitelmaa ja yhden lehtorin työsuunnitelmaa. Teemakohtaisesti arvioidaan kohderyhmien kutsuminen tietopajoihin.

Vuonna 2014 tietopajojen sisältöjen suunnittelussa pyritään yhteneväisyyteen tutkimusohjelman teemojen kanssa. Tulevaisuudessa sosiaalityön tutkimusohjelmatyön edetessä tietopajojen teemoitus tukee ja täydentää tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Vuoden 2014 aikana mahdollisesti laajennetaan tietopajojen verkostoa: Etelä-Pohjanmaan muiden organisaatioiden sosiaalityöntekijät ja sosiaalityötä tekevät ja sosiaalityön erikoistumiskoulutuksen (ammatillisesti painottunut tieteellinen jatkokoulutus, lisensiaatintutkinto) opiskelijat tai koulutuksensa päättäneet sekä Vaasan yliopiston sosiaali- ja terveyshallintotieteiden opiskelijat.

3.3. Tutkimusperustainen sosiaalityö ja Sosiaalityön tutkimusohjelma

Sosiaalityön tutkimusohjelman rakentumista varten sovittiin tuki- ja ohjausrakenne. Koska ilmiöiden jäsentäminen edellyttää monipuolisia lähestymistapoja, neuvoteltiin Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaineen edustajien kanssa mahdollisuudesta saada tukea ja ohjausta. Yliopisto on tukemassa sosiaalityön tutkimusohjelman rakentamista (1- 2 palaveria vuosittain). Ensimmäinen yhteispalaveri järjestetään loppukeväästä 2013 yliopistolla. Myös SONet BOTNIA on mukana tutkimusohjelman työstämisessä ja tarkastelee sitä alueellisen hyvinvointitiedon näkökulmasta.

Seinäjoen kaupungin sosiaalityö on mukana Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkimusprojekteissa, joista vanhuusköyhyyttä koskeva tutkimus käynnistyi syksyllä 2012 ja lastensuojelun tutkimus keväällä 2013.

Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoiminnassa tutkimusyhteistyön tavoitteena on sosiaalityön tutkimuksen ja tiedontuotannon vahvistaminen ja palvelujen uudistaminen. Hankkeen aikana suunniteltiin ja hahmotettiin myös Sosiaalityön tutkimusohjelmaa.

Hankkeen aikana Tuula Kostainen laati raportin Sosnetille Tampereen yliopiston selvityksenä alueellisesta sosiaalityön käytäntöihin liittyvistä tutkimustarpeista. Tutkimustarpeiden

määrittelyyn myös Seinäjoen kaupungin sosiaalityö osallistui tuottamalla tutkimuskehittämistarvekartoituksia. Myös SOnet BOTNIA osallistui tarpeiden tuottamiseen. Selvityksessä oli mukana myös Hämeenlinnan perusturvan esittämät tarpeet, Pikassos Oy:n kehittämistarvekartoitus ja Porin sosiaali- ja perusterveydenhuollon tutkimustarpeet. Selvityksessä teema-alueet tiivistettiin kolmeen pääteemaan: 1. hyvinvoinnin paikallisuus, alueellinen eriytyminen ja hyvinvointierot, 2. asiakaslähtöisyys, palvelut ja palvelujärjestelmä, 3. sosiaalityö ja palvelujärjestelmä ja 4. johtaminen ja johtajuus palvelujärjestelmässä. Sosnetin johtoryhmän asettama tutkimusyhteistyön työvaliokunta on paikantanut sosiaalityön tutkimuksen tarpeita ja teema-alueita. Lisäksi se on ottanut kantaa siihen, mitä sosiaalityössä tulisi tutkia ja mihin suuntaan tutkimusta tulisi suunnata. Työryhmän (Forssén, Hämäläinen, Juhila, Kuronen, Laitinen & Rauhala) työstämä Sosiaalityön valtakunnallinen tutkimusohjelma rakentuu 4 pääteemasta: 1. sosiaaliala ja hyvinvointiosaaminen tietointensiivisessä yhteiskunnassa, 2. kansalaisten arkielämän sujuvuus ja siihen liittyvät ongelmat, 3. ikä, elämäntapa ja sosiaaliala 4. erot, erilaisuus ja rajat. Tutkimusteemoja läpäisee kolme temaattista kokonaisuutta: eriarvoistuminen ja sosiaalipalvelujärjestelmä, ihmisoikeudet ja eettiset näkökulmat sekä kansalaisuuden muutokset ja ylikansalliset ulottuvuudet. Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön sosiaalityön vahvat, toisiinsa limittyvät tutkimusalueet ovat: 1) perhe, lapsuus ja lastensuojelu, 2) marginalisaatio, 3) päihdekysymykset, 4) yhteisöt ja yhteisösosiaalityö, 5) sosiaalityön käytännöt ja vuorovaikutus. (<http://www.uta.fi/yky/sty/tutkimus.html>)

Tutkimusperustaisuus ja tutkiva työote

Sosiaalityön tutkimusohjelma kiinnittyy sosiaalityön käytännön työntekijöiden toimintaan muun muassa tutkitun työotteen tietopajatoiminnassa, jossa lisätään sosiaalityön tutkimuksen ja käytännön yhteyttä ja mahdollistetaan tutkija-asiantuntijoiden ja käytännön työn asiantuntijoiden refleктоiva vuoropuhelu. Tietopajojen ohjelma teemoitetaan tutkimusohjelman painopisteiden kanssa yhteneväiseksi. Täten vahvistetaan tutkivan ja kehittyvän työotteen omaksumista. Tutkimusohjelman toteuttajana tulee toimimaan kehittämisspäällikkö.

Sosiaalityön tutkimusohjelman yhteydessä pohdittiin myös monitieteisyyttä, sillä sosiaalityötä toteutetaan monin paikoin tiiviissä yhteistyössä ja monitoimijaisesti. Sosiaalityön tutkimusohjelma kiinnittyy myöhemmin rakentuvaan Seinäjoen kaupungin monialaiseen tutkimuskokonaisuuteen. Sosiaalityön tutkimusohjelmassa otetaan huomioon kansallisen Sosnetin ja Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaineen tutkimuksen painopisteet. Lisäksi huomioidaan Epanet-ryhmän tutkimusyhteistyön mahdollisuudet.

Sosiaalityön tutkimusohjelman laajempi konteksti muodostuu koko kaupungin kattavan tietotuotannon kehittamisestä ja tavoitteesta vahvistaa tutkimuksellista yhteistyötä Tampereen yliopiston eri oppiaineiden ja Seinäjoen kaupungin eri toimialojen välillä. Tavoitteena on luoda pidemmällä aikavälillä rakenteet tiede- ja tutkimusperustaisen kaupungin käytännöille. Sosiaalityön työkäytännön ja palvelurakenteen kehittämisessä tutkimuksellisen ja tietoon perustuvan lähestymistavan vahvistaminen liittyy myös SONetBOTNIAn alueellisen sosiaalialan- ja hyvinvointitiedontuotannon kehittämistoimintaan.

3.4. Sosiaalisen median hyödyntäminen sosiaalityössä

Hankkeen aikana kartoitettiin sosiaalisen median käyttöä sosiaalityössä ja käytössä olevia verkkokeskustelualustoja. Lisäksi tehtiin sosiaalisen median kokeiluja koskevat suunnitelmat Nuorisoasema Steissille ja SOS –Syrjäytyneestä osalliseksi sosiaalityön keinoin -Etelä-Pohjanmaan osahankkeen Seinäjoen kehittäjäasiakasryhmälle.

Sosiaalisen median suunnitelma/Nuorisoasema Steissi

- Haetaan päihde-, mielenterveys- ja elämänhallintaan liittyvään ohjaukseen, neuvontaan ja keskusteluun uutta toimintamuotoa ja työvälinettä.
- Facebook: kuvaus Steissin toiminnasta ja palveluista, ajankohtainen tieto, linkit nuorten tukipalvelusivustoille, kuukauden kysymys.

Asiakkaille:

- Luodaan verkkokeskustelua varten avoimet keskustelupastat, jossa nuoret voivat käydä keskenään anonymisti verkkokeskustelua; mahdollisesti myös nuorten vanhemmille käynnistetään oma keskustelupalsta.
- Steissi toimii viranomaisena käyttäen Steissin nimeä.
- Keskustelujen avauksina voivat olla mm. ajankohtaiset nuoria puhuttavat aihealueet, julkisessa keskustelussa olevat teemat tai työntekijöiden havaitsemat ja kiinnostavat teemat. Pyydetään myös nuorten kommentteja, näkemyksiä ja kokemuksia Steissin toiminnasta kehittämisen ja päätöksenteon tueksi.
- Työntekijä toimii keskusteluissa sisällön teemoittajana, keskustelun avaajana, seuraajana ja tarvittaessa ohjaajana. Myös nuoret voivat olla keskustelun avaajina. Viestiketjut etenevät spontaanisti.
- Steissin keskustelut toimivat itseohjautuvasti, mutta työntekijä seuraa niitä ja puuttuu tarvittaessa verkkokeskusteluun.

- Kokeilun aikana selvitetään, onko tarkoituksenmukaista luoda nuorten verkkokeskusteluryhmiä vertaistukikeskusteluja varten ja tarvittaessa käynnistetään jo kokeilun aikana. Näissä verkkokeskusteluissa työntekijän rooli on aktiivisempi.

Työntekijäryhmä:

- Kokeilun aikana arvioidaan ja tarvittaessa luodaan keskinäinen keskusteluryhmä (Pilari) viranomaisten keskinäistä yhteydenpitoa ja keskustelua varten.

Sosiaalisen median suunnitelma /Etelä-Pohjanmaan aikuissosiaalityön kehittämishanke (SOS-hanke), Etsivän nuorisotyön ja Seinäjoen toimeentuloyksikön kehittäjäasiakasryhmä sosiaalisen median käyttäjinä

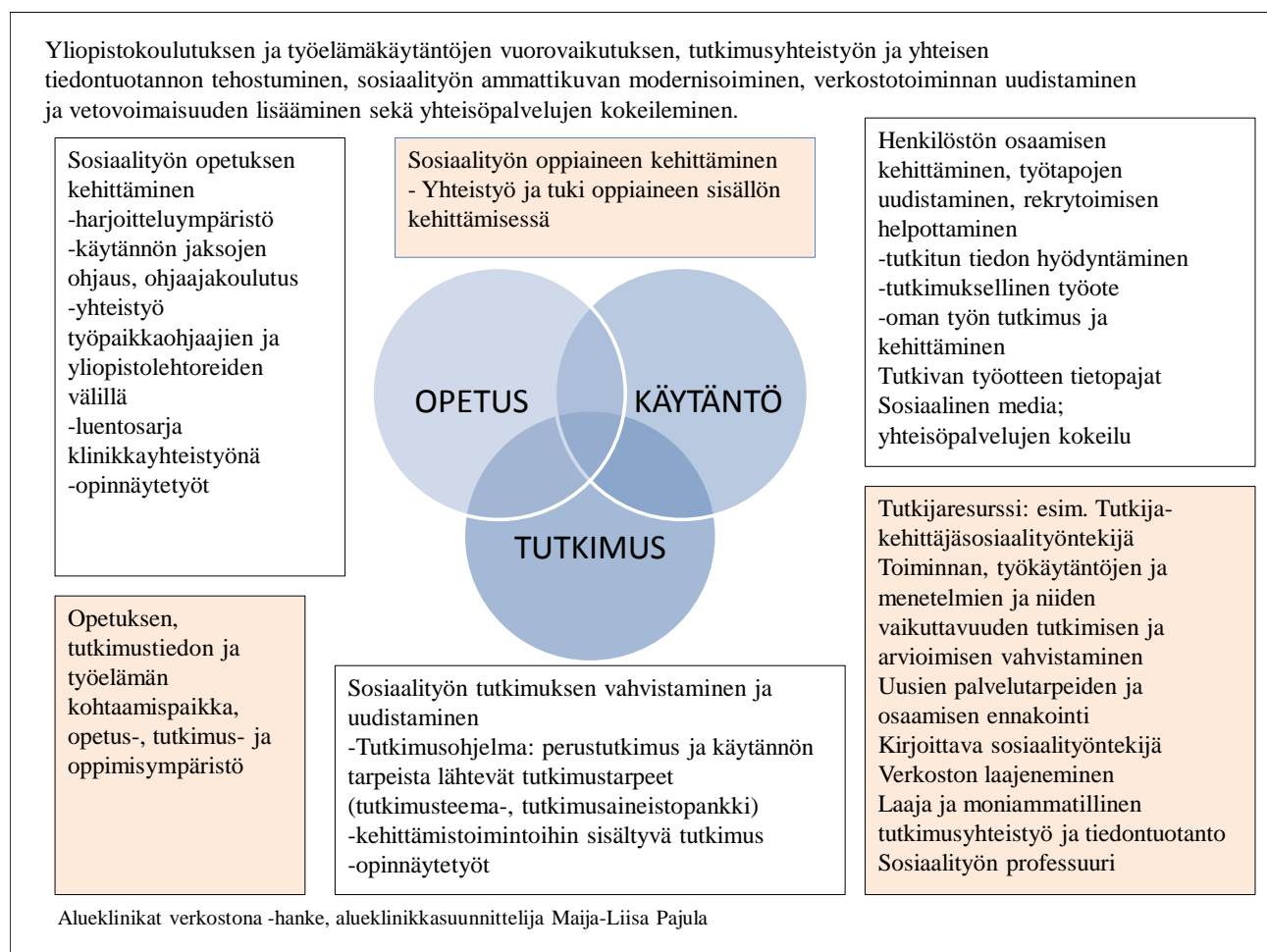
- Tavoitteena on saada nuorten aikuisten näkemyksiä, näkökulmia ja kokemuksia palvelujärjestelmästä esimerkiksi toimivista sekä toimimattomista palveluista ja työtavoista. Toiminnan avulla myös mahdollistetaan palveluiden käyttäjien osallistuminen palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen.
- Kehittäjäasiakasryhmän (noin 7 alle 25-vuotiaasta toimeentulotuen asiakasta) toimintaan sisällytetään ryhmäläisten yhteistapaamiset ja verkkokeskustelut.
- Kokeillaan sosiaalista mediaa työvälineenä ja arvioidaan, antaako se uusia mahdollisuuksia asiakkaan osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen, asiakkaan ja työntekijän väliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön sekä päätöksentekoon.
- Hanketyöntekijä ohjaa, suuntaa ja rajaa keskustelua asetettujen tavoitteiden mukaisesti, huolehtii mahdollisten asiattomien keskustelujen poistamisesta sekä kommentoi keskustelut viikoittain perjantaisin klo 13 mennessä.
- Työntekijät osallistuvat keskusteluun ja voivat olla myös aloitteellisia keskustelun avaajia.
- Työntekijät käyttävät virkaprofiilia (ammattinimike ja nimi).

Näistä suunnitelmista kehittäjäasiakasryhmän sosiaalisen median suunnitelman mukainen toiminta käynnistyy, mutta Steissin sosiaalisen median verkkokeskustelu siirtyy osaksi sähköisen asiointipalvelujen kehittämistä. Steissi mahdollisesti tekee Facebook -sivuston.

Kehittäjäasiakasryhmää varten laadittiin ohje Facebook-ryhmän toiminnan periaatteista. Toiminnassa noudatetaan Seinäjoen kaupungin sosiaalisen median ohjetta. Käyttäjien antaman palautteen perusteella arvioidaan, soveltuuko valittu sosiaalisen median väline työvälineeksi ja vakiinnutetaanko toimintamuoto pysyväksi käytännöksi. Kokeilujen aikana arvioidaan myös asiantuntijuuden profiloituminen, millä edellytyksillä verkkoauttaminen on mahdollista, millä edellytyksillä toimintaan sitoudutaan ja minkälaista aktiivisuutta se edellyttää toimijoilta (työntekijöiltä).

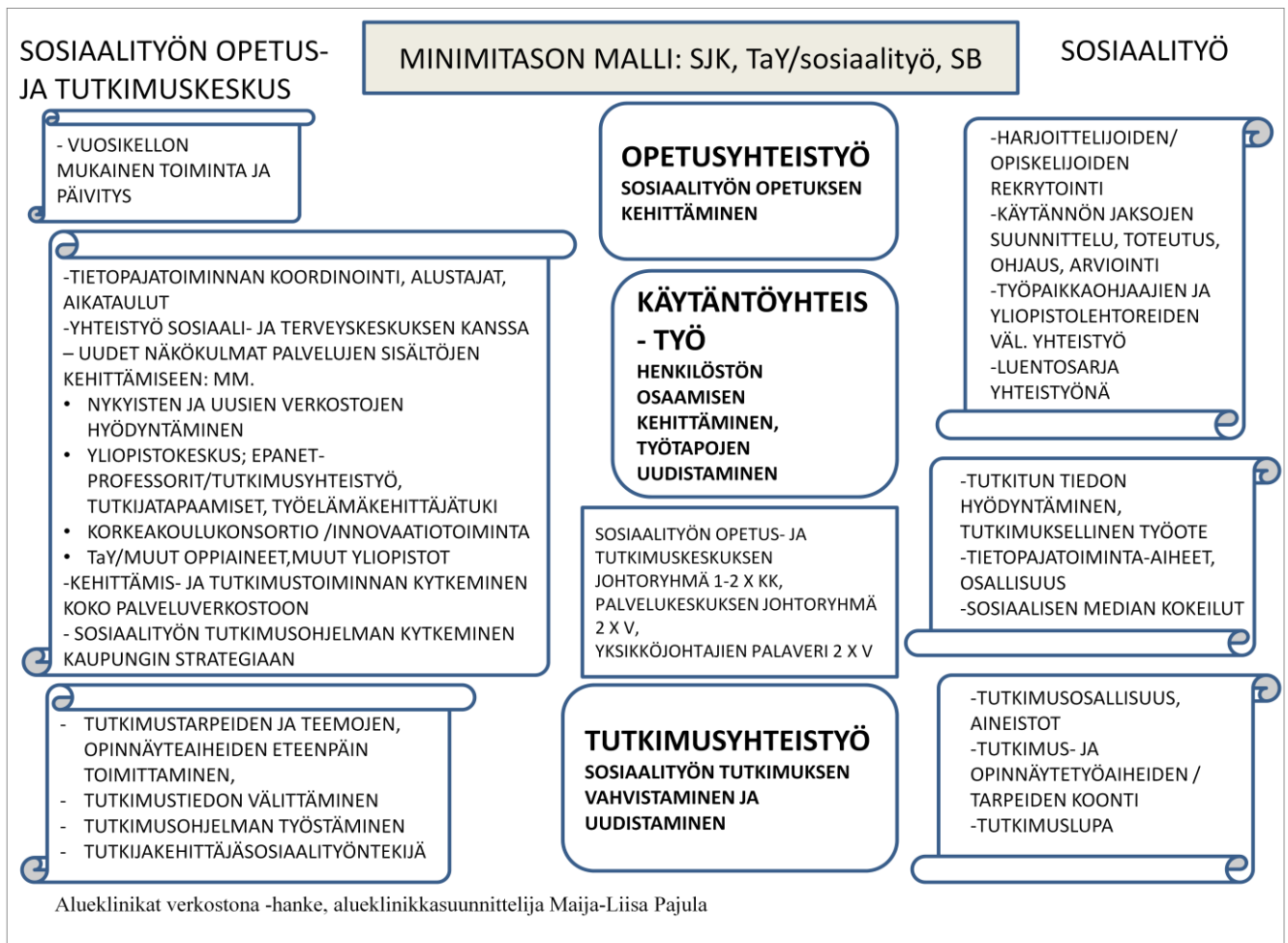
3.5. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskusverkosto ja toiminta 1.4.2013 alkaen

Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoiminta on rakennettu Seinäjoen tarpeisiin ja sovitettu sen toimijaympäristöön. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskus jatkaa minimitoimintana siihen saakka, kunnes lisäresursointi mahdollistaa toiminnan laajentamisen. Laajentamista kuvaavat värilliset laatikot, muut sisältyvät minimitoimintaan. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoiminnan kokonaisuus on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoiminnan kokonaisuus

Hankkeen aikana päätettiin vakiinnuttaa Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen toiminnan Seinäjoen kaupungin rakenteeseen. Toiminta organisoituu 1.4.2013 osaksi kaupungin kehittämispalveluiden kokonaisuutta. Työtehtävät siirtyvät kehittämispäällikön vastuutehtäviksi. Toiminnan suunnittelu tapahtuu yhteistyössä sosiaalityön kanssa ja toiminta linkittyy kehittämispalveluysikön kautta kaupungin toimintoihin ja strategioihin. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen ja sosiaalityön välinen yhteistyö on mallinnettu kuvioon 3.

Kuvio 3. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen ja sosiaalityön välinen yhteistyö

Henkilöstöhallinnoinnista tulee vastaamaan kehittämisjohtaja Erkki Välimäki. Sisällöllinen esimiesvastuu on apulaiskaupunginjohtaja Harri Jokirannalla ja sosiaalityön substanssivastuu sosiaalityön tulosalueella tulosaluejohtajalla ja yksiköiden päälliköillä.

Hanketoiminnan ajan 31.8.2013 saakka on toimintaa tukemassa hankeryhmä. Tehtävä siirtyy 1.9.2013 alkaen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen ohjausryhmälle (kuviossa johtoryhmä), jonka jäsenet nimetään myöhemmin.

Toimijat Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksessa

Hankkeessa kehitettiin opetus- ja tutkimusklinitikkaverkostoa. Hankeryhmään kuuluivat Tampereen yliopiston yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikön sosiaalityön oppiaineen ja Seinäjoen yliopistokeskuksen koulutuksen ja tutkimuksen asiantuntijat, Seinäjoen kaupungin sosiaalitoimen henkilöstön edustajat, SONetBOTNIAn kehittäjäasiantuntijat Seinäjoella ja 1/2013 alkaen Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin terveystieteiden sosiaalityön edustajat.

Huhtikuussa muodostetun Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen toimintamuoto on verkosto. Osa toimijoista kuuluu keskuksen ohjausryhmään. Yliopisto hyödyntää sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskusyhteistyötä opetuksen työelämäyhteistyön kehittämisessä. Tärkeitä yhteistyömuotoja ovat opiskelijoiden käytännön opetus ja harjoittelu. Lisäksi sosiaalityön taito-opetus tapahtuu vuorovaikutteisesti työpaikkaohjaajien ja yliopiston lehtorien opetusyhteistyönä. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen toimintaan tulee mukaan tutkimustoiminta ja tiedontuotanto, jotka prosessina kytketään yliopiston tutkimusstrategiaan. Yliopisto käyttää sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoimintaa myös täydennyskoulutuksen suunnittelussa, henkilöstönsä työelämäntuntemuksen tukemisessa, julkiseen palvelutuotantoon liittyvän tutkimuksen ja opetuksen kehittämisessä sekä yhteistyön monipuolistamiseen alueiden kanssa. Opetus- ja tutkimuskeskus tukee myös yliopiston alueellisia toimintastrategioita ja osallistuu tutkimustoimintaan ja tutkitun tiedon tuottamiseen.

Seinäjoen kaupunki hyödyntää sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskusta hyvinvointipalvelujen, alueyhteistyön ja yliopistoyhteistyön kehittämisessä sekä oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisessä, työtapojen uudistamisessa ja työvoiman rekrytoinnissa. Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri ja sosiaali- ja terveysalan muut alueelliset toimijat hyötyvät yliopiston vahvasta tulosta osaksi alueellista toimijaverkostoa. Hankkeen tuloksia hyödyntävät organisaatioiden lisäksi sosiaalityön opiskelijat ja asiakkaat.

SONet BOTNIA tukee sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoimintaa tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen ja käytännön toteuttamisessa sosiaalialan osaamiskeskuslain tehtävien mukaisesti. SONet BOTNIA tukee maakunnallista, kuntia palvelevaa sosiaalihuollon ja sosiaalityön tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä koulutusta työikäntöiden kehittämistä tukevana toimintana, sitoo opetus- ja tutkimuslinikkatoimintaa osaksi laajempaa alueellista kehittämistyötä alueellisessa tiedontuotannossa ja erityisvastuualueen (erva-alueen) kehittämisessä. SONet BOTNIA voi osaltaan olla rakentamassa ja jäsentämässä aluetta palvelevaa sosiaalityön ja laajempaakin yhteiskuntatieteellistä ja monitieteistä tutkimusohjelmaa. SONetBOTNIA:n rooli painottuu kehittämistoiminnan (KASTE ym.) erva-alueen kehittämiseen alueellisen sosiaalialan ja hyvinvointitiedontuotannon näkökulmista. SONet BOTNIA on tukena ja kumppanina antaen asiantuntija-apua tutkimusohjelman rakentamisessa, tietopajatoiminnan sisällön suunnittelussa ja alueellisen tiedontuotannon kehittämisessä. Lisäksi tehdään hanke-, koulutus-, kehittämis- ja tutkimusyhteistyötä.

Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen ja yliopistokeskuksen yhteistyön kautta on mahdollisuus linkittyä tutkimusyhteistyöhön ja -verkostoon (Epanet-professorit), tutkijahotellitoimintaan ja tutkijatapaamisiin sekä saada työelämän kehittäjätukea. Opiskelijoiden on mahdollisuus käyttää Vakava EP- Vakavasti akateemiset valmiiksi Etelä-Pohjanmaalla -palvelua ja tenttiä sähköisesti Yliopistokeskuksessa (Tampereen yliopiston opiskelijat). Lisäksi Praktikum Center -hanke (työelämälähtöinen yliopistoharjoittelu) tukee opiskelijoiden valmistumista kehittäen harjoittelupaikkoja ja -kulttuuria.

3.6. Tulevaisuuden näkymiä

Alueklinikat verkostona –Opetus- ja tutkimusklinikkaverkoston kehittäminen Tampereen yliopiston sosiaalityön opetuksessa -hankkeen jälkeen yliopiston ja kaupungin yhteistyö jatkuu: opiskelijayhteistyö (käytännön jaksot, harjoittelut ja opinnäytetyöt), opetuksen ja tutkimuksen työelämäkytkös erityisesti sosiaalityön kehittämisessä, tutkivan työotteen tietopajatoiminta, tutkimustoiminta palvelujen kehittämisessä ja tutkimustiedon hyödyntämisessä. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskus on edistämässä sosiaalityön käytäntöjen ja toimintamuotojen kehittämistä välittämällä tutkimustietoa, tarjoamalla foorumeita tutkitun tiedon käsittelylle ja tukemalla sosiaalityöntekijöitä tutkimuksellisen tiedon tuottamiseen. Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen vuosikellossa huomioidaan Tampereen yliopiston vuosikello. Vuosikelloon tulee sisällytettäväksi muun muassa tutkivan työotteen tietopajat sekä tutkimus- ja kehittämistoiminta.

Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoiminnan tavoitteena on yhdistää, laajentaa, vahvistaa Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaineen ja Seinäjoen kaupungin sosiaalityön yhteistyötä myös tutkimustoiminnassa. Tampereen yliopiston sosiaalityön oppiaine vastaa osaltaan tiedontuotannon tarpeeseen ja Seinäjoen kaupungin sosiaalityö osallistuu yliopiston perustutkimustoimintaan. Tutkimusyhteistyön kautta sosiaalityön opetuksen tutkimusperustaisuus vahvistaa sosiaalityön käytäntöjen ja toimintatapojen kehittämistä. Tutkimusyhteistyötä vahvistetaan osallistumalla sosiaalityön tutkijoiden tutkimusprojekteihin muun muassa lastensuojeluun ja köyhyyteen liittyvissä tutkimusteemoissa. Myös opiskelijoiden opinnäytetyöt lisäävät tutkimusyhteistyötä ja tutkimusosaamista. Tutkimustietoa hyödyntämällä pystytään vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin sekä tuottamaan laadukkaita ja tarkoituksenmukaisia palveluja. Tampereen yliopistossa selvitetään mahdollisuutta arkistoida erilaisia aineistoja ja tallenteita Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon (esimerkiksi Seinäjoen opetus- ja tutkimuskeskuksen aineistosarja).

Sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoiminnan ja sosiaalityön tutkimusohjelman avulla vahvistetaan yksiköiden henkilöstön ammatillisuutta ja asiantuntijuutta ja luodaan edellytyksiä uusien toimintamuotojen kehittymiselle. Sosiaalityön tutkimusohjelma tulee sisältämään pitkän tähtäimen tutkimustoiminnan painopisteet, jotka konkretisoituvat tutkimus- ja kehittämistoiminnan toimeenpanosuunnitelmassa. Suunnitelmaan voidaan määritellä, missä määrin tutkimus sisällytetään kehittämistoimintaan. Tutkimusohjelma tulee kiinnittymään osaksi palvelustrategiaa. Valittujen tutkimus- ja kehittämiskohteiden tavoitteena on palvelujen monipuolinen kehittyminen. SONet BOTNIA tuo alueellisen tiedontuotannon asiantuntemustaan ja tukee sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen tutkimus- ja tiedontuotantoa.

Tulevaisuudessa sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskustoiminnan vakiinnuttua ja resursoinnin salliessa sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen on mahdollista toimia opetuksen, tutkimustiedon ja työelämän vahvana kohtaamispaikkana. Toiminnassa tavoitellaan tutkijakehittäjäsosiaalityöntekijän työpanosta ja jopa sosiaalityön professuuria.

Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen toiminnassa tullaan seuraamaan ja arvioimaan muiden sosiaalityön ja sosiaalialan opetus- ja tutkimuslinikkojen tai -keskusten ja praksisten toimintojen ja sisältöjen kehittymistä ja niiden hyviä käytäntöjä.

Tulevaisuuden haasteina on sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen kehittyminen ja monipuolistuminen sosiaalityön asiantuntijuutta tukevaksi. Tutkijakehittäjäsosiaalityöntekijätoiminnan avulla voidaan vahvistaa oman työn kehittämisen ja tutkimisen lisäksi työyhteisön ja verkoston asiantuntijuuden kehittymistä, tutkitun tiedon käytäntöön soveltamista ja alueellisen tiedon tuottamista.

4. SONet BOTNIA osatoteuttajana (Anne Saarijärvi)

Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA on ollut osatoteuttajana Alueklinikat verkostona – Opetus- ja tutkimuslinikkaverkoston kehittäminen Tampereen yliopiston sosiaalityön opetuksessa -kehittämishankkeessa. Hankkeen yleisenä tavoitteena on ollut kehittää Tampereen yliopiston toiminta-alueella (ml. Etelä-Pohjanmaa ja Satakunta) sosiaalityön alueellisia opetus- ja tutkimuslinikkamalleja, joiden avulla yliopistokoulutuksen ja työelämäkäytäntöjen yhteistyötä ja vuorovaikutusta saataisiin edistettyä. SONetBOTNIA:n asiantuntijoina alueklinikatoiminnan kehittämiseen ja linikkaverkostoon ovat osallistuneet kehitysjohtaja Arto Rautajoki sekä kehittämissuunnittelija Anne Saarijärvi.

Osaamiskeskus on ollut mukana hankkeessa sen suunnitteluvaiheesta lähtien ja tehtävänä on ollut toimia hankkeessa asiantuntijana erityisesti alueellisen tiedontuotannon kehittämisessä osana verkostoa ja tukea erityisesti Seinäjoen alueklinikalla mallintamista tutkimuksen ja tiedontuotannon teemoissa sekä alueellisten kehittämishankkeiden käytäntöjen ja tulosten hyödyntämisessä linikkamallia kehitettäessä. Rooli on ollut luonteva SONetBOTNIALle siitäkin syystä, että osaamiskeskus toimii alueellisen tiedontuotannon ylimaakunnallisen kehittäjäryhmän (ml. maakunnallinen työryhmätoiminta) kokoajana kolmen pohjalaismaakunnan alueelle ulottuvalla toimialueellaan. Mainittakoon, että hankkeen aikana Etelä-Pohjanmaan maakunnallinen tietotuotannon työryhmä on työstänyt valmiiksi alueellisen työsuunnitelmansa, johon on avattu yhteistyötä myös Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen kanssa.

SONetBOTNIA:n tavoitteena on jatkossa keskittyä sosiaalialan alueellisen tiedontuotannon kehittämiseen, jolloin yhteydet Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskukseen ovat erittäin tärkeät sekä paikallisista että alueellisista sosiaalityön tutkimuksen tarpeista lähtien. Osaamiskeskus on osallistunut klinikan toiminnan lopussa tutkimusohjelman jäsentämiseen.

Kevään 2012 seminaarissa SONetBOTNIA:n kehitysjohtaja YTT Arto Rautajoki on alustanut opetus- ja tutkimuslinikan kehittämiseen liittyen tutkimuksen, koulutuksen ja kehittämisen rakenteista, jotka ovat ajankohtaisia valmisteilla olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain sisältöjen pohdinnassa. SONet BOTNIA myös kokosi Pohjalaismaakuntien sosiaalialan ja sosiaalityön tutkimuslinikat yhteiseen verkostotapaamiseen, jossa vaihdettiin tietoja ja kokemuksia linikkatoiminnan kehittämisestä.

Tiedontuotannon ohella muissa aikuissosiaalityön substanssikysymyksissä SONetBOTNIA:n asiantuntemusta on hankesuunnitelman mukaisesti hyödynnetty linikkaverkoston tutkimustoiminnan käynnistämisessä ja tutkimusohjelman hahmottamisessa. SONetBOTNIA:n koordinoiman S.O.S. (Syrjäytyneestä osalliseksi sosiaalityön keinoin) -hankkeen Etelä-Pohjanmaan osahankkeen Seinäjoen kehittämistehtävässä yhteistyönä on konkreettisesti pilotoitu myös mm. sosiaalisen median sisältöjä sosiaalityön kehittämisessä. Sosiaalialan osaamiskeskuksen laajempiakin hankeverkostoja on voitu näin hyödyntää Seinäjoen opetus- ja tutkimuslinikkahankkeen kehittämistyössä. Toisaalta SONetBOTNIA:n rooli maakunnallisena toimijana on tuonut haasteita yhteiselle kehittämistyölle, jota hankkeen aikana on suunnattu

suunnitelmien mukaisesti nimenomaan Seinäjoen klinikkamallin kehittämisen lähtökohdista. Konkreettisesti tässä yhteydessä erona voidaan mainita vaikkapa maakunnalliset tutkimukselliset tilaisuudet, joita SONet BOTNIA perinteisesti jo vuosien ajan on järjestänyt toimialueellaan, kun taas hankkeen tietopaja -työskentely on suunnitelmien mukaisesti kohdentunut hankeaikana lähinnä Seinäjoen toimijoille.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan tarkoituksena on luoda ja ylläpitää koko maan kattava alueellinen yhteistyörakenne sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi. Toiminnasta vastaavat alueelliset sosiaalialan osaamiskeskukset, joiden toimialueet kattavat kaikki kunnat. Kunkin osaamiskeskuksen tehtävänä on toimialueellaan turvata: 1) sosiaalialalla tarvittavan asiantuntemuksen kehittyminen ja välittyminen; 2) peruspalvelujen kehittyminen sekä erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen kehittyminen ja välittyminen; 3) sosiaalialan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen ja käytännön työn monipuolinen yhteys; 4) sosiaalialan tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan toteutuminen; sekä 5) muiden 1 §:n 1 momentin tavoitetta palvelevien tehtävien toteutuminen. Lisäksi osaamiskeskusten tehtävänä on turvata valtakunnallista väestöpohjaa edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen kehittyminen ja välittyminen 5 §:ssä tarkoitetussa neuvottelukunnassa erikseen sovittavan työnjaon pohjalta. Osaamiskeskuksista ja niiden toimialueista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Osaamiskeskuksen näkökulmasta kyse on siis laajemmin maakunnan kuntia palvelevasta sosiaalihuollon ja sosiaalityön tutkimus- ja kehittämistoiminnasta sekä koulutuksesta sosiaalityön ja sosiaalialan ammattilaisten osaamisen ja työkäytäntöjen kehittämisen tukemisessa. Lisäksi osaamiskeskus sitoo opetus- ja tutkimuslinikkatoimintaa osaksi laajempaa sosiaalialan alueellista kehittämistyötä, alueellista tiedontuotantoa, (täydennys)koulutustaja erä -alueen kehittämis-yhteistyötä. SONet BOTNIA on myös mukana rakentamassa aluetta palvelevaa sosiaalityön- ja laajemmin yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen alueelle paikantuvaa tutkimusohjelmaa. Tässä kokonaisuudessa osaamiskeskuksen toimijarooli painottuu enemmän kehittämistoimintaan (KASTE ym.), erä -kehittämiseen sekä alueellisen sosiaalialan- ja hyvinvointitiedontuotannon kehittämiseen. Jatkossa SONetBOTNIA:n tavoitteena on tukea sosiaalialan osaamiskeskuslain mukaisten tehtävien mukaisesti vuoden 2014 aikana maakuntaan laajentuvaa, mutta vielä 2013 vuoden aikana Seinäjoki -vetoisesti etenevää alueklinikatoimintaa (1.4.2013 alkaen kaupungin kehittämispalveluihin sijoittuva Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskus) tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen ja käytännön toteuttamisessa.

Yksi SONetBOTNIA:n tiedontuotannon kehittämisen painopisteistä on tutkimustiedon hyödyntämisen kehittäminen esim. sosiaalityön asiakaslähtöisten ja asiakasosallisuutta vahvistavien menetelmien ja prosessien kehittäminen. Osaamiskeskus koordinoi maakunnassa monialaisen lapsiperhepalvelujen kehittäjäverkoston toimintaa, missä yhteydessä on hahmotettu myös alueellisen tiedontuotannon kehittämistarpeita ja mahdollisuuksia.

5. Jännitteitä sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatyöskentelyssä (Tuula Kostiainen)

Sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikalle asetetaan opetusministeriön työryhmämuistiossa (2007) korkeat tavoitteet koulutuksen, tutkimuksen ja alan työkäytäntöjen kehittämisen areenoina. Klinikoiden toivotaan toimivan vahvan osaamisen, kehittämisen ja innovaation keskuksina. Niillä on myös ammatilliseen jatkokoulutukseen liittyviä jatko- ja täydennyskoulutustehtäviä. Toiminta-ajatuksen mukaan klinikat kokoavat yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoita ja opettajia käytännön opetukseen ja harjoitteluun. Lisäksi ne toimivat käytäntötutkimuksen yksiköinä ja tekevät sosiaalityön sisältöön, menetelmien uudistamiseen ja arviointiin liittyvää perustutkimusta. Muistiossa lausuttiin myös, että klinikat lähtevät paikallisista tarpeista. Toimintaan toivottiin järjestyvän erityisvaltionosuus terveydenhuollon vastaavan toiminnan mukaisesti.

Alueklinikat verkostona –hanke käynnisti Porissa ja Seinäjoella Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelmaan liittyvän opetus- ja klinikkatyön suunnittelun. Hahmotettiin ydintoimijat ja ryhdyttiin suunnittelemaan mallia myös paikallisten tarpeiden mukaisesti. Jo lähtökohdissaan sosiaalityön koulutuksen ja tutkimuksen resurssit ovat erilaiset Porissa ja Seinäjoella. Porissa on maisteritutkintoon perustuva sosiaalityön koulutus ja Seinäjoella sosiaalityön opetusta annetaan perus- ja aineopinnoissa avoimessa yliopisto-opetuksessa.

Koska opetus- ja tutkimusklinikkatyön oli tarkoitus hakea toimintamalliaan ottaen huomioon paikalliset resurssit, tarpeet ja toiveet, keskusteluissa oli erilaisia painopisteitä, mitä toiminnalla ylipäänsä tavoitellaan. Muualla Suomessa opetus- ja tutkimusklinikkatoimintaa oli vauhditettu kaupungin määrärahoilla, kuten Helsingissä, sekä ESR- ja SOS-Kaste-määrärahoilla. Oli myös jo havaittu, että toiminta oli muuttanut muotoaan vuosien saatossa, kuten pääkaupunkiseudulla. Tampereen klinikkamallien kehittämisestä tiedettiin jo alusta pitäen, että klinikan perustoiminnan tulee perustua olemassa oleville voimavaroille ja ulkopuolista rahoitusta tarvitaan muun muassa tutkimukseen. Hankekauden jälkeen on edelleen pohdittava sitä, mikä on klinikan ydintehtävä ja millä tavalla opetus- ja tutkimushenkilöstö ja sosiaalityöntekijät saadaan sitoutumaan toimintaan osana omia tehtäviään.

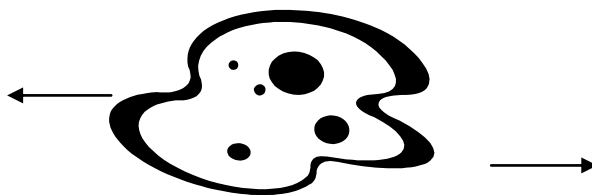
Seuraavassa käsitellään jännitteitä, joita keskusteluissa tieto- ja tutkimuspohjaisen työn kehittämisestä oli havaittavissa yliopistotoimijoiden ja käytännön sosiaalityöntekijöiden tai sosiaalijohdon välillä. Jännitteitä oli myös sosiaalityöntekijöiden ja sosiaalijohdon välisissä odotuksissa. Laajemman näkökulman avaamiseksi liitän tähän raportointiin keskustelua kansainvälisestä kontekstista sosiaalityön tietoperustan kehittämisestä, nimittäin Agderin yliopiston kymmenvuotisen kokemuksen sosiaalityön tiedonmuostusprojekteista kuntien kanssa sekä pohjoismaista ja eurooppalaista keskustelua kansainvälisissä lehdissä sosiaalityön tietoperustan kehittymisen ehdoista.

Norjalaisen Agderin yliopiston kirjallinen aineisto on ns. Praxis-sør-toiminnasta, jota on toteutettu vuodesta 2002 alkaen yliopiston sosiaalityön ja sosiologian ja alueen kuntien välillä. Koordinaatiovastuu on yliopistolla ja toimintaa varten on luotu infrastruktuuri ja kaksivuotinen

toimintasuunnitelma. Käytettävissä on yliopiston ja ulkopuolisten tahojen rahoittajien rahoitus. Määräraha vaihtelee vuosittain ja suuntaa toimintaa. Praxistoiminnan tavoitteena on sosiaalityön osaamisen lisääminen, sosiaalityön tiedonmuodostus ja koulutuksen kehittäminen yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti. Systemaattisen ja tavoitetietoisien tietoperustan kehittämiseen pyritään tutkimuksella, koulutuksella ja käytännön kehittämistyöllä. Tietoa luovassa dialogisesti toimivassa verkostossa ovat osapuolina koulutus, tutkimus, käytännön työntekijät ja asiakkaat. Käytännön työntekijät kehittävät tietopohjaansa ja saavat siihen opetusta ja ohjausta yliopistolta. Ongelmanasettelu määrittyy käytännöstä, ja tiedonkeruuseen ja analysointiin osallistuvat osapuolet yhdessä tai erikseen projektista riippuen. Käytännön työpaikasta pyritään saamaan useita osallistujia kollektiivisen osaamisen kehittymiseksi. Agderin yliopistossa on seurattu tanskalaista oppimisverkostoihin perustuvaa käytäntötutkimusta, jonka keskeinen henkilö on Knud Ramian Århusin Sosiaalipsykiatrian jatkokoulutuskeskuksesta. Hän on ollut Tanskassa vastuussa laajasta sosiaaliministeriön rahoittamasta oppimisverkostosta. Sosiaalityöntekijät saivat käyttää työajastaan 20 % sosiaalityön tutkimukseen ja tiedonmuodostukseen. Yliopiston tutkijat kouluttivat sosiaalityöntekijöitä tutkimusvalmiuksissa ja olivat vastuussa tutkimushankkeista. (Nordstoga 2013a; <http://www.uia.no/div/sentre/praxis-soer>)

5.1. Jännite 1: Odotusten kirjo ja moniulokkeinen ameba

Idea yhteisestä koulutuksen, tutkimuksen ja työkäytäntöjen kehittämisen areenasta herätti jokaisessa osatoteuttajassa omia toiveita toteutettavaksi. Klinikkaidea oli kuin toiveiden tynnyri ja ameba, joka muuntui *ulokkeina oikean liikkeen ja ydintoiminnan löytämiseksi*. Ameba käännetään suomeksi juurijalkaiseksi ja se kuvaa osuvasti myös klinikkatoiminnan juurevuutta. Syntyy erilaista jälkeä riippuen siitä, millä ulokkeella tai jalalla astutaan johonkin suuntaan. Nähtäväksi jää, mitä syntyy yhteiseksi oletetulla keskusalueella ja mikä se loppujen lopuksi on. Onko toiminnalla yhteistä hedelmällistä maaperää?

Kuvio 4. Ameba eli ulokkeina liikkuva juurijalkainen

Klinikkatyön kehittämisessä ulokkeina ovat sosiaalityön käytäntö kunnassa, tutkimus ja opetus. Seuraava kuvio kuvaa toimintoja, joita kuhunkin toimintaan kuuluu.

Kuvio 5. Opetus- ja tutkimuslinikkatoimintaa muovaavat osa-alueet ja toiminnot

Kiistaton ja harmonisin yhteistyöalue oli käytännön opetukseen ja harjoitteluun liittyvä toiminta. Työpaikat tarvitsevat päteviä työntekijöitä ja oppilaitokset käytännönopetus- ja harjoittelupaikkoja. Intressit kohtaavat. Jännitettä syntyy siitä, valitsevatko opiskelijat klinikapaikkakunnat käytännön opetukseen tai harjoitteluun. Opiskelijoita voi houkutella työpaikan hyvällä sijainnilla, monipuolisella työllä, hyvällä työilmapiirillä, hyvällä ohjauksella, työllistymismahdollisuuksilla, palkkauksella ja muilla eduilla (Liikanen & Lähteenmäki 2012). Yliopisto voi suositella käytännön opiskelupaikaksi kehittyvää yhteistyöfoorumia. Hankekautena ei kuitenkaan pystytty vastaamaan kuntien odotuksiin. Opiskelijoita oli vähemmän lähdessä käytännön opetukseen ja harjoitteluun kuin monina vuosina aiemmin. Myöskään klinikatoiminnan kehittäminen ei ehkä ollut riittävän ajoissa opiskelijoiden tiedossa. Seuraavien vuosien laajennettu koulutus taas kysyy enemmän käytännön opetusta ja harjoittelupaikkoja.

Sosiaalityön taito-opetuksen edellyttämä yhteinen opetus käytännön työntekijöiden kanssa sen sijaan käynnistyi hyvin. Sosiaalityöntekijät Seinäjoelta toivat case-tilanteita opetukseen sekä Seinäjoen että Tampereen opetukseen. Myös Porissa kehittämistyön harjoitteluun liittyvä tiedonkeruu sujui odotetusti.

Klinikkaan liitetään OPM:n työryhmän esittämä idea käytäntöjen tutkimuksesta, mikä tarjottiin käsitteinä oman työn tutkiminen, tutkiva työote tai tutkiva kehittäminen. Myös kandidaatti- ja pro gradu –tutkielmille haettiin suotuisaa oppimis- ja tutkimusympäristöä pyytämällä graduaiheita ja valmistelemalla työpaikkaa tutkielmien tietolähteenä ja tiedonhyödyntämispaikkana.

Tutkimuksellisen työtavan vahvistaminen ja sitominen osaksi kunnan sosiaalityöntekijöiden työtä on haastava tavoite, jonka juurruttaminen vie aikaa. Kiinnostusta tutkimukseen on, mutta sen ”hidastempoisuus” edellyttää sopeutumista (ks. jaetusta dialektisesta tiedonmuodostuksen tilasta Kostiainen 2009, 182–183). Sosiaalityöntekijöille ja sosiaaliohjaajille tarjottiinkin aluksi valmista tutkittua tietoa työ- ja tietopajoina. Käytännön työstä puolestaan esitettiin toteutettavaksi

täydennyskoulutusteemoja, jotka toisivat ”uutta ja virkistävää työhön”. Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta –muistio painottaa kuitenkin päinvastaisesti sitä, että klinikkatoiminnan tulee tuottaa tutkimus- ja kehittämistietoa, jota voidaan jakaa täydennyskoulutuksena. Alueklinit-hankkeessa tutkimustyöllä oli tarkoitus vahvistaa alueellista ja paikallista tiedontuotantoa. Hankkeen aikana ehdittiin käynnistää Seinäjoella sosiaalityön tutkimusta ja koottiin tiedot vireillä tai käynnissä olevista tutkimus- ja kehittämishankkeista. Seinäjoella suunniteltiin kuntaa myös perustutkimusympäristöksi.

Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää monen toimintaympäristötekijän muutosta, kuten yhteistoimintarakenteiden luomista osatoimintojen välille, riittävän pitkälle hyväksyttyjä yhteisiä tavoitteita, työajan varaamista klinikkatoimintaan, kehittämis- ja tutkimisvalmiuksien kehittymistä sekä usein myös ammatti- ja organisaatiokulttuurin muutosta. Toiminnalla pitää olla jäsentynyt paikka organisaatioissa, myös johdossa ja strategiassa. Kaikilta toimijoilta edellytetään, että yksintyöskentelystä siirrytään rajat ylittävään yhteistyöhön.

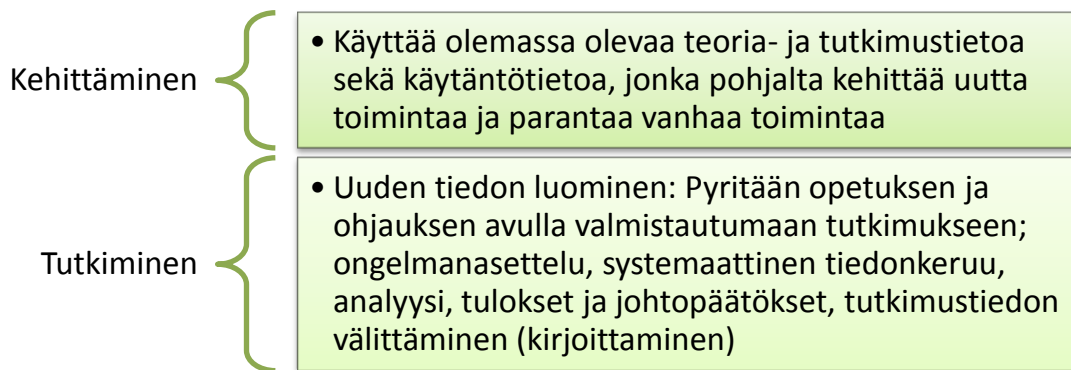
Kirjallisuudessa todetaan, että sosiaalityöntekijöiden tekemä käytäntöjen tutkimus ja yhteistyö tutkijoiden kanssa on lisääntynyt ympäri maailmaa. Pohjoismaiden lisäksi tutkimusta on Englannissa, Skotlannissa, Walesissa, Australiassa ja Uudessa Seelannissa. Tyypillisesti sosiaalityöntekijöiden tekemä tutkimus on pienimuotoista, paikallista ja näkymätöntä. (Lund ym. 2012).

5.2. Jännite 2: Tutkiminen ja kehittäminen klinikkayhteistyössä

Opetus- ja tutkimusklinikkayhteistyön ydintä hakiessa joutuu selkiyttämään, mitä on kehittäminen ja mitä on tutkiminen ja mitkä ovat niiden yhteydet. Käytännön työssä puhutaan kehittämisestä ja yliopistossa tutkimisesta. Yliopiston täydennyskoulutuskontekstissa puhutaan koulutuksen lisäksi kehittämisestä tai tutkimusavusteisesta kehittämisestä. Tampereen yliopiston laajassa klinikkatyön kehittämisessä 2011–2013 on mietittyttänyt seuraavat kysymykset:

- Miltä osin käytännön odotuksissa on kysymys ensisijassa **täydennyskoulutuksesta**, jolloin tarvitaan tietoa, mistä on jo tietoa ja miten kanavoidaan tiedon välittäminen?
- Miltä osin on kysymys **konsultointitarpeesta**, joka pitäisi olla kunnassa ammattilaisten saatavilla?
- Miltä osin työntekijöiden ilmaisemissa kehittämistarpeissa on kyse **työnjohdollisista ja organisatorisista asioista**, jotka kuuluvat tietyille johtotason viranhaltijoille eikä ulkopuolisille toimijoille?
- Miltä osin klinikka voi olla paikka tiedon välitykseen ja reflektointiin? Kehittämis- ja tutkimustarpeita kuunnellessa havaitsi, että käytännön työtä varten ei riitä yksittäinen tutkimustieto, vaan tarvitaan aiempaa enemmän tutkimustiedon syntetisoivaa kokoamista. Kysymys voi olla paitsi **systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tarpeesta**, niin myös **hyvistä käytännöistä**?

Kehittämisen ja tutkimisen eroja on jäsennetty tiedon näkökulmasta seuraavassa kuviossa.

Kuvio 6. Tietoperusta, kehittäminen ja tutkiminen (Nordstoga 2013b, Johannessen & Natland 2011)

Kategorisesti tarkasteltuna olennainen ero kehittämisen ja tutkimisen välillä on siinä, että kehittäminen käyttää olemassa olevaa tietoa ja *fokus on muutoksessa*. Tutkiminen liitetään uuden tiedon luomiseen ja sen kaava noudattaa tutkimuksenteon prosessia. Tutkimuksen todetaan rakentavan siltoja teorian ja käytännön välille. Käytäntöjen tutkimuksessa on tunnistettu kolme tutkimustyyppiä: 1. yhteistyötutkimus (samarbeidsforskning), johon osallistuvat laajimmillaan tutkijat, ammattilaiset ja palvelujen käyttäjät, 2. käyttäjä tutkimus (brukerstyrd forskning), jossa tutkijat ohjaavat kokemusasiantuntijuuteen perustuvaa tutkimusta ja 3. ammattilaisten tekemä tutkimus (praktikerforskning), joka pienimuotoisena kohdistuu ammattilaisten työhön tai käyttäjien kokemuksiin ammattilaisten kanssa työskentelystä. (Johannessen & Natland 2011)

Asbjørn Johannessen ja Sidsel Natland (2011, 29) asettavat neljä osaamisaluetta, joilla on merkitystä kehittämistyössä. Kehittämistyö edellyttää

1. tutkijakompetenssia, taitoa lukea tutkimusta ja julkaisuja,
2. kehittämiskompetenssia, taitoa johtaa kehittämisotetta,
3. ammattiosaajaa, joka tuntee työelämän kompleksisuuden ja
4. julkisen hallinnon palvelujen kokemusasiantuntijuutta.

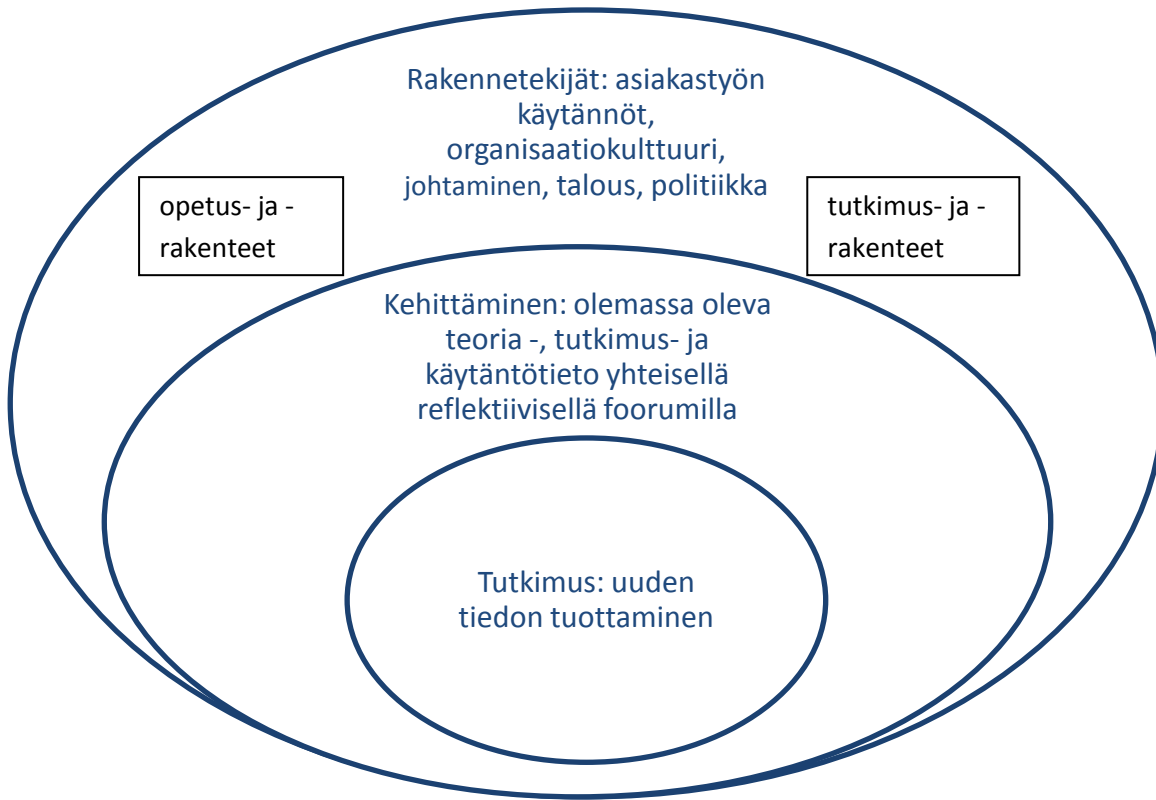
Sigrid Nordstoga (2013a) kokoaa tietoa Agderin yliopiston praksis-oppimisympäristössä tehdystä tutkimustyöstä (mm. Mydland & Støkken 2009; Halvorsen 2009) todeten praksistutkimuksen tuottaneen uutta ja merkittävää tai vaihtoehtoista tietoa. Uutta tietoa syntyy siellä, missä sitä käytetään ja ne, jotka käyttävät tietoa, ovat aktiivisia. Tutkimusta varten pitää valita kohde. Käytäntö on kuitenkin jatkuvaa, joten on haastavaa, miten kohdistaa tutkimus sinne, jossa uutta tietoa syntyy. Oman työn tutkiminen merkitsee ammatillisen roolin uudelleen määrittystä. Uusi rooli edellyttää johdon tukea ja kollegiaalista sosiaalityöntekijöiden yhdessä työskentelyä.

Praksistutkimus on synnyttänyt uusia yhteistyömuotoja yliopiston ja kentän välille. Toiminta on vaatinut urauurtavaa työtä ja ymmärrystä siitä, mikä on tutkimusperustaista tietoa, minkälainen

on empiria ja mitkä tutkimusmenetelmät ovat hedelmällisiä. Toiminta on ollut haastavaa, kun ei ole ollut selkeää mallia, johon nojata. Toisaalta ei ole haluttukaan nopeasti etabloituvaa toimintaa. Tutkimuksen tekeminen on tuottanut osallistujille epävarmuuden kokemuksia ja se on vaikuttanut sitoutumiseen kehittämisprosessiin. Agderissa kuitenkin arvioidaan, että on ollut etua siitä, että on voinut kehittää praxistoimintaa vapaasti ilman selkeää käsikirjoitusta, ja se on luonut tilaa paikallisille näkemyksille ja intresseille. Sitoutumiseen sisältyy myös kysymys, miten sosiaalityöntekijöiden uusi kompetenssi nähdään ja huomioidaan työpaikoilla ja yliopistossa. Opintopisteet ovat olleet hyödyllisiä vain jatkokoulutukseen osallistuville. Haastetta on ollut siinä, kun sosiaalityöntekijät näkevät itsensä enemmän auttajina kuin tutkijoina, ja tutkimustyö nähdään luksustyönä. Kaiken kaikkiaan on ollut epäselvää, mikä paikka tutkimustiedolla on suhteessa intuitioon, kokemukseen, politiikkaan ja valtaan (Lund ym. 2012). (Nordstoga 2013a).

Tutkimus- ja kehittämisprojekti edellyttää alusta lähtien hyvää rakennetta ja ohjaajilta tutkijan koulutusta. Keskeistä on, onko osallistujilla tavoite, mikä vetää heitä tutkimukseen. Miten motivoida niitä työntekijöillä, joilla ei ole opintosuorituksia suoritettavana tai muuta määräaikaa? Motivaatio on silloin haettava työyhteisöstä, johdosta ja poliitikoista, joille esittää tulokset. Kaiken kaikkiaan ote on vaativa ja aikaa vievä. On todellisuutta, että ammattilaisille tulee kiireellisiä tehtäviä. Kun kokemusasiantuntijat ovat tutkijakumppaneina, heidän voimavaransa eivät ole välttämättä aina täysimääräisesti käytössä (esimerkiksi yhteisprojektit mielenterveyden alueella). Yleensäkin sosiaalityöntekijöiden ja mukana olevien asiakkaiden on satsattava opiskeluun, luettava, järjestettävä kokouksia, keskusteltava, analysoitava uudelleen ja uudelleen sekä kirjoitettava julkaisua useita kertoja. Sairaus häiritsee, kuten myös työpaikan vaihto ja elämäntilanteen muutos. Ammattilaisille on tärkeää, että johto antaa oikeutuksen työlle. On havaittu, että jos johdolla on aiempaa kokemusta oppimisverkostosta, se on myönteinen. Mutta on myös havaittu, että johto kyllä panosti kehittämistyöhön, mutta ei sallinut työmäärän vähentämistä tutkimustyön edistymiseksi. Kehittämistyö tulee muun työn päälle. Uuden oppimisen näkökulmasta voi todeta, että yleensä työntekijät ovat kokeneet oppivansa tutkivassa työssä. (Nordstoga 2013b)

Kehittämisen ja tutkimuksen suhde on esitetty myös alla olevassa kuviossa. Tutkiva työote, oman työn tutkiminen, on osa kehittämistä, mutta edellyttää erityisiä tutkimusvalmiuksia. Tutkimukseen ja kehittämiseen liittyvä klinikkatyö haastaa käytännön, opetuksen ja tutkimuksen olemassa olevia rakenteita. Näihin palataan kappaleessa 5.3., kun puhutaan tutkimustiedon merkityksestä.

Kuvio 5. Oppimis- ja tutkimusympäristön elementit

5.3. Jännite 3: Tietoon ja tutkimukseen perustuva osaaminen, käytäntö ja päätöksenteko

Tässä kappaleessa on koottu näkemyksiä kansainvälisestä kirjallisuudesta liittyen tietoon ja tutkimukseen perustuvasta osaamisesta ja käytännöstä. Tarkoituksena on valottaa, kuinka isoista ja jännitteistä asioista opetus- ja tutkimuslinikkatyön tavoitteissa on kyse. Jännitteitä ei pystytä ratkaisemaan lyhyellä hankeajalla. Tavoitteiden saavuttamattomuudessa ei ole myöskään kyse tutkijoiden tai sosiaalityöntekijöiden työpaineista ja työn kuormittavuudesta.

Opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnan kehittämistä perustellaan, että osaaminen ja palvelut tulee olla tutkimusperusteisia. Ammatillisessa työssä tulee tunnistaa, millaiseen tietoon toiminta perustuu. Vaatimus ei ole kuitenkaan uusi, sillä tutkimus integroitiin ensimmäistä kertaa sosiaalityön opetussuunnitelmaan ja käytäntöön jo vuonna 1915, väittävät Sarita Davis, Derrick Gervin, Garrick White, Aisha Williams, Angela Taylor ja Ebony McGriff (2013) ja viittaavat Porter Leen ja Abraham Flexnerin julkaisuihin vuodelta 1915 konferenssissa National Conference of Charities and Corrections. Idea tutkimustietoon perustuvasta käytännöstä esitettiin sosiaalityöammatin ilmestyessä. Tutkimustiedolla on tarkoitus vahvistaa ammatillista harkintaa ja arviointia. Edellä mainitut tutkijat Davis ym. korostavat win-win-hyötyä strategisessa kumppanuudessa oppilaitosten ja käytännön toimipaikkojen välillä. Kumppanuus vaikuttaa koulutuksen laadun parantamiseen, tutkimusagendan edistymiseen ja käytännön palvelujen parantamiseen.

Staffan Höjerin ja Brian Taylorin (2012) mukaan sosiaalityön professionalisaatio edellyttää käytännön rakentamista tutkimuksen ja tutkimustiedon varaan, kuten muissa hyvinvointialan ja terveysalan ammateissa. Sosiaalityön tutkimus on laajentunut kaikilla tasoilla kahden viime vuosikymmenen aikana joko omalla sosiaalityön oppiaineen alueella, kuten Suomessa ja Ruotsissa tai enemmän hajaantuneina osana muiden oppiaineiden tutkimusta, kuten Saksassa, Iso-Britanniassa, Portugalissa ja Italiassa. Höjer ja Taylor ottavat kantaa, että sosiaalityön tutkimuksen tukeminen tarkoittaa kansallisten tutkimusrakenteiden muodostamista tavoitteena profession ja sosiaalipalvelujen tukeminen. He toteavat myös, että tarvitaan professioiden välistä yhteistyötä, mutta ei sen kustannuksella, että jokin professioista menettää uskottavuutensa.

Peter Delgran ja Staffan Höjer (2012) väittävät, että tutkimuksen status ja asema ovat sosiaalityön perimmäisiä kysymyksiä. Kuitenkin, vaikka on olemassa konsensus tutkimukseen perustuvasta käytännöstä ja koulutuksesta, on vähän yksimielisyyttä siitä, miten tämä voidaan saavuttaa. Ääripäissään voidaan kysyä, kehittykö tutkimus parhaiten sosiaalityön oman oppiaineen avulla vai näyttöön perustuvalla käytännöllä, joka on Ruotsissa hallinnosta tuleva vaade. Kyseenalaistaako näyttöön perustuva käytäntö sosiaalityön tutkimusta, koulutusta ja käytäntöä? Delgranin ja Höjerin mukaan sosiaalityön ammatillisella kentällä on sisäänrakennettu jännite akateemisen tiedon ja muiden tekijöiden välille ja se vaikuttaa sosiaalityön käytännön ja koulutuksen ehtoihin ja sisältöön. Tieteellisellä tiedolla voi olla vaikutusta yhteiskuntaan, mutta ehdot, kuten traditiot, poliittiset sitoumukset, taloudelliset priorisoinnit, organisaation rakenteet ja arvot ovat merkittävässä roolissa sosiaalityön käytännön ja koulutuksen toimintatavoissa ja päätöksenteossa. Delgran ja Höjer (2003) toteavat myös, että on hyvin tunnettu fakta, etteivät käytännön työntekijät lue väitöskirjoja eivätkä tunnista niiden relevanttiutta käytännölle. Lisäksi kun ottaa huomioon suuren määrän akateemisia lehtiä, tiedon päivittäminen ei ole helppo tehtävä edes sosiaalityön johtajille ja muille vastaaville, jotka luovat käytäntöjä. Delgran ja Höjer arvioivat kriittisesti myös tutkimustiedon esittämistapaa ja lukemistottumuksia. Tutkimustiedon arviointiin ei riitä tutkimusabstraktien lukeminen, koska niissä harvoin esitellään tutkimuksen teoreettista lähtökohtaa ja taustoitusta. Tutkimustulosten ja menetelmien lisäksi tärkeää on tutkimuksen teoreettinen sisältö. Kriittinen kommentointi oli tässä suunnattu itselleen tieteellisen tutkimuksen tekijöille ja arvioijille.

Akateemisen tutkimuksen haastaa näyttöön perustuva tutkimus, mikä Ruotsissa tarkoittaa instrumentaalista tietoa, jonka fokus on interventiovaikutuksissa. Delgran ja Höjer (2003) kutsuvat tilannetta kaksoislegitimaatiossa elämiseksi, joka vallitsee seurauksena autonomisen tutkimusperinteen ja yhteiskunnallisen politiikkakäytännön välisestä jännitteestä. Jännitteeseen liittyy tunnistettu ristiriita, että akateeminen maailma edellyttää kansainvälistä julkaisemista, mutta tutkimustiedon saatavuus omassa maassa ”raportointikulttuuria”.

Brian J. Taylor (2012) linjaa, että ammatillisten arvioiden on perustuttava tietoon, harkintaan ja kestävien arviointityökalujen käyttöön. Sen sijaan, että puhutaan tiedosta ja taidosta, tulisi tutkia sosiaalityön päätöksentekomalleja todellisessa elämässä. Päätöksentekoon liittyy usein kilpailevia päätöksentekoprosesseja. Päätöksenteko tulisi saada näkyväksi, mutta se on vielä harvoin

tutkimuksen kohteena. Päätöksentekoprosesseja on kuitenkin tutkittu muissa ammateissa ja tarjoavat vertailutietoa sosiaalityölle ominaisen päätöksenteon tutkimiselle. Sosiaalityössä edellytetään läpinäkyvää päätöksentekoa, mutta kaiken kaikkiaan sosiaalityö toimii kompleksisessa ympäristössä, jossa ei ole näkyviä lineaarisia syy- ja seuraussuhteita. Usein päätöksentekoa edellytetään rajatussa ajassa rajattujen resurssien vallitessa. Englannissa sosiaalityön päätöksentekoprosesseja on lähestytty näkökulmasta, jossa tutkitaan tiedon analysoinnin tapaa yksilöllisissä arvioinneissa ja päätöksenteossa (Munro 2011).

5.4. Lopuksi

Alueklinitikat verkostona –hanke on päättynyt ja sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatoiminnan kehittäminen jatkuu osana hankkeessa toimineiden osapuolten normaalia toimintaa. Olennainen kysymys on, mitä syntyy ameban keskiosaan: mikä tulee olemaan sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan yhteisesti kehittyvä ydinsisältö? Kiitos verkostohankkeen osallistujille sitoutumisesta klinikkatyöhön. Työssä on päästy vasta alkuun.

Lähteet

- Davis, S., Gervin, D., White, G., Williams, A., Taylor, A. & McGriff, E. 2013. Bridging the Gap between Research, Evaluation, and Evidence-Based Practice. *Journal of Social Work Education*, 49: 16-29.
- Delgran, P. & Höjer, S. 2003. Forskning i praktiken. I Högskoleverket 6 FAS Socialt arbete. En nationell genomlysning av ämnet. Högskoleverkets Rapport 2003:16.
- Delgran, P. & Höjer, S. 2012. The politics of social work research Ph.D. theses in Sweden. *European Journal of Social Work*, 15:4, 581-597.
- Halvorsen, A. 2009. Praktikforskning – legitimt og nyttig bidrag I kunnskapsutvikling. Teoksessa H. C. G. Johnsen, A. Halvorsen & P. Repstad (red.) Å forske bland sine egne. Universitet og regionen - nærhet og uavhengighet. Kristiansand: Høgskoleforlaget.
- <http://www.uia.no/div/sentre/praxis-soer>. Luettu 20.6.2013
- Höjer, S. & Taylor, B. 2012. Editorial. *European Journal of Social Work*, 15:4, 429-432. .
- Johannessen, A. & Natland, S. 2011. Forskning, utviklingsarbeid og samarbeidsforskning. Teoksessa A. Johannessen, S. Natland & A. M. Støkken. Samarbeidsforskning i praksis. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kostiainen, T. 2009. Osaamisen kehittämisen neljä tilaa. Osaamiskeskuksen interventio sosiaalityöhön. *Acta Universitatis Tampereensis* 1446. Tampere: Tampere University Press.
- Liikanen, E. & Lähteenmäki, V. 2012. Opiskelijoiden kehitysideoita käytännön opetuksen pohjalta. Uuden tutkinto-ohjelman toteuttaminen Praksis-ympäristössä. Dia-esitys Tampereen yliopiston sosiaalityön tutkinto-ohjelman kehittämistilaisuudessa. Kehräsaaren vintti. 10.5.2012.
- Lund, N.T., Ramian, K., Shaw I., Fouché, C. & Mitchell, F. 2012. Networking practitioner research: synthesizing the state of the 'art'. *European Journal of Social Work*, 15:2, 185-203.
- Munro, E. 2011. The Munro Review of Child Protection. Department for Education, London. Available at: <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm80/8062/8062.pdf>. Luettu 8.12.2013
- Mytland, T.S. & Støkken, A. M. 2009. Evaluering av Kunnskapendenettverk (KUNNETT) – et læringsnettverk i regi av Praxis-sør og Universitetet i Agder. *Agderforskning* 2009:9.
- Nordstoga, S. 2013a. Kunnskapendenettverk – en arbeidsform. Teoksessa Brukerkunnskap – i nettverk, forskning og utviklingsarbeid. NAPHA. Nasjonalt kompetansesenter for psykisk helsearbeid. Rapport nr 1/2013, 26-35.

Nordstoga, S. 2013b. Samarbeidsforskning. Teoksesssa Brukerkunnskap – i nettverk, forskning og utviklingsarbeid. NAPHA. Nasjonalt kompetanse senter for psykisk helsearbeid. Rapportnr 1/2013, 58–63.

Schallberger, P. 2009. Diagnostik und handlungsleitende individuationsmodelle. Teoksesssa R. Becker-Lenz, S., Busse, G., Ehlert, S., Müller (Hrsg.) Professionalität in der Sozialen Arbeit. VS Verlag für sozialwissenschaften, Wiesbaden 2009, 265-286.

Taylor, B.J. 2012. Models for professional judgement in social work. European Journal of Social Work 15:4, 546–562.

Liite 1. Porin yliopistokeskuksen sosiaalityön opiskelijoiden kehittämistyöt alueklinikkasuunnittelija Jenni Ketosen tiivistelminä.

1. Rauno Peltola ja Mikaela Toivola: Aikuissosiaalityö (köyhyys, mielenterveys)

Klinikkatoiminnan tavoitteet

Opiskelijoiden tekemien selvitysten perusteella Sosiaalityön opetusklinikan toiminnan tavoitteet ovat vähintään kolmenlaiset. Opetusklinikan tarkoituksena on mahdollistaa sosiaalityön opiskelijoiden kehittämisen harjoittelun suorittaminen. Lisäksi klinikka toimii sosiaalityön reflektoinnin yhteisenä tilana ja kolmanneksi vielä aikuissosiaalityön kehittämisen areenana.

Sosiaalityöntekijöiden odotukset ja ehdotukset opetuslinikkatoiminnasta ovat hyvin samankaltaisia kuin klinikkatoiminnan alustavissa luonnosteluissa on suunniteltu. Opetuslinikka nähtiin ensisijassa sosiaalityön henkilöstön, opiskelijoiden ja yliopiston opettajien yhteisenä käytäntöjen pohdintafoorumina sekä myös rakenteena, jonka puitteissa opiskelijoiden käytännön työhön harjaantuminen toteutetaan.

Hieman vähemmälle huomiolle sosiaalityöntekijöiden odotuksissa jäi moniammatillinen yhteistyö, joka näkyi lähinnä toivomuksena siinä, että tapaamisissa olisi läsnä työntekijöitä eri yksiköistä. Tätä perusteltiin sillä, että asiakkaatkin ovat usein yhteisiä. Sen sijaan täysin vaille huomiota jäi asiakkaiden mahdollinen osallistuminen kehittämistoimintaan.

Opetusklinikan toiminnasta olisi hyvä kerätä säännöllisesti palautetta perusturvan henkilöstöltä, opiskelijoilta ja myös asiakkailta toiminnan kehittämiseksi.

Porin perusturvan aikuissosiaalityössä v. 2006–08 toteutettu ammatti- ja tehtävärakennetta muokannut projekti päivitti aikuissosiaalityön toiminnan tavoitteeksi ennaltaehkäistä tai katkaista pitkäaikainen riippuvuus toimeentulotuesta, huomioida aktivointia tarvitsevat asiakkaat ja antaa huolenpitoa niille, joiden kohdalla aktivointi ei ole tarkoituksenmukaista. Nämä tavoitteet vaativat toteutuakseen asiakaslähtöisen toiminnan analyysia ja tukemista. Sosiaalityöntekijöiden tehtäväkuvaan kuuluu suunnitelmallisen ja tavoitteellisen asiakasprosessin kokonaishallinta, johon sisältyy yksilöllinen ja kattava tilannearviointi ja tarvittaessa palvelusuunnitelman laatiminen prosessinomaista työskentelyä varten, suunnitelman mukaiset seurantakäynnit ja vaikutusten arviointi yhdessä asiakkaan kanssa. Sosiaalityöntekijän tehtäväkuvan mukaista työskentelyä tukisi siis myös opetusklinikan kantavaksi teemaksi valittu asiakastilanteiden arviointi ja –analyysi.

Peltola ja Toivonen nostivat esiin opetusklinikan kaavailtuun kohdentumiseen asiakkaan elämänselvityksen ja tilanteen selvittämiseen sekä palveluntarpeen selvittämiseen. Lähestymistapa on omiaan nostamaan yksittäisistä asiakastapauksista tarkastelun kohteeksi kunkin tapauksen erityisyyteen liittyvät seikat sekä niiden merkityksen asiakkaan elämänselvityksen huonontumisen syvällisemmälle ymmärtämiselle. Sen sijaan, että pyrittäisiin yksittäisistä tapauksista yleistämällä löytämään tyyppitapauksia ja niihin soveltuvia toimintamalleja, tarkastelun kohteeksi tulisi tapausten epävarmuus, ongelmien epämääräisyys, kunkin tapauksen ainutlaatuisuus sekä arvoja

koskevat ristiriidat (Rostila 2012, 77). Tällöin sosiaalityöntekijöille ja erityisesti sosiaalityön kehittämisen harjoittelua suorittaville opiskelijoille tarjoutuisi mahdollisuus myös ”teknisen rationaalisuuden” ylittävään ammatilliseen pohdintaan, johon sisältyisi myös eettisten ristiriitojen tarkastelua.

Kokemukset klinikkatoiminnasta valtakunnallisesti

Suomessa sosiaalityön opetusklinikkatoimintaa ja käytännönopetuskeskusten perustamista on pohdittu 1970-luvulta lähtien. Sosiaali- ja terveysministeriön asettama Opetussosiaalikeskustoimikunta asetti tavoitteeksi, että yliopistojen sijaintikuntien sosiaalikeskuksia kehitetään opetussosiaalikeskuksiksi. Vuonna 2007 Opetusministeriön asettama työryhmä esitti raportissaan ”Sosiaalialan korkeakoulutuksen suunta” opetus- ja tutkimusklinikan perustamista jokaisen yliopiston ja sen lähiammattikorkeakoulujen yhteyteen. Niiden nähtiin toimivan moniammatillisina yksikköinä ja mm. sosiaaliohjaajien ja –työntekijöiden yhteistyön opiskelu- ja kehittämiskenttinä. Klinikkoissa on mahdollista tehdä sosiaalityötä ja sen menetelmiä koskevaa tieteellistä tutkimus- ja kehittämistyötä.

Turun moniammatillisen opetus- ja tutkimusklinikan tavoitteena on luoda aitoon asiakastyöhön perustuva oppimis- ja opetusympäristö, jossa opitaan sosiaalisen tilannearvion ja moniammatillisen tiimityön perusteet sekä asiakastyön vuorovaikutustaidot. Klinikka keskittyy lasten, nuorten, aikuisten ja perheiden tutkimukseen, neuvontaan ja kuntoutukseen. Tavoitteena on monitieteisyyden ja moniammatillisuuden hyödyntäminen sekä asiakastyön opettaminen ja oppiminen todellisessa asiakassuhteessa. (Lehtonen 2009,10.)

Praksis on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston läntisellä sosiaaliasemalla vuonna 2005 alkanut yhteistyöhanke, jossa kumppaneina ovat olleet Helsingin kaupungin sosiaaliviraston läntinen sosiaaliasema, pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus, Heikki Waris-instituutti sekä Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen sosiaalityön opetus- ja tutkimusyksikkö. Hankkeessa on tuotettu tietoa ja osaamista sosiaalityöstä sekä asiakastyön käytännön opetuksesta. Tavoitteena on ollut luoda sosiaalityöntekijöille, sosiaalityön opiskelijoille ja opettajille uudenlainen yhteisen oppimisen areena. (Juvonen & Muukkonen 2009, 19.) Sopimuskumppaneiksi ovat liittyneet myös muut pääkaupunkiseudun kunnat sekä alueen ammattikorkeakoulut.

Turun ja Helsingin opetusklinikkamallit eivät ole suoraan siirrettävissä Porin klinikkaan. Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikalla ei tule olemaan ainakaan alkuvaiheessa erillistä toimipistettä, vaan klinikan rakenteena on yhteistyö eri osapuolten kesken. Kuitenkin opiskelijoiden osallistumisen muodot aikuissosiaalityöhön voivat olla Porin opetuslinikalla samankaltaisia; opiskelijat tapaavat asiakkaita sekä asiakkaan viranomaisverkoston työntekijöitä, osallistuvat asiakastietojen dokumentointiin sekä havainnoivat pätevien sosiaalityöntekijöiden asiakastyötä ja tiimityöskentelyä työyhteisössä. Asiakkaiden tapaaminen voi keskittyä elämäntilanteen ja palveluiden tarpeen kartoittamiseen.

Helsingin sosiaalityön opetusklinikan mallia käytäntötutkimusten esittelemisestä avoimissa seminaareissa voisi myös hyödyntää Porin opetuslinikalla kehittämistöiden ja opinnäytteiden esittämisessä. Tulevista seminaareista ja siellä esitettävien tutkimusten aiheista voisi tiedottaa perusturvaan, jolloin työntekijät voisivat tulla paikalle oman ammatillisen kiinnostuksensa mukaan.

Työntekijöiden mielipiteet klinikkatoiminnan perustamisesta Poriin

Aikuissosiaalityön työntekijöiden odotukset opetuslinikkatoiminnasta olivat hyvin samankaltaisia kuin alustavissa klinikka-luonnoksissa on suunniteltu. Opetusklินิกka nähtiin ensisijassa sosiaalityön henkilöstön, opiskelijoiden ja yliopiston opettajien yhteisenä käytäntöjen pohdinta – foorumina sekä rakenteena, jonka puitteissa opiskelijoiden käytännön työhön harjaantuminen toteutetaan.

Peltolan ja Toivosen mukaan päällimmäisenä kehittämisen esteenä ja asiakaslähtöisen sosiaalityön toteuttamista rajoittavana tekijänä nousee esiin sosiaalityön tarpeiden ja organisaation asettaman todellisuuden ristiriita. Tästä resurssi- ja aikapulasta huolimatta aikuissosiaalityön työntekijöiden taholta viestitettiin valmiutta kehittämiseen osallistumiseen.

Kooste sosiaalityöntekijöiden ja –ohjaajien työpajojen pohdinnoista 15.1.2013

Työpaja 1. Ajatuksia ja odotuksia opetuslinikkatoiminnasta käytännön asiakastyön näkökulmasta

a) yhteistyö sosiaalityön opiskelijoiden kanssa

b) yhteistyö yliopiston opettajien kanssa

- "täsmäkoulutusta" asiakastyöhön, esim. uusia työmenetelmiä --> todettiin kuitenkin että sama lopputulos voidaan saavuttaa monella eri tavalla, toivottiin, että huomioidaan jokaisen oma työtap

– toimivien työskentelymallien ja -menetelmien esiintuomista, keskustelua tiimeissä käytäväkeskustelujen sijaan/lisäksi?

– muita yhteisiä foorumeita, joissa yhteisistä asiakkaista voi keskustella myös eri tiimien kesken, roolien selkeyttäminen eri työpisteiden kesken yhteistä asiakasta koskevan työskentelyn osalta

– opiskelijoille projekteja asiakkaiden kanssa, esim. pitämään ryhmiä, tekemään palvelutarvearviointia, elämäntilanteen kartoittamista, toiminnallisten työmenetelmien soveltamista

– käytännön asiakastilanteiden ja -tapausten pohdintaa ja läpikäymistä työntekijöiden ja opiskelijoiden yhteisissä tilaisuuksissa

- yhteisissä tilaisuuksissa dialogia opettajien ja työntekijöiden kesken, ei vain luentotyyllisiä tapaamisia, sosiaalityöntekijöillä tuorein tieto tämän hetken asiakaskunnasta ja siinä näkyvistä muutoksista
- yliopiston opettajat tutustumaan perusturvaan ja päivittämään käytännön tietämystään
- toivottiin, että yliopistokoulutus linkittyisi enemmän käytäntöön, jotta kuilu opiskelun ja työelämään siirtymisen välillä olisi kapeampi
- käytännön työtä tekeviä sosiaalityöntekijöitä luennoimaan enemmän yliopistolle
- harjoitustutkimusten tekeminen oikeista asiakastapauksista, asiakkaista varmasti löytyy suostuvaisia
- opiskelijoiden ja työntekijöiden yhteisiä tilaisuuksia, joissa myös keskeiset verkostot ja muut toimijatahot tulisivat tutuiksi
- alan gurujen luentoja sosiaalityöntekijöille ja opiskelijoille, esimerkiksi Särkelä
- opiskelijoita ideoimaan kuinka asiakkaan motivaatiota saadaan ylläpidettyä (ns. vaikeimpien tapausten, ylisukupolvisen asiakkuuskierteen katkaiseminen)
- opiskelijoille sosiaalityön menetelmien harjoittelua käytännössä myös toimiston ulkopuolella
- uuden tutkimustiedon ja "uusien tuulien" esittely sosiaalityöntekijöille
- koulutuspäiviä
- esim. yliopistolla pohdintaa tietotekniikan mahdollisuuksista ja haasteista, sosiaalityön medianäkyvyys; kuinka sosiaalityö saataisiin ihmisläheisemmäksi, auttamistyöksi, facebook, verkkosivut?

Työpaja 2. Ajatuksia oman työn ja työyhteisön kehittämistarpeista sekä opetuslinikasta kehittämisen paikkana

- resurssien vähäisyys, asiakasmäärät suuria --> asiakkaat jonottavat esim. TYP:n 3-6 kk --> asiakaskriteerit, asiakasohjaus
- pohdintaa kenen työtä kehitetään, esim. TYP, aikuissosiaalityö
- vaikuttavuuden mittaaminen, millä tavalla on vaikutettu (kokeilussa toimintakyvyn mittaristo)
- "vaikeat/toivottomat" asiakkaat
- sosiaalityön olemassa olevien palveluiden hyödyntäminen

- varhainen puuttuminen velkaantumiseen ja asuntoasioihin
- jäljellä olevan työkyvyn arviointi
- sosiaaliohjaus maahanmuuttajien kanssa, hankkeen loppuminen/ jatko
- perustoimeentulotuen käsittelyn siirtäminen etuuskäsittelyyn
- sosiaalityö liitoskunnissa?
- kehittäminen osana työtä
- huomio siihen mikä jo toimii.

Työpaja 3. Miten alkuarviointia, palvelutarpeen selvittämistä ja asiakkaan elämänotteen heikentymisen tapahtumakulun kartoittamista voitaisiin kehittää?

- enemmän aikaa kartoitukseen
- alkukartoitus erilainen eri toimipisteissä, esim. TYP, lähete, aikuissosiaalityön "luukku"
- asiakkaaseen tutustuminen >< akuuttien kriisien hoitaminen
- työkalupakki käyttöön, tarvitaanko harjoitusta?
- * esim. elämäнкаari, verkostokartta + uudet menetelmät
- mihin alkukartoituksessa pyritään?? Asiakas voi tarvita vaikka vain bussilipun kotiin
- "tulosten" avaaminen
- asiakkaan oma "cv" ideana
- kirjaamisen merkitys tärkeä, esim. asiakkaan "vaihtotilanteessa" eri toimijoiden välillä, oleellisen kirjaaminen
- * kirjaamiskoulutus?
- tilanteen arviointi ja "oikein" hoitaminen ovat ammattitaitoa!

2. Anna-Mari Saarinen ja Mari Lönnberg: Lastensuojelun avohuolto

Lähtökohdat klinikatoiminnalle

Tällä hetkellä sosiaalityöntekijät monessa paikassa tekevät työtä valtavan työpaineen alla. Asiakastilanteet ovat yhä haastavampia johtuen asiakkaiden moniongelmaisuudesta ja vaikeista tilanteista. Työntekijöitä on liian vähän ja asiakkaita liian paljon yhdellä sosiaalityöntekijällä. Lisäksi

työntekijöille annetaan liikaa vastuuta muun muassa päätöksenteossa. Tällaisessa tilanteessa oman työn ja koko työyhteisön kehittäminen tuntuu liian raskaalta, vaikka erityisesti oman työn kehittäminen ja reflektointi on tärkeää. Reflektointi rakentuu työntekijän henkilökohtaisesta ja ammatillisesta kokemuksesta yhdistettynä tieteelliseen tietoon, ja jos mitään ei kehitetä, työ menettää mielekkyytensä.

Tulevan Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikan tavoitteena on sosiaalialan asiakastyötä tekevien työntekijöiden oman työn kehittämis- ja tutkimusorientaation vahvistaminen. Tavoitteena on myös sosiaalityön refleksiivisyyttä tukevan yhteistyörakenteen kehittäminen. Yhtenä lähtökohtana on työkäytäntöjen kuvaaminen työntekijöiden ja asiakkaiden kumppanuuden sekä vaikuttavuuden näkökulmasta.

Porin perusturva ja lastensuojelu sen osana on viime vuosina muuttunut ja kehittynyt jatkuvasti, jopa niin, että työnteon olosuhteet ovat jatkuvasti olleet muutoksen alaisina. Avohuollon toimintatapoja on kehitetty myös työyhteisön sisällä. Toimintakulttuuriin on esim. jäänyt säännölliset kehittämispäivät, joiden tarkoituksena on oman työn kehittäminen. Lisäksi lastensuojelun avohuollossa on Tampereen yliopiston Porin yksikön perustamisen jälkeen työskennellyt useita opiskelijoita, jotka ovat tehneet opintoihinsa liittyen omia kehittämistöitään. Opiskelijoiden panokseen lastensuojelun avohuollossa on totuttu.

Porin lastensuojelun avohuollon kehittämisessä on tukena myös Satakunnan lastensuojelun kehittämisyksikkö. Kehittämisyksikön tarkoituksena on edistää tasavertaisten lastensuojelupalveluiden saamista Satakunnassa asuinkunnasta riippumatta.

Työntekijöiden toiveet klinikkatoiminnalle

- **Jatkuva työpajamalli**

- voisi pitää sisällään seurantamenetelmän kehittämisen, jonka yhtenä osa-alueena olisi myös kustannusten ja resurssien seuranta.
- mahdollisuus kartoittaa vaikuttavuutta (onnistuneet asiakascaset).
- moniammatillisuus ja sosiaalityön erityisyys verkostossa.
- tiedon keruun foorumi ja kollektiivisen reflektiivisyyden foorumi.
- opetusta ja täydennyskoulutusta työelämälle.
- työpajamallista toivottiin säännöllistä työyhteisöjen jatkumoa, joka osaltaan myös edistäisi työhyvinvointia.

- **Asiakastilanteen arviointi**

- työparimalli myös muutostiimiin?
- asiakas oman tilanteensa ymmärtäjänä. Asiakas subjekti, ei objekti.

- Pauli Niemelä (2012, 25) mainitsi artikkelissaan, että tieto on työn väline ja tutkiva ote koko työn perusta. Tietoa tarvitaan esimerkiksi asiakkaan ongelman tunnistamisessa.
- tavoitteena on saada myös sosiaalityöntekijöiden hiljainen tieto käyttöön. Hiljainen tieto liittyy työntekijän toimintaan, tunteisiin ja siihen, miten hän toimii. Hiljaista tietoa on vaikea jakaa. Hiljainen tieto tulisi kuitenkin saada käsitteelliseksi tiedoksi, jotta muutkin voisivat sitä hyödyntää. Hiljaisella tiedolla ja kokemustiedolla on merkitystä kehittämisessä, jotta sosiaalityön asema professiona saataisiin sille kuuluvalla ja arvostetulle paikalle.

- **Asenneilmapiiriin vaikuttaminen**

- työtä rasittavat yleiset ennakkoluulot lastensuojelua kohtaan. Mahdollisuutena nähtiin esim. sosiaalisen median hyödyntäminen asennekasvatuksessa, asiakkaiden myönteiset kokemukset, ym.
- työntekijöiden asenteet; tuoreen otteen säilyttäminen työssä ja kyynisyyden vähentäminen.
- asenneilmapiirin parantaminen myös eri viranomaisten välillä.

- **Opiskelijan rooli**

- tiedon saajina ja tiedon tuottajina.
- ”peileinä” ja toiminnan analyysin apuna.
- opiskelija työparina kehittämistyön puitteissa.
- Opiskelija voisi toimia ulkopuolisena arvioitsijana asiakastilanteessa (tarkkailu, muistiinpanot, videoinnit). Se auttaisi muun muassa työntekijän oman työn reflektoinnissa ja sitä kautta opiskelijalle heränneiden kysymysten yhteisessä tarkastelussa.
- Lisäksi olisi hyvä miettiä, miten käyttää opiskelijoiden kehittämistöitä ym. muita päättöitä hyödyksi sosiaalityön kentällä. Töissä olisi hyvä olla jatkumoa, jotta kehittämistä tapahtuisi myös sitä kautta.
- Opiskelijoilla olisi oltava sosiaalityön opiskelussa enemmän työharjoittelua, jotta kokemus lisääntyisi. Asiakastilanteet eivät aina ole helppoja ja valmiita ratkaisuja ei ole määritelty etukäteen. Tämä on hyvä tuoda opiskelijoille tietoon, että myös ammatillinen työntekijä ei aina pysty vastaamaan kaikkeen ja vastauksia etsitään yhdessä asiakkaan ja moniammatillisten yhteistyökumppaneiden kanssa (Laasi & Koivisto 2012, 148).

- opiskelijat tulevat toimimaan aktiivisessa roolissa klinikan työpajojen järjestelyissä.

Palvelujen käyttäjien osallisuus tiedon tuottamisessa on noussut viime vuosina tärkeään asemaan. Tässä korostuu sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kumppanuus (Rostila 2012, 82), jossa käydään yhteistä vuoropuhelua ottamalla huomioon myös asiakkaan tieto omasta tilanteestaan ja sitä myös hyödynnetään työnteossa. Sosiaalityöntekijä hyväksyy asiakkaan tiedot ja yhdessä mietitään vastauksia asiakkaan tilanteeseen ja sitä kautta palvelujen tuottamiseen. Palveluiden saanti voi olla rajallista, mutta yhteisen päämäärän tavoittelu ei saa asiakasta tuntemaan, että sosiaalityöntekijä rajaa palveluita omalla määräysvallallaan.

Kehittäminen ei saisi jäädä vain suunnittelun ja puheen tasolle vaan oman työn tutkiva ja arvioiva työote mahdollistaa myös oman työn kehittämisen ja kehittymisen hyvänä sosiaalityöntekijänä, ja jossa asiakas eli palvelun käyttäjä olisi mukana suunnittelussa. Asiakas on kuitenkin viime sijassa se, joka hyötyy kehitteillä olevasta yhteistyöstä.

3. Katri Eerikäinen ja Noora Lahti: Lastensuojelun sijaishuolto

Klinikkatoiminta Turussa ja Helsingissä

Turun mallissa klinikkakurssi rakentuu orientaatiojaksosta, tutkimusjaksosta, tapausseminaareista, oppimispäiväkirjasta sekä palautteesta. Teoriaopetus koostuu sekä opettajien että tutkijoiden luennoista, minkä lisäksi kurssilla luennoivat ulkopuoliset asiantuntijat. Asiakastyön opetuksen työvälineenä käytettävän työnohjauksen antamisesta huolehtivat oppiaineiden klinikkaopettajien lisäksi kokeneet asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät ja psykologit. (Kaittila, Lehtonen, Nyqvist & Räihä 2012, 109–113.)

Tutkimusjaksolla opiskelijat tutkivat moniammatillisissa pienryhmissä asiakastapausta, joka voi olla yksittäinen asiakas tai perhe. Asiakasta tavataan yleensä vähintään viidellä tapaamisella eli tutkimuskäynnillä. Turussa klinikkatutkimuksiin osallistuu vuosittain 20–22 asiakasta ja tulevat työskentelyyn vapaaehtoisesti ammattilaisten ohjaamana. Jakso sisältää yhteistyötä asiakkaan viranomaisverkoston kanssa ja ohjaavat opettajat ovat myös tarvittaessa mukana, ainakin alkuhaastattelussa ja palautekeskustelussa. Seminaarijakson aikana ryhmät esittelevät asiakastyönsä prosessin. Tämä vaihe mahdollistaa vertaistyönohjauksen. Opiskelijat kirjoittavat jaksosta oppimispäiväkirjaa. (Kaittila ym. 2012, 112–113.)

Helsingin Praksiksessa pyritään yhteisellä toiminnalla luomaan toiminnan välineistöjä, yhteisiä tarinoita ja uskomuksia. Toimiva kohtaaminen ja vuorovaikutus asiakkaiden kanssa on keskeinen elementti ja asiakaskohtaamisissa pyritään harjoittelemaan kuuntelemista ja reflektiivisen ajattelun taitoja. Tilanearvioprosessi ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeimpiä oppimisen kohteita. Oppimista pyritään vahvistamaan videoinnin avulla, jolloin video toimii peilinä tuoden toiminnan näkyväksi. (Muukkonen, Yliruka & Saurama 2012, 197–198.)

Visio Porin sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikasta

Porin opetus- ja tutkimusklinikkatoiminta voisi olla vuorovaikutuksellista yhteistyötä opiskelijoiden ja käytännön sosiaalityöntekijöiden välillä. Haastatellut lastensuojelun työntekijät olivat melko myönteisiä sen ajatuksen suhteen, että he tulisivat mahdollisuuksien mukaan luennoimaan työstään klinikan opiskelijoille. Tämänkaltaisen asiantuntijaluennointi toimisi hyvänä perustana klinikkajaksoon valmistautuessa. Mikäli tämä toteutettaisiin, olisi tärkeää pohtia, mahdollistaako työaika luennot vai onko syytä erottaa luentojen pitäminen työajasta ja maksaa näistä erilliset luentopalkkiot. Joka tapauksessa on tärkeää, että myös johto kannustaa luentojen pitämiseen ja mikäli ne voidaan pitää työajalla, myös luentojen valmisteluun varataan aikaa. Luentojen aiheina voisi olla käytännön työhön liittyviä asioita, työtehtävien kuvausta sekä esimerkkitapauksia.

Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatoiminnassa olisi tärkeää huomioida työnohjaus. Työnohjaus olisi erityisen tärkeää yhdistää klinikkatoiminnan puitteissa tapahtuvaan sekä muuhun sosiaalityön käytännön opetukseen. Työnohjaus voisi toimia opiskelijoiden oppimisen tukena sekä opiskelijoiden ja käytännön sosiaalityöntekijöiden yhteisten kokemusten jakamisen areenana. Työnohjausta voitaisiin toteuttaa ryhmätyönohjauksena, mutta olisi tärkeää huomioida opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja tarjota opiskelijoille myös yksilötyönohjausta tarpeen mukaisesti.

Kuitenkin on hyvä pitää mielessä, että klinikka on tarkoitettu opetuksen ja tutkimuksen tueksi ja fokus on pidettävä siinä, että opiskelijat saavat syvennettyä osaamistaan ja saavat tukea työskentelynsä sekä yliopiston että perusturvakeskuksen taholta. Klinikasta ei saa tulla vain muodollisuus, vaan elävä tapa harjoitella ja tehdä työtä. Oman pohdintansa varmasti vaatii myös se, miten moniammatillisuus saataisiin näkyviin Porin opetus- ja tutkimusklinikkatoiminnassa. Kunhan toiminta saadaan käynnistettyä konkreettisesti yliopiston ja kaupungin välillä, on varmasti syytä osallistaa myös muita alueen toimijoita tähän työhön. Kenties haastatteluvastauksissa ehdotettu paneelikeskustelu voi olla areena, jossa voitaisiin pohtia näitä moniammatillisen yhteistyön muotoja.

Asiakkaan tilannearvionäkökulman kannalta on oleellista, että sosiaalityön opiskelijat saavat koulutuksensa aikana tarvitsemansa kosketuksen käytännön työelämään. Sosiaalityön opetus- ja tutkimusklinikkatoiminnan voitaisiin siis ajatella olevan toimintaa, jossa opiskelijat pääsevät lähestymään asiakastapauksia joko sosiaalitoimessa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kertomina ja kirjoittamina kuvauksina tai aidosti kohtaamalla asiakas klinikkatoiminnan puitteissa.

Lastensuojelun sijaishuollossa oleviksi tilannearviointin kohdiksi määrittyivät asiakassuunnitelmat, huostaanoton lopettaminen ja sijaishuoltopaikan muutospäätökset sekä erityisesti korostui jälkihuoltonuoren sekä sijaishuollossa olevien lasten biologisten vanhempien kanssa tehtävä suunnitelmallinen sosiaalityö. Jälkihuoltonuorten ja sijaishuollossa olevien lasten biologisten vanhempien kanssa tehtävää työtä voitaisiin ajatella tehtäväksi myös klinikkatoiminnan puitteissa, koska nämä kohdat näyttäytyvät lastensuojelun sijaishuollossa kohtina, joihin voisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota.

Sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnan voitaisiin siis nähdä myös antavan vastavuoroisesti resurssejaan käytännön sosiaalityön käyttöön. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisussa ”Suojele unelmia, vaali toivoa - Nuorten suositukset lastensuojelun ja sijaishuollon laadun kehittämiseksi” (2012, 58–59) tuodaan esiin toimenpide-ehdotuksina, että nuoren siirtymistä jälkihuollon asiakkaaksi varmistettaisiin hyvissä ajoin ennen sijoituksen päättymistä ja lasten ja nuorten lähi- ja tukiverkostot kartoitettaisiin ennen jälkihuoltoon siirtymistä.

Mikäli sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnan puitteissa tavattaisiin asiakkaita, sosiaalityöntekijät voisivat ohjata oman harkintansa ja arvionsa mukaisesti asiakastapauksia opetuslinikalle. Lähettävälle taholle olisi annettava tarpeeksi tietoa sosiaalityön opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnan sisällöstä, jotta he voisivat paremmin arvioida asiakkaiden tilanteiden sopivuutta linikkatoimintaan sekä kertoa asiakkaille toiminnasta kysyessään heidän mielipidettään opetuslinikkatoimintaan ohjaamisesta. Lähettävän tahon lisäksi sosiaalityön käytännön opettajien ja linikkatoiminnan ohjaajien olisi myös otettava vastuuta asiakastapauksiin liittyvien eettisten näkökulmien pohtimisesta. Pohdittavia asioita voisi olla esimerkiksi, soveltuuko asiakkaan tilanne ajallisesti hyvin rajattuun työskentelymalliin, vai onko vaarana, ettei asiakkaan tilannearviosta saada muodostettua yhtenäistä prosessia. Huomiota olisi kiinnitettävä siihen, ettei asiakas jäisi työskentelyn jälkeen täysin yksin ilman tukea, eikä joutuisi myöskään yksin käsittelemään niitä asioita, jotka mahdollisesti olisivat nousseet esille aloitetussa työskentelyssä. Toisaalta voidaan ajatella, että linikkatoiminnan kautta asiakas saisi itselleen jotain uutta. Klinikalle tuleminen voisi tarjota lapselle tai nuorelle ja hänen läheisilleen tuoreita näkökulmia heidän tilanteeseensa ja linikkajakso voisi parhaimmillaan tarjota mahdollisuuden tiheisiin asiakastapaamisiin, mikä ei välttämättä aina mahdollistu sosiaalityön arjessa, kun työntekijöillä on useita kymmeniä asiakkaita.

Jos Porin opetus- ja tutkimuslinikalla työskennellään asiakkaiden kanssa, olisi erittäin oleellista, että opiskelijat saisivat mahdollisimman paljon ohjausta asiakkaiden kanssa työskentelyyn niin käytännön sosiaalityön opettajilta kuin myös käytännön työelämässä toimivilta sosiaalityöntekijöiltä. Näillä käytännön sosiaalityössä työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä tarkoitetaan kuitenkin eri työntekijöitä kuin lähettävät tahot. Ohjaajina voisi toimia sosiaalityöntekijöitä käytännön työelämästä, jotka olisivat saaneet opetusta työskentelymuodon mukaiseen opiskelijoiden ohjaukseen, kuten esimerkiksi Helsingin mallin käytännön opettaja - koulutuksen mukaisesti. Opiskelijoiden näkökulmasta olisi hyödyllistä huomioida, että opetus- ja tutkimuslinikkatoiminnasta muodostettaisiin laajempi opintokokonaisuus, johon yhdistyisi erilaisia käytännön sosiaalityötä vahvasti koskettavia luento- ja seminaarikokonaisuuksia, joiden avulla sosiaalityön opiskelijat pääsisivät myös tapaamaan ja kuulemaan käytännön sosiaalityössä työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä.

Opiskelijoiden näkökulmasta Porin linikkatoiminta areenana aitojen asiakastapausten kohtaamiseen vaikuttaa hyvältä idealta. Samalla käytännön asiakastapausten tarkastelun pohjalta sosiaalityön opiskelijat pääsisivät kokeilemaan sosiaalityön arvioivaa työtettä. Kun opetus- ja tutkimuslinikkaa tarkastellaan sosiaalityön opiskelijoiden arvioivan työotteen vahvistamista

lisäävänä, voitaisiin ajatella, että opetus- ja tutkimusklinikan puitteissa käytettäisiin tai olisi mahdollista tutustua myös erilaisiin sosiaalialan työyhteisölle tarkoitettuihin arvioinnin menetelmiin. Sosiaalialan työyhteisöille tarkoitettuja arvioinnin mahdollistavia menetelmiä ovat mm. asiakaslähtöisen arvioinnin menetelmä Bikva, itsearviointi- ja laadunhallintamenetelmä ITE, itse- ja vertaisarvioinnin menetelmä Kuvastin sekä työyhteisön kehittämisen väline Kompetenssi. Menetelmät toimivat välineinä, jotka on mahdollista istuttaa osaksi työyhteisön toimintakulttuuria ja niitä voidaan hyödyntää työyhteisön peilaus- ja reflektio-opintoina. (Vataja, Koivisto ja Seppänen-Järvelä 2009, 98–100.)

Kehittävän sosiaalityön asiantuntijuuden edistämiseen voidaan yhdistää myös sosiaalityön opetus, tutkimus ja kehittäminen. Kehittävän asiantuntijuuden muodostumiselle hyödyllistä on myös opetuksen, tutkimuksen, opiskelun ja ammattikäytäntöjen tiedonluomistapojen yhteisten rakenteiden luominen. (Karvinen-Niinikoski 2005, 90.) Aikamme vaatimus avoimesta asiantuntijuudesta haastaa jokaisen sosiaalityöntekijän ja tulevaisuuden sosiaalityöntekijän oman henkilökohtaisen ammatillisuuden vaatimalla työntekijää ylläpitämään, edistämään ja vahvistamaan omaa osaamistaan jatkuvasti käytännön työpaineidenkin keskellä. Tärkeää on myös, että organisaatiossa luodaan erilaisia areenoja, paikkoja jokaisen työntekijän oman osaamisen ja kokemustiedon reflektointiin ja itsearviointiin.

4. Jenni Laurila: Vanhustyö

Laurila haastatteli kehittämistyötään varten kuntoutus- ja sairaalapalveluiden sosiaalityöntekijöitä ja vanhushuolteen sosiaalityöntekijää. Haastatteluissa nousi selvästi esille, että toimivat yhteistyöverkostot eri toimijoiden välillä ovat ensiarvoisen tärkeitä. Vanhusten kanssa toimijoiden kenttä on hyvin kirjava ja moninainen, joten yhteistyöverkostojen luominen on sosiaalityöntekijälle ensiarvoisen tärkeää. Keskusteluissa ilmeni myös tarve kehittää sosiaalityötä eri palvelualueiden välillä ja opetuskeskus voisi olla osana luomassa yhteisiä käytäntöjä ja yhtenäisempää vanhussosiaalityötä perusturvassa.

Kaikki sosiaalityöntekijät toivat esiin näkemyksen siitä, että kehittäminen on melko pitkälti oman pyrkimyksen varassa. Oman työn jatkuva kehittäminen tulisi heidän mielestään olla osa sosiaalityötä. Sosiaalityössä on tärkeää seurata yhteiskunnallisia muutoksia ja pysyä mukana vanhustyön ”uusissa tuulissa”. Sosiaalityöntekijät toivat esiin esimiesten ja johtoportaan intressit kehittämisessä ja kehityksen tukemisessa. Heidän mielestään on hyvin tärkeää, että vastuulliselle ja yksinäiselle työlle saadaan esimieheltä tarvittava tuki. Keskustelun yhteydessä tuli esiin, että paikalliselle vanhussosiaalityön tutkimukselle on kentällä tilausta.

Vanhushuolteen sosiaalityöntekijä toi esiin vanhushuolteen tuomat käytännön haasteet. Lain tuomat edellytykset vanhushuolteen palveluissa eivät ole helppoja toteuttaa ja keskustelua voisi käydä enemmänkin. Kiinnostavaa on myös mikä tulee olemaan sosiaalityön rooli lakiin kirjatuissa asiantuntijatehtävissä. Porin perusturvakeskuksessa ollaan perustamassa geriatri Maritta Salonojan johdolla vanhushuolteen osaamiskeskusta, joka kattaa sekä terveys- että

sosiaalipuolen kehittämisen. Osaamiskeskus on alkutekijöissä, eikä siihen liittyvää tietoa ollut saatavilla enempää. Mielestäni olisi kuitenkin hyvin tärkeää huomioida ja hyödyntää myös sosiaalityön asiantuntemus ja osaaminen työryhmässä, jotta vanhustyön kehittäminen voisi olla kokonaisvaltaista. Tulevan opetus- ja tutkimusklinikan olisi tärkeää kehittää yhteistyötä myös tämän tyyppisen osaamiskeskuksen kanssa.

Tulevaisuuden vanhuspalveluissa on ensisijaista vanhusten asuminen kotona mahdollisimman pitkään, joten kotiin järjestettävät vanhuksia tukevat palvelut ovat tulevaisuuden haaste. lääkäiden toimintakyvyn arviointiin liittyy paljon arkisia asioita, joista sosiaalityöntekijällä on asiantuntemusta. Sosiaalityöntekijän on hyvin tärkeää olla mukana kotona tehtävän toimintakyvyn kokonaisvaltaisessa kartoituksessa. Vanhussosiaalityöntekijältä odotetaan tänä päivänä hyvin paljon asiantuntemusta erilaisista vanhuuteen liittyvistä osa-alueista. Vanhuspalveluiden sosiaalityöntekijä nostaa esiin mm. muistisairaudet, jotka ovat omanlaisensa haaste tämän päivänä sosiaalityölle. Kotona asuville muistisairaille tulisi kehittää entistä parempia tukimuotoja, jotta heidän ja muiden ihmisten turvallisuus ja hyvinvointi pystytään turvaamaan.

Vanhussosiaalityössä vaaditaan välillä hyvinkin nopeaa asiakastilanteen kartoittamista, jossa on huomioitava useita seikkoja arkeen liittyen. Klinikan kanssa yhteistyössä voitaisiin toteuttaa esim. asiakastilanteen arviointia kotona tekevä työryhmä, jossa sosiaalityön rooli olisi vahvasti mukana. Asiakastilanteen arviointi tehdään vanhuspalveluissa tällä hetkellä monen eri tahon toimesta, riippuen asiakkaan tilanteesta ja palveluista. Tieto vanhusten tilanteesta ja palvelun tarpeisiin vastaaminen tulee olemaan tulevaisuuden haaste vanhustyössä. Arviointia olisi syytä selkiyttää, jotta vanhussosiaalityön kentän kuva selkenisi ja ohjausta ja neuvontaa voitaisiin kohdentaa sitä tarvitseville.

Perinteisinä yhteistyökanavina käytännön ja koulutuksen välillä nähtiin olevan työharjoittelujaksot sekä opinnäytetöiden tuottaminen. Näitä pidetään edelleen hyvin tärkeänä osana käytännön oppimista sekä yhteistyön säilymistä. Työharjoittelut nähtiin myös tärkeinä kanavina jakaa sosiaalityöntekijöiden työurallaan kartoittamaa hiljaista tietoa. Keskusteluissa tuli esiin vaikeus tuottaa hiljaista tietoa hyötykäyttöön. Hiljaisella tiedolla nähtiin kuitenkin olevan valtava merkitys työn osaamisessa ja kehittämisessä.

Vanhuspalveluissa toivotaan myös käytännön seminaaria, jossa yhteistyötä voitaisiin pohtia yhdessä yliopiston ja vanhuspalveluiden välillä. Vanhussosiaalityötä tekeillä sosiaalityöntekijöillä on vähäisistä viroista huolimatta kiinnostusta ja halua kehittää omaa työtään sekä yhteistyötä yliopiston ja perusturvakeskuksen välillä. Myös vanhussosiaalityön merkityksen ja tärkeyden esiin tuominen Porin perusturvakeskuksessa olisi tärkeää ja sosiaalityön asemaa voitaisiin vahvistaa laadukkaalla paikallisella vanhussosiaalityön tutkimuksella.

5. Mervi Hanhinen ja Mia Neiramaa: Sosiaalityö lähiössä

Lähiötyön ja sosiaalityön yhteys on kirjattu sosiaalihuoltolakiin. Laissa mainitaan, että sosiaalityön tavoitteena on ylläpitää ja edistää yhteisöjen toimivuutta (17.9.1987/710,18§). Suomessa ns. yhdyskuntatyötä on pidetty ”communityworkin” vastikkeena. Suomessa yhdyskuntatyön käytännöt otettiin käyttöön 1970-luvulla muiden Pohjoismaiden mallista. Yhdyskuntatyön tavoitteena on ollut ennaltaehkäistä ongelmia asuinalueilla ja tuoda sosiaalipalveluita asukkaiden lähelle. Yhdyskuntatyö on työmuoto, joka mahdollistaa interventioiden kohdentamisen paikallisesti ja pääsyn käsiksi ihmisten ongelmiin ja paikallisten rakenteiden välisiin suhteisiin.

Porissa lähiötyö on Porin perusturvan sosiaali- ja perhepalveluihin kuuluvaa toimintaa. Lähiötyötä on Pormestarinluodossa, Sampolassa ja Pihlavassa. Alueilla toimivat asukastuvat, joiden toimintaa ohjaavat sosiaaliohjaajat. Asukastuvilla on säännöllisesti myös palkkatuetuista työntekijöistä, työkokeilijoista ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia avustavia tehtäviä tekeviä työntekijöitä. Lähiötyön tavoitteena on syrjäytymien ehkäisy kiinnittämällä asukkaat yhteiskuntaan ja yhteisölliseen toimintaan. Asukastupien rasitteena on sen rahoituksen määräaikaisuus. Se tuo mukanaan paitsi niukkuutta myös näköalattomuutta.

Klinikkatoiminnan suhteen asukastupien sosiaaliohjaajilla oli joitakin toiveita. Sosiaalityön opiskelijoita heillä ei ole käytännön harjoittelussa ollut, koska ohjaajana ei voi olla sosionomi. Sen sijaan ammattikorkeakoulujen opiskelijoita on toimintaan tutustumassa säännöllisesti. Oman työnsä kehittämisen he näkevät tärkeänä. Kehittämistä tapahtuu mallintamisen ja suunnitelmallisuuden myötä. Asukastupien sosiaaliohjauksessa nousee esiin erityisesti verkostomainen työote. Sosiaaliohjaajat toivat esiin erityisesti jatkuvan täydennyskoulutuksen tärkeyden. Ammatillisuus säilyy kouluttautumalla ja erityisesti työntekijät kaipaavat lisätietoa asiakkaiden kohtaamiseen ja toimintatapoihin liittyvistä teemoista.

Sosiaalityöntekijän jalkautumista päivystysluonteisesti asukastuvalle on aiemmin kokeiltu mutta se ei herättänyt asiakkaiden kiinnostusta. Sosiaaliohjaajan tukeen ja ohjaukseen on asiakkaiden helpompi tukeutua, koska tulevat tutuksi arkipäiväisissä kohtaamisissa asukastuvan toiminnoissa. Sosiaaliohjaajat ovat kokeneet siirtymisen perusturvan alaisuuteen hyvänä asiana. Esimies aikuissosiaalityöntoimistosta on tehnyt työstä tavoitteellisempaa ja seurattumpaa. Lähiötyön näkyvyys on myös parantunut. Lähiötyö on kuitenkin parasta aikaankin muutosten kohteena ja järjestämisvastuun siirto kolmannelle sektorille on mahdollista. Mikäli lähiötyö jatkuu kaupungin toimintana, voisivat työntekijät sitä mm. työpaja-tyyppisen toiminnan suuntaan.

Koska sosiaalityöntekijän roolia lähiötyössä ei juuri ole, on vaikea visioida klinikkatoiminnan suhdetta lähiötyöhön. Mikäli ammattikorkeakoulut tulevat mukaan klinikkaan, on tilanne tietysti toinen. Lähiötyö tarjoaisi opiskelijoille kuitenkin erinomaiset mahdollisuudet varsin asiakaslähtöiseen ja asiakasta lähellä olevaan sosiaalityön muotoon.

Liite 2. Seinäjoen sosiaalityön opetus- ja tutkimuskeskuksen tutkimustoiminta 2013

Luettelo Seinäjoen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta on saatavissa lea.porola@seinajoki.fi

